

1913
II-1913

1939

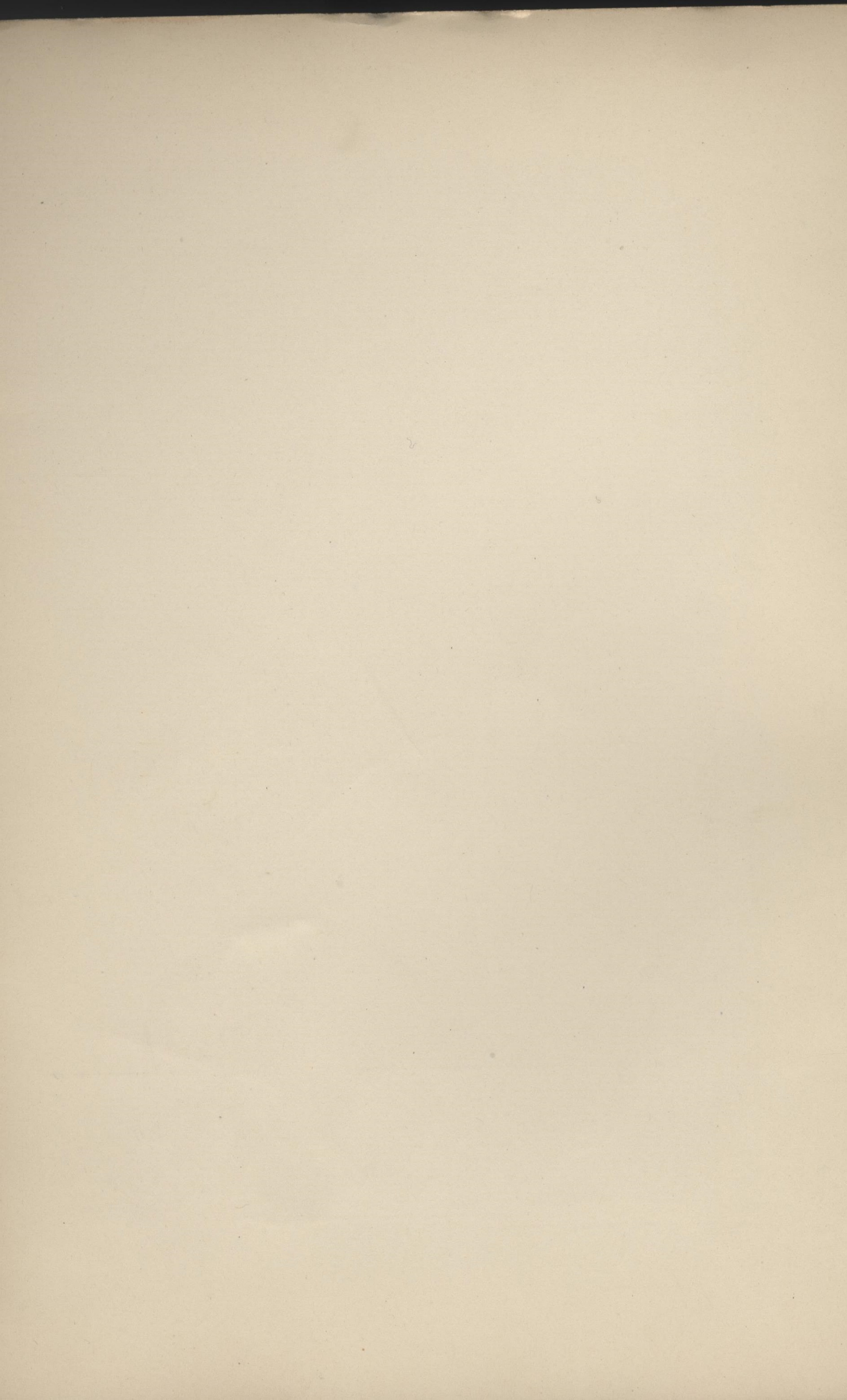
1939

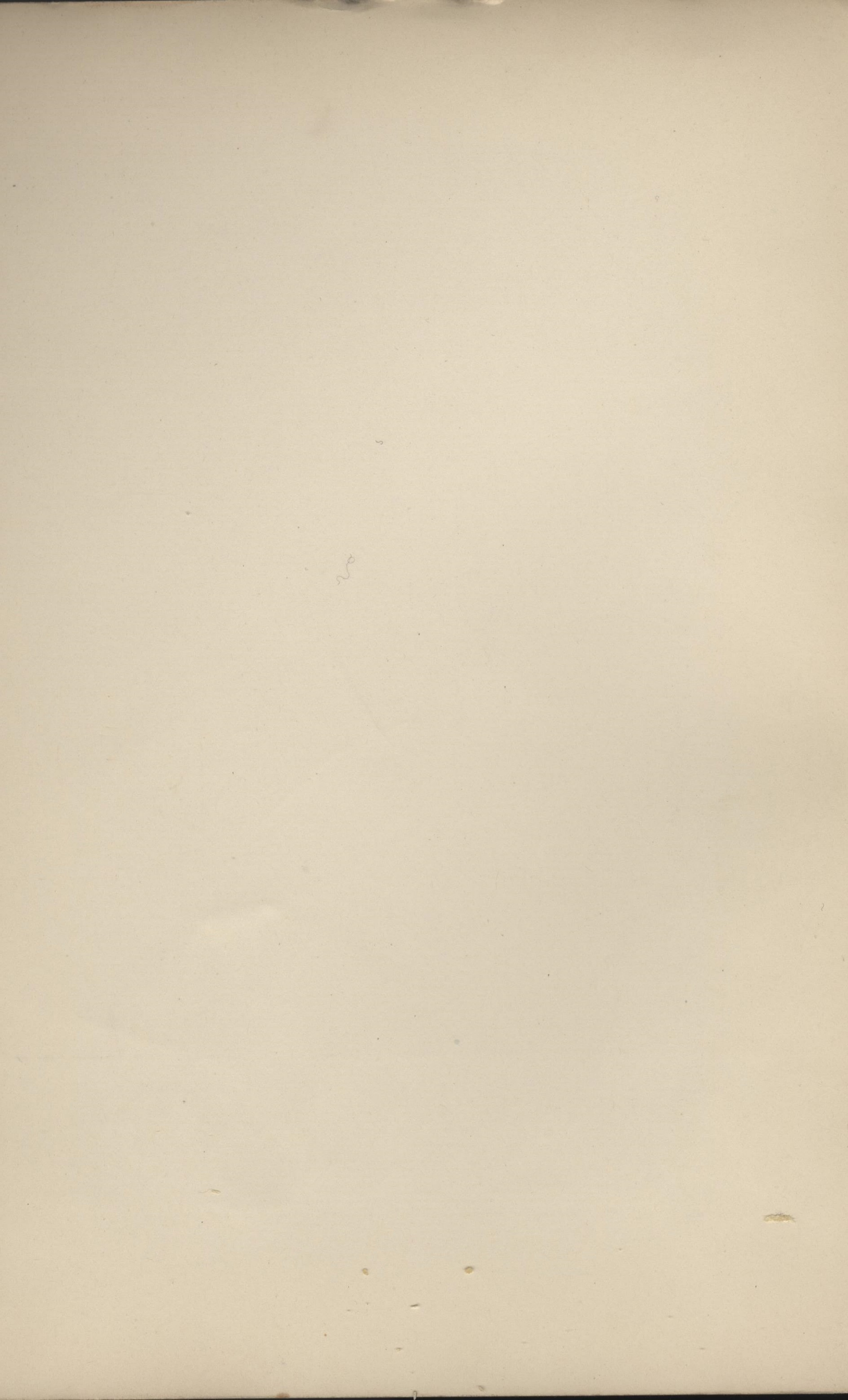
РАДИО А.А.

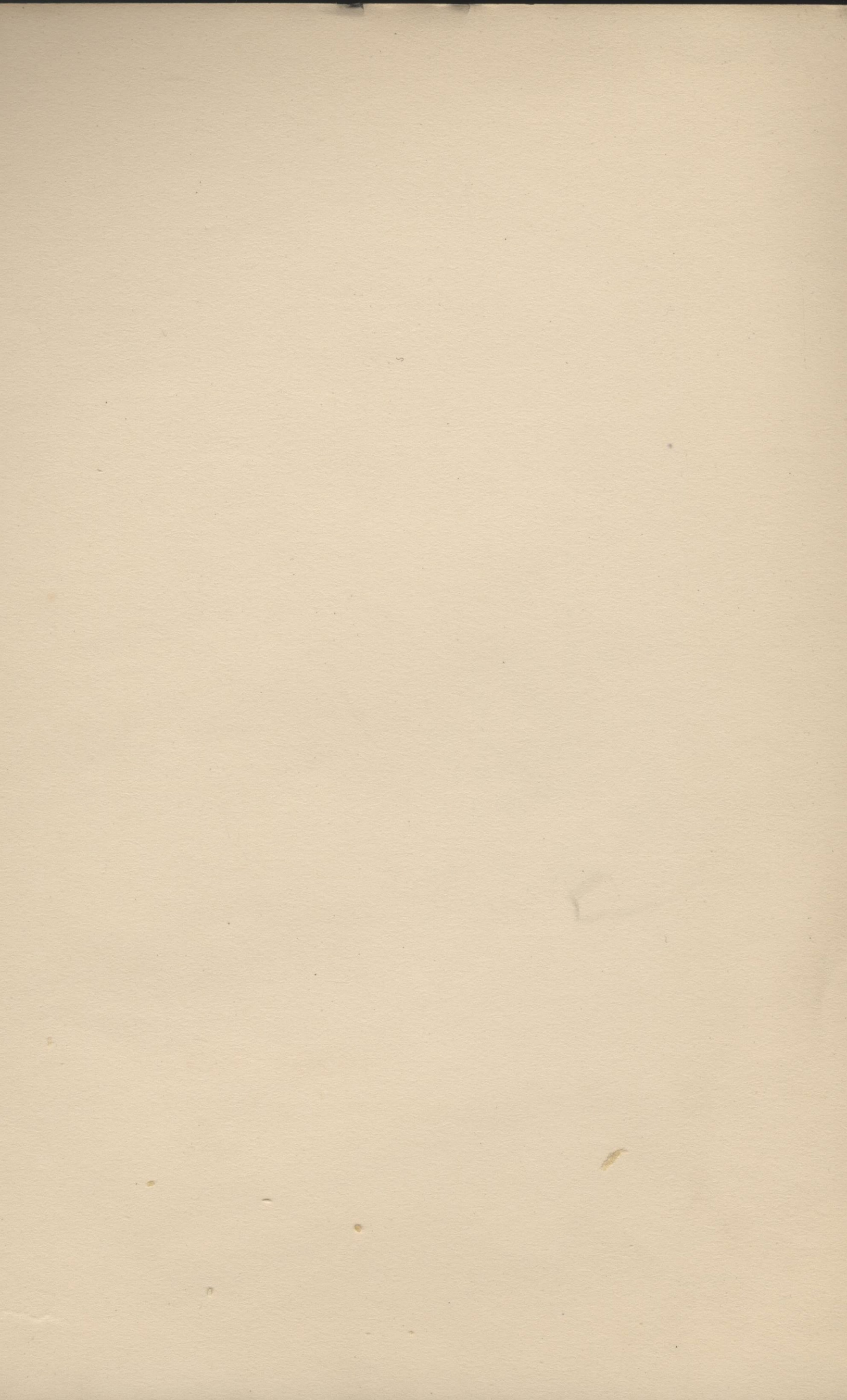
БЕОГРАД

RADIO A.A.

24 MARTA 1939

1929—1939

РАДИО А. Д. БЕОГРАД

24 МАРТА 1939

б

68587

Бю. инвентара

1929-1930
РАДНО А. Д. БЕОГРАД
24. МАЈ 1930

БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕОГРАД

Њ. В. КРАЉ
ПЕТАР II

S. M. LE ROI
PIERRE II

Њ. КР. В. КНЕЗ НАМЕШНИК
ПАВЛЕ

S. A. R. LE PRINCE REGENT
PAUL

БЛАЖЕНОПОЧИВШИ КРАЉ АЛЕКСАНДАР I

FEU LE ROI ALEXANDRE I

Прокупље 1934

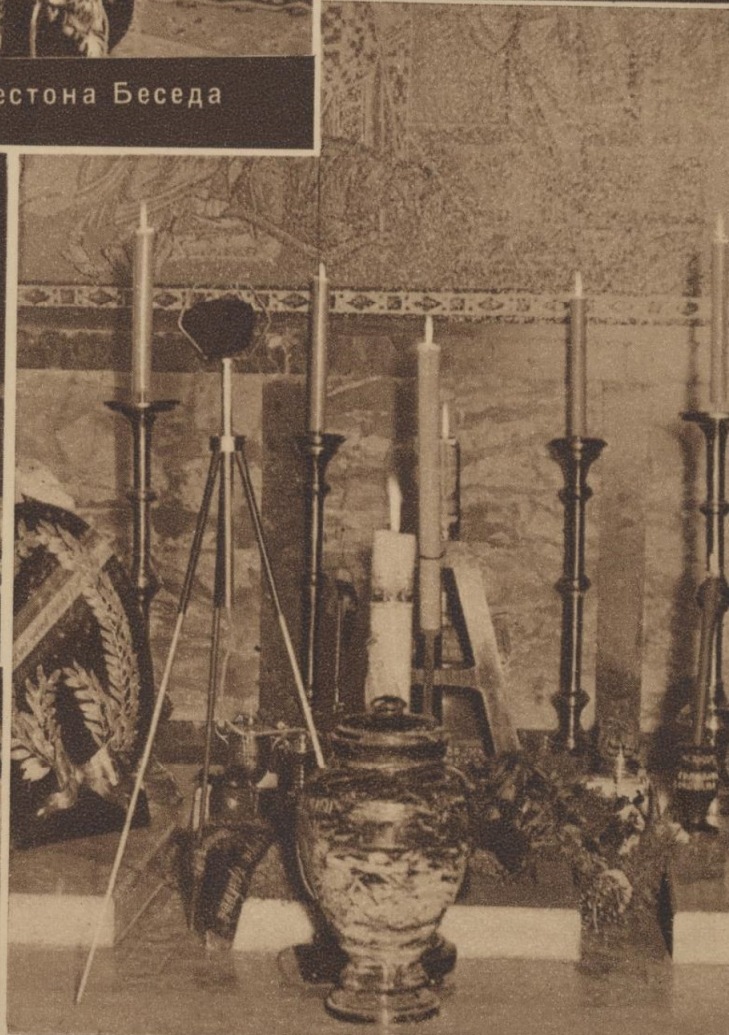
Престона Беседа

Откривање споменика
захвалности Француској 1930

Скопски Слет 1930

Опленац

Њ. В. КРАЉ ПЕТАР II

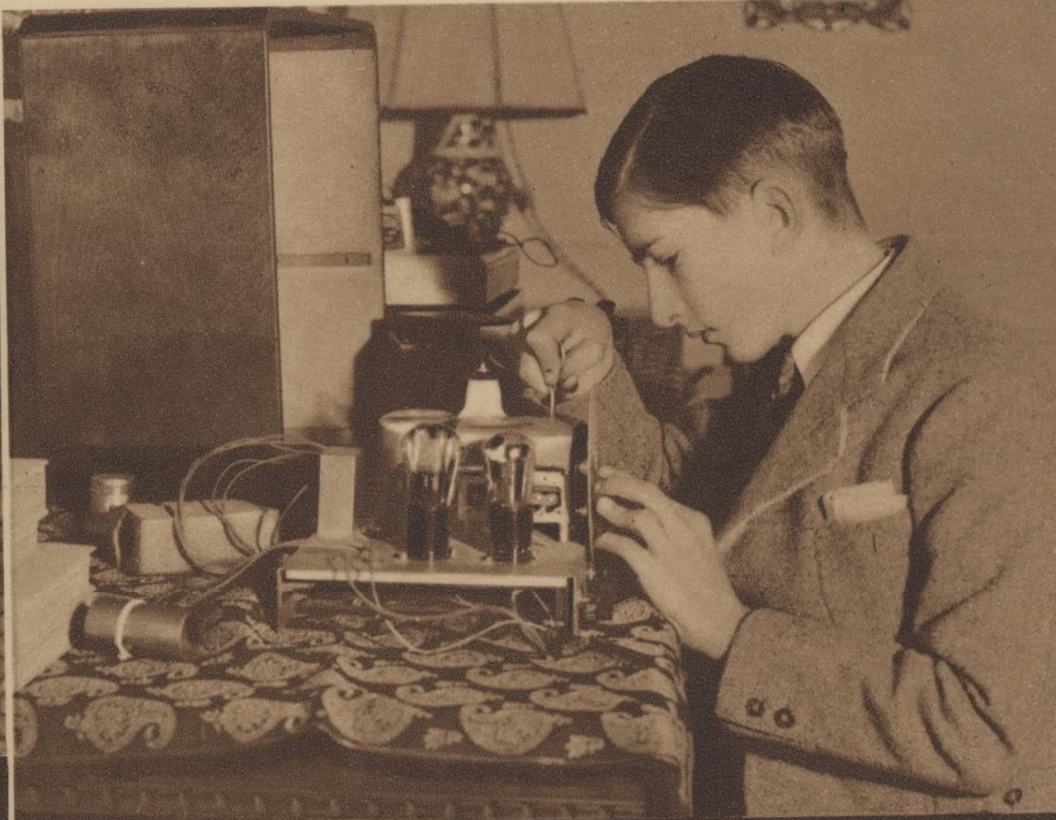
радио аматер

S. M. LE ROI PIERRE II

radio amateur

Њ. В. Краљ намешта антену

Њ. В. Краљ саставља пријемник

Дочек бадњака

Бадњак у Двору — Дедиње

УВОДНА РЕЧ

24 марта 1929 године свечано је пуштена у јавни саобраћај Београдска радиостаница. Ове године она прославља своју десетогодишњицу и Управа Радија Београд жели да овом Споменицом сачува од заборава напоре, тешкоће и успехе станице у овом почетном периоду свога живота, и да као јавна народна установа, упозна како државне власти тако и јавност и своје претплатнике са својим десетогодишњим радом.

Напредак радиофоније у свету је био веома брз, тако да десет година у њеном животу значе врло много. Радиофонија у Југославији није напредовала истом брзином, те је данас у неоспорном застоју. И код нас, као и свуда у свету, радиофонија се налази под сталном контролом Државе. Држава утврђује начела за њену организацију и ствара могућности за њен развитак. Стицај прилика био је код нас такав да су та начела више пута мењана и да још нису дефинитивно утврђена. Отуда и застој.

Међутим, иако напредак није био онакав какав је могао да буде, њега је ипак било у знатној мери. Управа Радија Београд, схватајући сав значај радија као народне културне и васпитне установе учинила је све што је било у њеној моћи, да сама, својом иницијативом и својим сретствима, побољша стање наше радиофоније. Стално појачавање броја претплатника, повећало је и приходе Друштва и оно је те приходе утрошило на побољшање своје станице, иако то није морало да чини.

Они који буду прочитали ову Споменицу упознаће се са сталним напорима и тежњама Радија Београд, у жељи да га подигну на завидну висину. Овде ћемо навести неке главне жеље, које су досада остварене:

При премештању свога предајника из зграде Академије Наука у Макиш у 1934 години Управа је купила 7 пута веће земљиште но што је уговором било предвиђено; на њему је подигла велику и модерну зграду за смештај предајника, а тако исто и антенске стубове високе читавих 100 м, иако је имала право да тамо пренесе стубове са зграде Академије Наука високе једва 25 м.

У 1937 години Управа је драговољно поставила у Макишу нов и најмодернији предајник од 20 КВ наместо старог од свега 2.5 КВ.

Он је коштао преко четири милиона динара. То је веома велика добит за нашу радиостаницу, јер се њене емисије чују сада како у целој Краљевини тако и далеко ван ње. Али, овим предајником није дефинитивно решено питање радија за Београд, пошто он мора да има предајник од 100 КВ а поред њега и свој модерни радиодом. Та два питања, као и подизање релејних станица у унутрашњости остају и даље на дневном реду.

У 1937 години Управа је основала свој Велики радио-оркестар, који је у стању да изводи и симфониске композиције, при чему је трошкове на овај оркестар повећала од 842.000 на 1,558.000 динара годишње; за његова извођења морала је закупити и подесити једну нову и пространу салу, пошто је студио у згради Академије Наука био недовољно велики. Сем овог Великог оркестра, радиостаница располаже и са још два мања али веома омиљена оркестра: Народним и Тамбурашким.

Сем усавршавања својих оркестара, Управа стално усавршава и целокупан свој програм, чији су годишњи трошкови прешли 5 милиона динара и који ће сваке године расти заједно са прирастом броја претплатника.

*

Овим својим тековинама, Београдска радиостаница, иако не може у свему да се мери са најсавршенијим европским станицама, ипак није много заостала од њих и сматра се у Европи као модерна и добра станица.

Управа Радио Београда уложиће све своје силе и сва своја средства, да Београдска радиостаница у најкраћем року стане у ред најмодернијих европских станица, како у погледу технике и снаге, тако и у погледу програма.

То ће се моћи постићи само тесном и брзом сарадњом са Државом као и обилном подршком својих претплатника и јавног мишљења. Управа сматра да је то заслужила својим досадашњим преданим и несебичним радом у општем интересу.

РАДИОФОНИЈА У СВЕТУ

Радиофонија је поникла из радиотелеграфије и радиотелефоније. То су све изуми новијега доба. Тако прва практична примена радиотелеграфије датира од 1899 године, а радиотелефоније од 1902 године. Обе су знатно усавршене за време Светскога рата. Радиофонија се озбиљно појављује тек после рата, готово једновремено у Немачкој (1919 године) и у Енглеској (1920 године). 15 јуна 1920 године на првој енглеској радиостаници »Маркони« јакој 15 КВ певала је чувена певачица Мелба, и њено певање се је чуло, више рђаво него добро, и у многим местима континенталне Европе. Тај догађај је ипак био права сензација; њиме је радиофонија пробила лед и стекла право на живот. Европа и Америка почеле су утркивање у подизању све јачих и јачих станица и у њиховом техничком и програмском усавршавању. Успех је био неочекивано велики и брз; свака година је доносила знатан и видан напредак.

Број радиостаница растао је нагло. Док је 1922 године Европа имала свега 7 станица, њихов је број био у 1930 години 238, у 1933 години 280, а у 1938 години 390. Број станица у Северној Америци растао је још брже, те се је од 2 станице у 1920 години попео у 1930 години на 695, а у 1938 на 750. Крајем 1938 године било је у целом свету 1950 радиостаница.

Упоредо са бројем расла је и снага радиостаница. Тако у Европи у 1926 години просечна снага радиостаница била је врло скромна, свега 1 КВ а најјача 16 КВ; у 1929 год. просечна снага се је попела на 2.1 КВ а најјача на 40 КВ; у 1934 години просечна снага је већ достигла 18 КВ док су 15 њих достигле 100 КВ а најјача скочила на читавих 500 КВ. Најзад, у 1938 години у Европи од њених 390 радиостаница, њих 36 имају снагу од 100 или више КВ док је просечна снага 26.6 КВ.

Сразмерно повећању броја станица и њихове снаге, повећавао се је нагло и број радиопретплатника. Европа их је имала у 1936 години 27 милиона, а у 1938 години 37,000.000. Приближно толико има их и у Сједињеним северо-америчким државама. У целом свету цени се њихов број на 100 милиона. Ако се узме да један радио апарат слушају просечно 4 до 5 лица, онда се може закључити да

емисије радија слушају свакога дана око 400 до 500 милиона душа широм целог света.

Што се тиче програма, и они су у прво време били и примитивни и кратки. Са техничким напретком станица и пријемних апарата и они су ишли напред, брзо и сугурно. Данашњи програми трају свакога дана по 10, 12 па и по 18 часова, а са краткоталасним емисијама често никако и не престају; у многим станицама запослене су три смене и рад је непрекидан. Програм начелно мора бити разнолик да би задовољио све укусе слушалаца, који припадају свима слојевима друштва, сваком добу старости, једном и другом полу. Због тога су на програму сваке станице: уметност, наука, васпитање, информације, разонода и т. д. Богатије радиостанице су усавршиле до високог ступња своја уметничка извођења, оне располажу са по неколико властитих оркестара, имају своје хорове, своје драмске трупе, своје репортере и т. д. Стотине особа су стално запослене у радиостаницама, а друге стотине суделују повремено на програму. Радио је данас постала неопходна народна, културна, васпитна, политичка и разонодна установа, која поред већ постигнутих напредака, чини и даље нове кораке ка савршенству. На том путу радио је отишао веома далеко и данас се сме рећи да је он на високом степену савршенства, иако се потпуно савршенство тешко достиже. Крајњи је циљ: да сваки дом има свој радиоапарат. То је скоро већ постигнуто у неким земљама (Данска, Енглеска, Немачка) а друге му се постепено приближују. Техничке сметње за савршен пријем могу се углавном отклонити, сем неких — елементарне сметње — које су ван човечије моћи.

Огроман развитак радија створио је нову индустрију у свету за фабрикацију емисионих уређаја, за фабрикацију многих милиона радиопријемних апарата, за фабрикацију стотина километара кабла, за производњу потребне електричне струје и т. д. Радиоиндустрија је била једина, која је напредовала и у доба опште светске економске кризе.

У последње време развија се нова грана радија — телевизија. Она је још у зачетку и захтева како огромне техничке могућности тако и знатна финансиска средства, због тога на њој раде само велике и богате земље. Нема никакве сумње да ће и телевизија начинити огромне напретке и да ће имати сјајну будућност.

*

Како радиоталаси незнају за државне границе и како се они магновено распростиру преко читавих континената па и са једног континента на други, искрсли су и многобројни међународни про-

блеми које је требало регулисати. Без тога би у етру настао прави хаос.

Да би се могли решавати ови међународни проблеми, основана је још у 1925 год. у Женеви МЕЂУНАРОДНА УНИЈА ЗА РАДИО-ФОНИЈУ која се бави техничким, правним и програмским питањима међународног значаја. Нарочито је значајан и плодан рад Уније на техничком пољу; у том циљу она је основала свој технички центар у Брислу, који је 1937 године добио и своју властиту зграду, у којој ће моћи да још успешније развија своју огромну делатност. Унија неуморно ради и на узајамном упознавању народа и на њиховом зближењу. Југословенске радиостанице су чланице Уније и редовно суделују у њеном раду.

РАДИОФОНИЈА У ЈУГОСЛАВИЈИ

Радиофонија је уведена код нас доста рано, али је њено развијање било споро.

Тако је већ 1926 год. пуштена у саобраћај радиостаница у Загребу, са јачином од свега 0.350 КВ. Доцније је ова јачина удвостручена, али је и до данас остала иста.

Љубљана је добила своју станицу у 1928 год. са снагом од 2.5 КВ, која је доцније повишена на 5 КВ.

Београд је последњи добио своју радиостаницу, јер је она, са снагом од 2.5 КВ прорадила тек 24 марта 1929 г. У то доба, та је снага била довољно велика, јер је онда Беч имао свега 1.5 КВ, Берлин и Минхен по 4, Милано 7 КВ и т. д. Доцније је она постала исувише слаба те је у 1937 г. замењена са новим и модерним предајником од 20 КВ.

Сваку од ових трију станица експлоатише засебно приватно друштво према концесији коју је добило од државе. Тим концесијама одређено је и територијално подручје свакоме друштву. Тако, Радио Београд има у своје подручју источни део државне територије, и то око $\frac{3}{5}$ површине државе; Радио Љубљана има само Дравску бановину; Радио Загреб остатак, т. ј. Савску и делове Приморске и Врбаске бановине.

Све три станице су под контролом државе у сваком погледу, а њихова међусобна сарадња је жива и плодна у свима правцима. Сем тога, постоји и државна Краткоталасна станица у Београду, јачине 1 КВ која ће ускоро бити појачана на 10 КВ.

РАДИО А. Д. БЕОГРАД

ОРГАНИЗАЦИЈА

Пошто смо бацили овај кратак поглед на светску и југословенску радиофонију, сада ћемо се задржати специјално на Радио Београду.

ПРАВИЛА РАДИО А. Д. БЕОГРАД одобрило је Министарство Трговине и индустрије још 15 марта 1927 године и она су доцније неколико пута претрпела извесне измене.

УГОВОР којим је Радију А. Д. Београд дата концесија за оснивање радиостанице, потписан је 4 фебруара 1928 г. У име државе потписали су га г. г. Вл. Коцић, министар п. т. т., и М. Осана, начелник телеграфско-телефонског одељења, а у име Друштва у оснивању г. г. Ст. Карамата, Др. Е. Тартаља, Милан Стефановић, Зафир Станковић, Инж. Славко Бокшан, Јулијус Ханау, Инж. Милан Станојевић и Инж. Роберт Веге.

Изнећемо овде у изводу главне одредбе уговора:

После техничких услова, којима је предвиђена јачина предајника од 2.5 КВ Уговор одређује минимално време емисија на 150 минута дневно, више 30 минута за државне извештаје; даје право држави да врши контролу над целокупним радом Друштва, у ком су циљу постављена три државна контролора: технички, рачунски и програмски. Држава од претплате уступа Друштву 60 % са подручја које заузима источну већу половину државне територије; држава има право на 20 % од чистог добитка Друштва, уколико он прелази 12 % од уложеног капитала; Друштво је обавезно да предајник, после пет година, пресели ван вароши на властито земљиште и у властите зграде; Друштво је дужно да до краја концесије амортизује цео уложени капитал у инвестиције; концесија траје 15 година од дана пуштања у рад станице, после чега станица прелази у сопственост државе.

Крајем исте године, 15 децембра, под бр. 53420 издало је Министарство П. Т. и Т. свој нови:

ПРАВИЛНИК О ПРИЈЕМНИМ РАДИОАПАРАТИМА ЗА ПРИВАТНУ УПОТРЕБУ, који је и данас на снази и чије главне одредбе у које су унесене и доцније измене и допуне, дајемо овде у изводу: Ко жели да има пријемни радиоапарат мора претходно да добије

дозволу од своје поште и да се претплати на 3 месеца; апарати се могу држати на проби највише 3 дана; прописано је да се при постављању антене не смеју додиривати телеграфско-телефонске жице нити да се са њима укршта; ко неће више да држи апарат, дужан је да га одјави код поште; ко бесправно постави апарат, пошта му га одузима и кажњава са трогодишњом претплатом; пошта може одузети дозволу кад се претплатник не придржава услова из одобрења, ако ода тајну коју је случајно примио, ако омета рад суседних радиоапарата и т. д.; предвиђено је право пошта да врше контролу над апаратима; одобрено је да сопственици при краћем бављењу ван сталног места, могу понети и своје апарате, које морају пријавити новој пошти; трговина радиоапаратима може се вршити само по одобрењу пошта; продавци морају извештавати поште о именима и адресама купаца; прописано је да претплата износи 300 динара годишње за главну масу претплатника, док продавци апарата, агенције и т. д. плаћају више, државна надлештва и поштанско особље половину, а извесне личности су ослобођене таксе; претплату прикупљају поште сваког месеца и после врше обрачун са Радиостаницом.

1928 и 1929

Прва седница оснивача одржана је 5 октобра 1928 год. и утврђено је да се упис капитала изврши 17 октобра; том приликом је примљено знању да ће Лондонска компанија МАРКОНИ уписати све акције уколико не буду уписане у земљи. Материјал за станицу већ је био поручен код ове компаније са предајником јаким 2.5 КВ, што је за оно време било потпуно довољно.

Већ 29 октобра исте године Друштво је дефинитивно конституисано и за претседника Управног одбора изабран је г. Др. Милан Стојадиновић, а за прве директоре су назначени г.г. Др. Густав Браун и инж. Роберт Веге. Наскоро је одлучено да се почне издавати часопис »Радио Београд« за чијег је власника у име Друштва одређен члан Управног одбора професор Универзитета г. Др. Јован Радоњић. За смештај радиостанице закупљени су локали у палати Академије Наука, где су смештена сва одељења заједно са предајником, који је инсталисан у мансарди, а антена са своја два стуба висине 25 метара на самом крову зграде високом 28 метара. Инсталациони радови вршени су интензивно током целе зиме, по мразу и снегу.

Предајник је монтиран испод самог крова у просторијама на IV спрату, а машине (мотори и генератори) у подрумским просторијама. Стубови за ношење антене монтирани су на крову и анкерисани солидно за конструкцију крова и IV спрата. У средини између стубова на крову, саграђена је дрвена антенска кућица у којој су смештени калемови и кондензатори за подешавање антене на разне таласне дужине, као и за преносе енергије са линије за напајање, која је од предајника доводила емисиону енергију. Као земљовод искоришћена је гвоздена конструкција и лимени кров зграде. Са преко 2000 жица повезане су све лимене плоче у једну металну целину, а светларници су покривени плетеном жицом да би се обезбедио електрични континуитет у спровођењу струје на целој површини лименога крова. Монтажа стубова била је јако отежана незапамћеном зимом 1928-1929 са —34 степена и услед обилнога снега. Монтирање оба стуба извршено је ипак крајем фебруара, и антена разапета између њихових врхова. Прве пробе са

предајником почете су 8 марта, а са антеном неколико дана доцније. Како су се тих дана услед попуштања зиме почеле топити огромне количине снега у целој држави а с тим у вези претиле поплаве, тражено је од стране Министарства што хитније оспособљавање предајника за давање извештаја о водостању хидротехничким одељцима и бродовима дуж Дунава и Саве, како би се избегле катастрофе. Благодаречи усиљеним напорима дата је већ 18 МАРТА прва званична емисија о водостању река у Југославији, као и упутства за радове на терену. Поред водостања даване су и повремено свакодневно музичке емисије из студија и са плоча, кратка предавања и саопштења. Упоредо са радовима око предајника и машинерије извршени су и радови на другоме спрату зграде Академије Наука, где су закупљене просторије за студија, дирекцију и администрацију. Уређена су два студија и то: МАЛИ за предавања, вести и т. д. и ВЕЛИКИ за музичка и драмска извођења. У соби између студија монтирани су технички уређаји за појачавање (који још и данас раде), разделник за телефонске линије за преносе и грамофонске апаратуре. Сваки студио снабдевен је засебним микрофоном типа Маркони-Рајс, али са заједничким појачавачем микрофонских струја модулације. Ова »Соба за појачавање« имала је засебну везу са предајником за пренос модулације и засебну везу за телефонски разговор. Студији су брижљиво изоловани од спољних шумава и унутрашње јеке, дуплим зидовима обложеним »целотексом«, те су и данас у употреби. Целокупни рад око монтаже предајника, машинерије, антене и студијских уређаја извршило је домаће техничко особље Радија А. Д. а под надзором стручњака фирме Маркони Лондон. Министарство П. Т. и Т. одредило је за техничког контролора г. инж. Клаудија Котала, који је остао контролор до свога премештаја у Нови Сад, а после њега именован је за контролора г. инж. Добривоје Петровић, који тај положај заузима и данас.

Пробе са монтираним предајником вршене су свега 6 дана и то на таласној дужини 455 м.

На овој дужини станица је радила само до 6 априла када је прешла на талас од 461 м. Међутим већ од 30 јуна сходно споразуму европских радиостаница у Прагу, Београдска радиостаница прешла је на талас од 429 м. Али да би избегла сметње неких руских станица, усвојила је најзад дужину од 431 м као дефинитивну.

Већ у овој првој години подигнуте су засебне директне телефонске линије од студија до Народног позоришта и до Саборне цркве ради омогућења директних преноса, без пролаза кроз варошку централу.

СВЕЧАНО ПУШТАЊЕ СТАНИЦЕ У ЈАВНИ САОБРАЋАЈ извршено је на дан 24 марта 1929 год.; тога дана је у радиостаници сакупљено 300 званица, међу којима су били и Изасланик Њ. В. Краља, министар пошта и телеграфа г. Коста Кумануди, министар саобраћаја г. Антон Корошец, претседник Београдске општине г. Милош Савчић, неколико страних посланика, више ђенерала ит. д. Црквени обред и освећење станице извршио је прота г. Никола Божић, после чега је отпевана државна химна.

Пуштање станице у рад извршио је г. Министар пошта и телеграфа. После неколико речи о значају радиофоније и пошто је изнео кретање претплатника у земљи, чији се је број од 120 у 1924 год. попео већ на 20.000 у време отварања станице, господин Министар је овако завршио свој говор:

»Београдска станица, коју данас у име Краљевске Владе отварам и пуштам у саобраћај, подигнута је иницијативом Радио А. Д. у Београду а по одобрењу Краљевске Владе. Она ће пружити могућност да се још са једне тачке чује наша домовина и широм наше земље и у иностранству; она ће омогућити сваком грађанину да уз најмањи материјални издатак слуша у својој кући позориште, предавања из свих група науке, извештаје о најновијим догађајима, савете за заштиту од општих опасности.

У име Кр. Владе ја поздрављам ову нову установу у Београду са жељом, да је користи што већи број грађана наших и страних, на првом месту у интересу свог културног развијања и општег напретка човечанства.«

Други говорник, Претседник општине, пошто је изнео значај Београда као престонице, завршио је свој говор овако:

»У име Београда као престонице и привредног и културног центра наше нове државе, поздрављам отварање радиостанице са пуним уверењем, као општински претседник, да ће она допринети јачању његових веза и дати потстрека његовом културном развићу. Нека јој је срећан почетак.«

На ове говоре одговорио је Др. Милан Стојадиновић, Претседник Управног одбора.

Он је прво потсетио да је већ у 1915 год. једна радиотелеграфска станица функционисала у Нишу и везивала нашу земљу са светом. Затим је наставио:

»Данас имамо један свечан дан. У миру, у доба које не руши него ствара, пушта се у саобраћај усред Београда, једна моћна Радиостаница, која неће давати извештаје о крвавом ратовању, као некад у Нишу, него која ће целом иностранству, на далеко слати свакодневно друкчије вести о нашој земљи. Слушаће се наша музика

од композиција савремених музичара до гуслања старих гуслара, слушаће се научна предавања о нашој земљи и нашем народу. Ми ћемо иностранству пружати што вернију слику онога што ми имамо, онога што је наше на научном, културном и економском пољу. Али не мање значајан је задатак ове станице према самој земљи унутра. Уметност и наука треба да постану општа, што општија добра, приступачна богатоме и сиротом и ученом и не-уком. Неће наука и уметност остајати само затворени у мрачним књижницама и под стаклом у музејима. Они чудни невидљиви таласи, брзином од 300.000 км у секунди учиће људе користима, које пружа савремена наука, а правом уметношћу подизаће код њих љубав за све лепо и узвишено.

У националном погледу наша Радиостаница зближаваће Србе, Хрвате и Словенце, јер ће се у најзабаченијем хрватском и словеначком селу моћи лепо да чује реч једног српског научника или уметника из Београда, као да је он тамо међу њима. А националне мањине у нашој држави моћиће лако и удобно преко радија да уче српско-хрватски језик. Задржавајући свој интернационални карактер, Београдска радиостаница чуваће ипак у потпуности свој народни отисак. Од старина наслеђена култура наших предака биће с љубављу чувана и негована...»

Свој говор је завршио овако:

»У сваком случају Управни одбор Радио А. Д. у чије име имам част говорити сматра за своју дужност, да на данашњој свечаности, дана отварања станице, искаже своју захвалност свима радиоаматерима у земљи, а на прво место своју захвалност најстаријем и највишем међу њима, Њ. В. Краљу Александру I, који непрестано и са највећим интересовањем прати развој технике и који је и за данашњу свечаност у нашем дому одредио свог ађутанта, арт. пуковника г. Пекића да га заступа као његов изасланик, кога ја у име Управног одбора и у име своје најтоплије поздрављам.

Управни одбор је такође захвалан Краљевској Влади, коју данас на свечаности заступају господа Министри пошта и саобраћаја. Са нарочитим признањем одајемо хвалу Министарству пошта и телеграфа на његовом посадашњем целокупном раду на пољу радиослужбе...»

Свечаност је завршена нарочитим програмом састављеним од домаћих дела. Радио Београд је отпочео свој живот.

Ради лакшег и бржег отправљања општих послова Друштва образован је ИЗВРШНИ ОДБОР у који су назначени г.г. Милан Стојадиновић, Стеван Вагнер и Брох, и његова прва седница одржана

је 24 јула; нешто доцније у октобру назначен је за члана овога одбора и г. Ханау, а у децембру је г. Брех дао оставку на чланство. За послове у Дирекцији ангажован је у јулу и г. Милан Ђорђевић, начелник Министарства П. Т. и Т. у пенз., а нешто доцније у септембру, он је постављен за техничког директора, кад је госп. Инж. Веге дао оставку.

Већ у овој првој години Радио Београд почео је да сарађује у Међународној Унији за Радиофонију и другим међународним радиоорганизацијама и његов делегат г. Милан Ђорђевић био је послат на конференцију у Барцелони, где је повољно решено питање таласа за Београд.

У овој години је и државна техничка комисија одређена да према уговору изврши преглед станице, поднела свој извештај да она у свему одговара условима уговора; према томе су и сва станична постројења примљена као исправна.

Већ у самом почетку рада станице, Управа је, уместо 3 сата дневне емисије, које је по уговору била дужна да даје, продужила трајање програма на 6 сати дневно. У априлу су, преко тога емисије продужене по 1 до 2 сата три дана у недељи.

Поред тога она је прегла да и квалитет програма подигне на највиши ниво према ондашњем стању и могућностима.

ТЕХНИКА. — Са станицом од 2.5 КВ набављени су и студиски уређаји, модерни у то доба, и рад са њима давао је добре резултате. Микрофони су били система Маркони-Рајс са угљеним прахом; за њих је било и три појачавача А, један појачавач Б и контролни пријемник са звучником. Накнадно је набављено још неколико микрофона са угљеним прахом, један појачавач Б за давање нашега програма Загребу и Љубљани и осталим европским станицама; затим један појачавач А за преносе из унутрашњости. Доцније су набављена 4 кондензаторска микрофона, један електродинамски и три кристална. Многи појачавачи израђени су у самој радиостаници.

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ. — Први кораци музике у радију руковођени су тежњом да се радиофонија путем музике приближи публици. Отуда је разумљиво што се настојало најмањим средствима остварити оно из музике, што је најприступачније широким слојевима музичких слушалаца. То су допадљиви салонски комади, оперске арије у аранжману, популарне оперске фантазије, романсе, песме и забавне концертне пиесе. По себи се разуме да за такав тип музике није био потребан велики извођачки апарат. Зато прво стално музичко извођачко тело није имало више од четири члана, то је био РАДИО-КВАРТЕТ. Њему је било поверено

извођење најпретежнијег дела музичког програма од »песама без речи« и »баркарола« до оперских »квершнита« и »симфониских аранжмана«. Он је сем тога послужио и као база за извођење камерних концерата. Друга ослона тачка првобитног музичког радиопрограма биле су грамофонске плоче. Садржина ових емисија разликовала се мало или нимало од часова Радио-квартета: салонски комади, оперски фрагменти, и нарочито музика за игру. Није без значаја поменути да се детаљи грамофонских програма нису у почетку уносили у општи план. Најпре из разлога што се више полагало на квалитет снимака и извођача а нарочито на приступачност музичких дела, него на њихову стилску уједначеност. Затим из разлога што није постојала радиодискотека, већ су се плоче у замену за рекламу узимале из разних трговина грамофонских плоча. Трећа ослона тачка првобитног музичког радиопрограма био је »Радио-цез оркестар«, који је заступао искључиво музику за игру, док је народну музику изводио »Цигански оркестар« најпре Јована Стојановића а затим Анте Грујића. Програм ових емисија имао је карактер импровизације и био је у тесној вези са писмено израженим жељама слушалаца. Стога се детаљи тога програма такође нису уносили у општи план. Али ће у толико пре бити од интереса навођење дела са првог програма Радио-квартета од 18 марта 1929 год., т. ј. дана када је Београдска емициона станица стављена у промет:

- 1) Чајковски: »Баркарола«. — 2) Пучини: »Тоска«, оперска фантазија. — 3) Р. Штраус: »Две песме«. — 4) Рахманинов: »Успаванка Еф-мол«. — 5) Л. Фал: Валцер из опере »Стамбулска ружа«.

Захваљујући свом релативно касном почетку, наша радиостаница користећи се искуством других европских станица није наилазила на техничке тешкоће, које би отежавале проширивање музичке сарадње у укупном програму.

ПРВИ ОПЕРСКИ ПРЕНОСИ. Непуних месец дана после свечаног отварања станице (24 марта 1929) на коме су изведени одломци из Крстићевог »Зулумћара« — 19 априла 1929 год. — остварен је први оперски пренос из Београдског народног позоришта извођењем IV и V слике опере »Кнез Игор« од Бородина. Убрзо затим закључује се споразум о сарадњи између Опере и Радија. Један од првих плодова те сарадње је I Велико оперско вече у студију Београдске радиостанице посвећено Рихарду Вагнеру а изведено уз суделовање целокупног оркестра, хора и солистичког ансамбла Опере под управом г. Ловра Матачића (ондашњег диригента Београдске опере). То је било 2 јуна 1929 год.

Конгрес глумачких и певачких друштава, одржан поводом 10 годишњице Глумачког удружења 2 јула 1929 год., пружио је прилике Музичкој управи радиостанице да преноси оперу »Зрински« од Зајца.

На почетку нове позоришне сезоне остварен је споразум о сталним оперским преносима и тако је до краја календарске 1929 године преко микрофона преношено укупно 9 опера.

РАЗВОЈ СИМФОНИСКОГ ПРОГРАМА. Не мање значајну етапу у развоју наше радиофоније претставља сарадња са »Београдском филхармонијом«. Оркестарских концерата било је на радију и пре ове сарадње. Тако је на пример приликом отварања Београдске радиостанице одржан свечан оркестарски концерт за следећим програмом:

- 1) Матачић: »Фанфара«. — 2) Народна химна. — 3) Ст. Христић; Оркестарска свита из »Југословенског балета«.

Али емисије тог типа нису излазиле из оквира пригодних концерата. Чак ни онда, ако је у њиховом извођењу учествовао симфониски оркестар Краљеве Гарде (концерт од 1 септембра 1929). Први симфониски концерт »Београдске филхармоније« 7 априла 1929 г. на коме се налазила увертира за »Чаробну фрулу«, Концерт за виолину и оркестар и Симфонија бр. 39 у Ес-дуру од Моцарта, под управом г. Стевана Христића, није био обичан симфониски концерт већ почетак једне драгоцене сарадње која ће у многome бити одлучујућа по стварање самосталног симфониског радиооркестра. Убрзо после првог »Београдска филхармонија« одржала је свој други концерт 5 новембра. У најужој вези са сарадњом између »Београдске филхармоније« и Радија стоји оснивање »Радио дувачког септета« (14 јула 1929). Чланови овога ансамбла били су уједно чланови оркестра »Београдске филхармоније« и чланови Оперe. Њихово ангажовање у ансамблу »Радио дувачког септета« је зачетак првог салонског »радиооркестра«. Десет дана касније појављује се први пут пред микрофоном »Радиооркестар« са следећим програмом:

- 1) Вагнер: »Бошњаци долазе«. — 2) Ланер: »Врбовници«. — 3) Супе: Увертира за оперету »Десет девојака ниједног мушкарца«. — 4) Сиде: »Индијанска свадбена поворка«. — 5) Хајбергер: Потпури из оперете »Оперски бал«. — 6) Цибулка: »Састанак на балу«, интермецо. — 7) Урбан: »Звуци испод Крушника«, фантазија. — 8) Миливојевић: »Милица«, црногорска песма. — 9) Ајленберг: »Петроградска возња на саоницама«.

ПОЧЕЦИ КАМЕРНЕ МУЗИКЕ. Питање камерне музике било је углавном зависно од расположивих извођачких снага, којих — мора се признати — није у Београду било на претек. И поред тога Београдска радиостаница успела је да привуче на сарадњу све што је у Београду у томе погледу претстављало реални квалитет, па чак да ангажује и ансамбле изван Београда за суделовање у студију.

Први камермузички концерт одржан је 31 марта 1929 год. На програму су били:

- 1) Вићеслав Новак: »Трио квази уна балада« (за виолину, чело и клавир). — 2) Венсан д'Енди: »Шансон« (две флауте, два кларинета, обоа, два фагота и један рог). — 3) Сук: »Елегија«.

У извођењу овога програма суделовали су г.г. Матачић, Холуб, Витман, Печл, Николић, Јовановић, Похлуда, Понђелићек, Белфин, Ржиха и Бајер. А одмах сутрадан изведен је »Први свечани камермузички концерт«, посвећен Моцартовим делима, са уводним предавањем г. Косте Манојловића а уз суделовање г.г. Петра Стојановића (виолина), Јована Мокрањца (чело), Емила Хајека (клавир). До краја календарске 1929 г. одржано је 7 таквих камермузичких концерата, не рачунајући циклус од 5 концерата камерне музике посвећених искључиво делима југословенских композитора. У оквиру тих концерата појавио се »Словенски квартет« (Владимир Слатин, Јосип Њемечек, Фјодор Селински и Александар Слатин), »Београдски квартет« (Марија Михајловић, Јован Зорко, Ћирил Личар и Јуро Ткалчић), »Загребачки квартет« (Миланов, Граф, Арањи и Фабри), »Дрезденски квартет« и многи други чувени ансамбли. Најзад емисијама камерне музике припада и циклус соната за виолину и клавир у извођењу г.г. Владимира Слатина и Алексија Бутакова.

СОЛИСТИЧКИ КОНЦЕРТИ. Сарадња истакнутих уметника инструменталиста и певача обогатила је такође програм наше станице а уједно помогла подизање репродуктивног нивоа музике на радију. Међу првим срећемо име професора Емила Хајека у вези са клавирским концертом од 24 маја.

У ред најранијих сталних сарадника долази г. Ловро Матачић не само као пијаниста и диригент, већ и као органиста. Још 29 марта 1929 год. он изводи један програм на оргуљама.

Г. Рудолф Ертл, изврсни протагониста соло песме, извео је 17 априла 1929 год. прво вече Шубертових песама уз пратњу г. Матачића. Гђа Јелка Стаматовић судетовала је први пут на концерту од 21 августа 1929 изводећи песме Гретрија, Форера, Цезара Франка, Брамса, Рихарда Штрауса и неких домаћих композитора.

ОЧЕТАК РАДА БЕОГРАДСКЕ РАДИОСТАНИЦЕ 24 III 1929

L'EMETTEUR DE 2.5 KW
commence à fonctionner (24. III. 1929)

Министар пошта и телеграфа
Др. Коста Кумануди

Претседник Београдске Општине
инж. Милош Савчић

Претседник Управног одбора
Др. Милан Стојадиновић

Управа и Дирекција 1931

Особље 1931

ПРВИ ПРЕДАЈНИК 2.5 КВ

1er EMETTEUR DE 2.5 KW

Академија наука са антеном

Техн. дир. Фрањо Мозер

Мали студио

Ing. K. Kotal
држ. техн. контролор

Предајник 2.5 КВ

Ing. D. Petrov
сад. држ. техн. конт

Велики студио

Прво техничко особље 1929 год.

ји за појачавање 1929 год.

Монтажа стубова
на Академији наука

ХОРСКА МУЗИКА. Хорском стварању Београдска радиостаница посветила је велику пажњу од самог почетка свога рада. Већ 19 маја 1929 год. она је преносила први концерт Певачког друштва »Станковић« посвећен делима Јозефа Сука. Дириговао је садашњи шеф музичког програма наше станице, а онда професор музичке школе »Станковић« г. Михајло Вукдраговић. Приликом такмичења хорова Јужнословенског певачког савеза, Београдска радиостаница преносила је 24 јуна 1929 г. концерт победника на такмичењу.

ПРНОСИ ИЗ ИНОСТРАНСТВА. — Најзад треба поменути да је значајан део уметничког програма био испуњен преносима концерата и опера из иностранства. До краја календарске 1929 године извршено је 7 иностраних преноса поглавито из Беча и Прага.

У најужој вези са музичким програмом стоји и циклус музичких предавања из науке о инструментима од г. Милана Бајшанског, са практичним илустрацијама.

Из изложеног материјала углавном се могу назрети основне контуре музичког програма наше радиостанице и за период од неколико следећих година. Задатак музичког вођства није, по апсолвираној 1929 години, више био толико у изналажењу из основа нових, колико у продубљивању постојећих могућности и искоришћавања музике на радију. Оно, међутим, што је по свој прилици читаоцу пало у очи, јесте поступно али стално и све веће придавање значаја систематском извођењу значајних музичких дела, систематском проширивању круга интереса музичких слушалаца, систематском подизању нивоа репродуктивних извођачких снага, систематском васпитавању публике.

Вођство музичког програма до краја 1929 год. имао је у својим рукама г. Ловро Матачић.

ГОВОРНИ ПРОГРАМ. — Литерарни, заправо говорни део нашега програма, уведен је од првога дана, и развијао се постепено, у онаквом опсегу, у оноликим врстама и на онакве начине за које су већ постојали услови, могућности и сретства код нас, а и примери и узорни у старијим радиофонијама на страни. Као при свакој техничкој новини, која напречац задре у целокупни живот целокупног човечанства, и овде је настао, од почетка, обостран, делотворан и нагло преображајан утицај друштва на радио и радија на друштво. Одмах с почетка разврстао се литерарни део на своје основне гране, које одговарају већ самој нарави радиофоније, на информативну, на поучну и на забавну, рачунајући амо и њене строго уметничке огранке, читање из лепе књижевности, рецитације и искључиво чујну глуму. У прво време догодило се оно што се догађало редовно на почетку рада и у другим, иностраним емисионим стани-

цама: преузимало се, тако рећи, позајмљивало се све од старих сродних струка, заната, места и установа, од позоришта, концертних сала, подија и пултова, универзитетских, народноуниверзитетских и уопште, школских и конферансиских катедара, од штампаних књига, часописа и новина, од штампи намењених рукописа, од забавних арена, локала, весељачких седељки и кафанских столова, све, и материјал, и начин саопштавања, и њихов извођачки персонал, и дужина, боље рећи, и трајање појединих тачака. Тек временом, а оно по природи ствари није било дуго, пословање на тој новини и брзо и одлучно реаговање слушалаца, дакле, искуство је нагнало управљаче наше станице да је ослобађају све више, тако рећи, од аналогича и туторства, да је учине све више самосвојном, све више свесном своје нове и нарочите нарави. А то ће рећи, управљачи наше станице ускоро су дошли до тога, да она не може и не сме остати прости спроводник већ да треба и може само да се користи материјалом, извођачима и извођачким начином затечених сродних области, али да све то мора махом да прилагоди себи, да одабира и примењује. Шта више, да мора ићи и даље, и, према својим техничким могућностима и према пријемној моћи и вољи слушалаца, да мора тражити и нове предмете, нове облике и нове начине за своје разне емисије.

То је онај основни смер, основни импулс, који тера напред програмску дирекцију, ево већ десет година, без обзира на личности у њој.

*

Од говорних емисија пуштане су од почетка: водостање, берзански и метеоролошки извештаји, вести, скечеви и драмске игре, читања књижевних дела, декламације, спортски извештаји и репортаже као и извесне непосредне репортаже.

ВОДОСТАЊЕ, БЕРЗАНСКИ И МЕТЕОРОЛОШКИ ИЗВЕШТАЈИ сматрају се, већином, као некакав неопходан терет, као неки наслеђени уступак извесној малој категорији људи. Међутим, те емисије служе крупним интересима државе и народа, те количина њихових слушалаца није пресудна. Оне се морају не само одржати, већ и усавршавати, још више прилагодити општем интересу. **ВЕСТИ, НОВИНАРСКЕ ИЗВЕШТАЈЕ**, добијали смо у почетку од редакција (Политика), од новембра 1929 год. од Агенције Авала, а од јесени 1934 год. од Централног пресбиороа. Радиодневник објављује се од 1934 г. (прво под именом вести, за разлику од новинарских извештаја), а од новембра 1935 год. носи данашње име.

СКЕЧЕВИ И ДРАМСКЕ ИГРЕ даване су у студију на почетку рада редовно. Било је и домаћих, али већином превода. Играли су глумци Народног позоришта. Када су учестали преноси из Народног позоришта и када је заведено хумористично вече, већином са скечевима, дијалозима и монологима, престало се с преведеним драмама у студију, а и домаће драмске игре приређиване су обично само у свечанијим приликама.

ЧИТАЊА ИЗ ДЕЛА ДОМАЋИХ КЊИЖЕВНИКА уношена су у програм од почетка. Читали су их обично глумци, неки пут и сами писци. У прво време су извесни глумци читали и из дечје литературе, што је значило као почетак данашњих часова за ђаке.

У овој години је констатовано да је биланс прве године експлоатације станице 1929 показао дефицит од читавих 2,134.000 дин. који се појавио због малог броја претплатника а великих почетних трошкова поглавито око програма. Овај велики губитак се је покорио постепено, у току неколико наредних година, малим добитцима који су могли бити остварени. Разуме се, да је овај губитак показао неповољан утицај на програме наредних година иако је број претплатника био у скромном порасту.

У почетку године уређени су редовни узајамни преноси између трију југословенских станица у циљу међусобног зближења и упознавања.

А приликом прве годишњице отварања станице на дан 24 марта, Радио Београд је дао свој први **МЕЂУНАРОДНИ КОНЦЕРТ**, који су преносиле Аустрија, Мађарска, Немачка, Пољска и Чехословачка, и биле њиме задовољне.

ТЕХНИКА. — За преносе програмских тачака из разних локала у Београду, а тако исто и из унутрашњости и из иностранства, који су почети још у 1929 год., употребљаване су нормалне телефонске ваздушне линије које су поштанске дирекције стављале станици на расположење, пошто међуградских каблова у Југославији још нема.

Квалитет ових преноса био је доста задовољавајући све док извесне телефонске линије нису претворене у високофреквентне, које због постављених филтрова престају да буду погодне за музичке преносе. Та незгода се и данас осећа кад се преноси врше високофреквентним линијама, и отклониће се тек кад Министарство П. Т. и Т. буде поставило нарочите радиофонске каблове, на коме се проблему ради већ поодавно.

ГРАМОФОНСКА АПАРАТУРА. — У овој години набављена је прва двојна апаратура за репродукцију грамофонских плоча до 30 см у пречнику.

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ. — Од 1 јануара 1930 год. долази на положај шефа музичког програма госп. Петар Крстић, са помоћником, музичким референтом г. Владимиром Слатином.

Упадљива новина према програму у 1929 год. јесте изванредно повећан број иностраних радиопрениоса. Нова музичка управа желела је на тај начин да обезбеди првокласан извођачки квалитет својих великих оперских и симфониских емисија. У току 1930 године извршено је око 50 иностраних прениоса најчешће из Беча, Будимпеште и Прага, а свремена на време и из Берлина и Минхена. Друга новина у поређењу са претходном годином су стални прениоси са Салцбуршких музичких свечаности. У току 1930 године извршена су три таква прениоса.

Монстр концерт изведен 29 јуна 1930 год. поводом Соколског слета а под управом г. Драгутина Покорног заслужује да буде наведен као једна од значајних тачака ондашњег програма.

Камермузичких концерата било је у току 1930 год. близу 30.

Три концерта Београдске филхармоније под управом г. Стевана Христића увршћена су у радио-програм.

Из Београдског Народног позоришта преношено је десет опера.

Било је осам прениоса из Загреба (од којих већина из Загребачког Народног казалишта). Најзад треба поменути три прениоса из Љубљане.

Народну музику изводио је у 1930 години Трио г. Симе Беговића. Међу првим певачима били су чланови Народног позоришта госпођица Бошњаковић, гђа Арсеновић и г.г. Милутиновић и Бошко Николић. Као аматери интерпретовали су народну песму г.г. Богдановић, Раденковић и гђе Александровић, Вуковић, Петровић, Милошевић и Миливојевић.

Почетком године узета је одлука да се ЧАСОПИС РАДИО БЕОГРАД који је дотле издавала сама Дирекција Друштва, преда заводу Планета на уређивање и издавање и 8 фебруара је изишао први број новог издавача.

Биланс за 1930 год. показао је извесну малу добит која је употребљена на отплату губитка из 1929 год.

Већ после двогодишњег рада, Управа Радио Београда почела је мислити на јачање наше радиофоније и у томе циљу је предала Министарству предлог за оснивање релејних станица у Суботици, Скопљу, Новом Саду, Сплиту и Сарајеву. У току лета су вођени по овоме преговори са Министарством, али до остварења предлога није дошло.

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ. — Године 1931 број иностраних преноса опада са 50 на 20, али се утолико више повећава број преноса из унутрашњости а нарочито из Загреба и Љубљане. У току 1931 године извршено је 23 преноса из Загреба, 9 преноса из Љубљане, један из Сплита, један из Панчева. Из Београдског Народног позоришта пренешено је десет опера.

Поред двају преноса из Салцбурга у 1931 години први пут је 18 августа извршен пренос Тристана и Изолде из Бајројта. Значајну емисију претстављао је пренос Норвешког вечера из Осла. Југословенски Европски концерт изведен је 11 маја и пренесен из Београдског Народног позоришта. Оркестром »Београдске филхармоније« дириговао је г. Стеван Христић. У области камерне музике изведено је 12 вечери соната. Значајну емисију претстављало је гостовање Прашког дувачког квинтета (16 децембра 1931). Новину су значили преноси камерних концерата са **НАРОДНОГ УНИВЕРЗИТЕТА.**

У овој години је радиооркестар појачан са две виолине и једном флаутом.

Током месеца марта захтевало је Министарство саобраћаја под које је потпала Управа П. Т. Т. да се отпочну преговори о појачању Београдске радиостанице и о подизању две нове релејне станице у унутрашњости. Друштво је прихватило радо овај захтев и послало Министарству свој предлог 15 јуна, одређујући и своје делегате за преговоре, на чијем је челу био г. Др. Милан Стојадиновић. Али у току целе године преговори нису могли бити приведени крају.

Управа је донела одлуку у августу да купи потребно земљиште у Макишу за свој предајник, пошто је, према уговору са државом, била дужна да га премести из зграде Академије Наука на властито земљиште у року од пет година, који је истицао 24 марта 1934 год. Како су у то доба већ били вођени и преговори са државом за појачање Београдског предајника, то је купљено много пространије земљиште, но што је то уговор захтевао, како би се на њему могла сместити и нова станица. Тако, уместо 4.000 м² купљено је преко 27.000 м². Макиш је изабран због тога што је он подводан, и што је влажна земља врло погодна за предајник у техничком погледу.

Припремајући премештање предајника у Макиш Управа је у децембру закључила са фирмом Електро Макиш, чија се централа налази у Макишу у близини терена Радиостанице, уговор за снабдевање предајника у Макишу електричном струјом кад тамо буде пресељен.

У погледу састава Управног одбора изабран је за његовог члана у мају месецу адмирал у п. г. Виктор Викерхаузер, који је једновремено изабран и за члана Извршног одбора.

ТЕХНИКА. — Ове године је набављена једна КРАТКОТАЛАСНА РЕПОРТАЖНА СТАНИЦА, јачине свега 3 до 5 вата са дометом до 10 км са снабдевањем струјом из акумулатора и батерија.

Она служи за преносе веслачких утакмица и из покретних објеката: аутомобила, возова, једрилица и т. д.

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ. — Године 1932 број иностраних преноса поново расте. Од 20 у претходној години он се пење на 33. Салцбург је и у овој години заступљен са три преноса (Фиделио од

Бетовена, Чаробна фрула од Моцарта и Оберон од Вебера). Из Загреба је пренесено 20 програма (претежно опере). Љубљанских преноса било је 7. Исто толико оперских преноса из Београдског народног позоришта. Са Коларчевог универзитета преношена су три концерта. Г. Рихард Шварц са гђом Иванком Петровић остварио је низ музичких илустрованих предавања посвећених Баховим инвенцијама. Значајни преноси извршени су из унутрашњости и то из Бачке Паланке, Скопља и Крагујевца. 3 фебруара 1932 емитован је симфонски концерт оркестра Станковић. У оквиру камерних часова изведено је 8 концерата домаћих композитора.

Почетком ове године завршени су преговори са Мин. Саобраћаја о подизању новог предајника у Београду од 40 КВ и у Скопљу, и уговор је парафиран. Остало је да се изнесе пред Министарски савет ради дефинитивне одлуке.

У априлу је дотадашњи директор г. Браун дао оставку и за директора је постављен ђенерал у п. г. Данило Калафатовић. Том приликом је постављен за главног секретара инж. г. Лазар Ђокић. У току ове године предузети су радови на подизању потребних грађевина у Макишу ради пресељења предајника. Планове је израдио арх. г. М. Борисављевић, а подизање грађевина уступљено је арх. г. Милану Секулићу, коме је уступљена и израда пута од главног друма Београд—Обреновац до станице у дужини 1300 м, пошто су добивена потребна одобрења од Општине Града Београда. Подизање 2 антенска стуба поверено је фирми Маркони из Лондона, која је сам рад уступила домаћој фирми Сартид. Израда дубоког бунара и пречишћавање воде од гвожђа поверено је фирми Унион. Подизање засебне телефонске линије од Чукарице до станице у Макишу извршиле су П. Т. Т. власти на трошак Друштва. Радови на грађевинама вршени су до краја године, када су, са малим изузетцима, били приведени крају, тако да је обезбеђена могућност за пресељење предајника до одређеног рока.

21 августа Мин. Саобраћаја поставило је захтев да се и у Сарајеву подигне једна релејна станица, што је Друштво начелно прихватило. Због тога је Министарство одложило узимање дефинитивне одлуке о новом уговору. Сем тога Друштво је преко извесне штампе било нападано да није на време извршило пресељење предајника у Макиш и да је тај рок требао да тече од дана потписа уговора а не од дана пуштања станице у рад. Међутим ова кампања је пропала, јер је Министарство увидело да је Друштво у праву кад је тврдило да рок од 5 година тече доиста од дана пуштања станице у рад, и да према томе пресељење треба да се изврши до 24 марта 1934 године.

Како је с друге стране Друштво било изложено и нападима да станица не одговара ни техничким условима уговора, то је Министарство Саобраћаја 9 децембра захтевало од Друштва да се поново

испита домет станице до 500 км предвиђен у уговору. Друштво је начелно одбило оправданост овога захтева јер је уговор предвиђао такво испитивање само при првом пуштању станице у рад, што је и извршено са добрим успехом, али Друштво је ипак пристало да се ово испитивање и сада поново изврши. То је доиста и извршено и резултати су били задовољавајући. Опити су извршени у Љубљани, Дубровнику и Битољу.

Према томе показали су се сви напади на Друштво као неоправдани. Писца ових напада г. Стевана Миловића («Наш радио») Друштво је тужило суду, пред којим је он изјавио да је увидео да су његове информације биле погрешне, па према томе и његови закључци. Управа је после изјаве одустала од тужбе.

У погледу програма може се рећи да се је он стално побољшавао у границама финансиских могућности Друштва, које је и малу добит из 1933 год. морало утрошити на покриће губитка из прве године рада.

Ипак је Управа у овој години повећала број чланова свога оркестра на 16, што је био знатан напредак.

Министарству Просвете Управа је у септембру учинила понуду да организује часове за ђаке средњих школа, поред часова за ђаке основних школа који су већ постојали. Али овај покушај није довео до позитивних резултата.

У погледу програма издало је Министарство Просвете 29 марта ове године под П. бр. 10.231

ПРАВИЛНИК О ЕМИСИОНИМ ПРОГРАМИМА РАДИОСТАНИЦЕ У КРАЉЕВИНИ ЈУГОСЛАВИЈИ. У њему је предвиђено: да се емисијама радиостанице треба да врши просвећивање и васпитање народа; да у програмима буду заступљене све науке и уметности, и да буду приступачни широким слојевима народа; да се првенствено негује национална музика и развија музички укус слушалаца; при преносу музике са стране водити рачуна да она буде вишега стила; у погледу књижевности на програму треба да буде заступљена првенствено југословенска, при чему се мора поклањати пажња чистоћи језика и правилном изговарању; најзад и извођачи програма треба да буду првенствено Југословени.

Августа месеца основан је Радио Клуб у Београду под председништвом г. Др. Воје Кујунџића са задатком да шири идеју радиофоније и брани интересе слушалаца. Тај је Клуб приредио и прву **РАДИО ИЗЛОЖБУ У БЕОГРАДУ** на којој је видног удела узео и Радио Београд; изложба је отворена 31 децембра у згради Техничког факултета.

ТЕХНИКА. — При пројектовању антенског уређаја у Макишу, који је удаљен од центра града око девет километара, морало се водити рачуна да пријем у Београду не постане осетно слабији нарочито на детекторским и слабијим пријемницима. И то је био један од разлога, што у Макиш нису пренесени антенски стубови са крова Академије наука, високи 25 метара, већ су постављени нови слободно лежећи стубови од 100 м. висине. Између њих је разапета антена која је најбоље одговарала слабој снази ондашњег предајника и допуштала да се она искористи до крајњих граница.

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ. — Године 1933 преношено је 7 Европских концерата и то из Варшаве (7 априла), Финске (4 маја), Швајцарске (1 јуна), Немачке (5 септембра), Румуније (3 октобра), Мађарске (4 новембра) и Аустрије (8 октобра).

Број концерата Београдске филхармоније порастао је на 5 и то први којим је дириговао г. Стеван Христић (9 фебруара), други са г. Албером Волфом из Париза за пултом (3 априла), трећи на коме је изведен Едипус рекс од Стравинског, а дириговао је г. Бандур (2 маја), четврти под вођством Грегора Фителбергера (23 новембра), пети под управом диригента г. Махера. Поред тога преношена су два концерта оркестра »Станковић« под управом г. Вукдраговића и то 12 новембра и 17 децембра.

Током године извршено је пет преноса из Прага. Од тога три симфониска, један оперски и један камерни. Исте године преношено је пет програма из Беча међу којима је најзначајнији догађај Моцартов Реквијем (1 новембра). Са музичких свечаности у Салцбургу емитован је Фиделио од Бетовена, Орфеј од Глука и Чаробна фрула од Моцарта. Из Загребачке опере извршено је осам преноса не рачунајући 13 камерних и симфониских концерата. Из Београдског народног позоришта пренешено је 16 опера. Поред тога, у студију Београдске радиостанице изведени су »Лепа Галатеја« и »У бунару« под управом г. Драгутина Покорног.

15 јануара ступио је на снагу **ЛУЦЕРНСКИ ПЛАН** по коме је Београд прешао на нову таласну дужину од 437.3 м (686 кц.) уместо раније од 431 м (696 кц.). Одмах по прелазу на нову таласну дужину осетиле су се сметње које је причињавала совјетска станица »Казан« емисијама Београда, јер је радила на истом таласу Београда. Исто је тако констатовано да на новом таласу Београда ради и норвешка станица Бодо. Одмах су преузети кораци да се оне склоне са таласа Београда.

Почетком ове године извршено је пресељење предајника из зграде Академије Наука у Макиш. Оно је отпочето 24 фебруара и извршено је рекордном брзином тако да су редовне емисије из Макиша отпочеле већ 4 марта, дакле за 20 дана пре крајњег рока. Иако је предајник остао исти, ипак је пријем наших емисија из Макиша био знатно бољи због модерне антене на стубовима високим 100 м као и због потпуно модерног земљовода и његове одличне функције у влажном Макишком земљишту. **СВЕЧАНО ОСВЕЋЕЊЕ ЗГРАДА У МАКИШУ** извршено је 16 маја на коме је Министра Саобраћаја заступао његов помоћник г. Петар Сењановић. Том приликом је претседник Управног одбора, г. др. Милан Стојадиновић, између осталог рекао:

»Премештањем наше емисионе станице у Макиш побољшане су у знатној мери емисије Београдске радиостанице. То је побољшање нарочито знатно у најудаљенијим крајевима наше домовине, јер доиста цело наше Приморје и Јужна Србија сада су у могућности да много боље слушају Београд но што је то било раније.

Нажалост сви наши напори и наше жртве нису у станњу да нашу радиофонију подигну на ону висину која одговара данашњим потребама. Иако увек добра, Београдска радио станица је преслаба да би могла да задовољи захтеве данашњице. Наша Краљевина мора имати једну много јачу централну станицу у Београду и сем тога читаву мрежу мањих станица у унутрашњости. Због тога је наше друштво још пре три година у преговорима са Државом за нову изградњу радиофоније у нашој Краљевини.

Рачунајући на неопходност једне нове организације наше је друштво изградило све ове нове грађевине у Макишу у таквом обиму

и величини да оне лако могу послужити са извесном допуном и дозиђивањем и за нову, много јачу, емисиону станицу.

Наше друштво, које се као што је познато, ослања на једну велику компанију из Лондона, од које добија како њен реномирани радио-материјал, тако и драгоцене техничке савете и широку финансиску подршку, у стању је и готово је, да у најкраћем року оствари сваки програм кога наша Краљевска Влада буде желела.

А дотле ће и са овом скромном станицом продужити свој досадашњи савестан и предан рад на националном, културном и уметничком пољу не пренебрегавајући ниједну прилику да у своме делокругу рада искрено послужи својој отаџбини.»

Совјетска станица Казан и поред свих интервенција продужује и сада рад на таласу Београда и проузрокује му знатно јаче сметње, но што је био случај са Бодо. Али како се Казан налази ван европске зоне, која се по Луцернском плану не поклапа са границама Европе, те он има право да ради на коме хоће таласу, он се не може дакле натерати да се склони са таласа Београда, већ то може учинити само по доброј вољи, која се до сада није међутим показала.

Министарство Саобраћаја позвало је 3 маја наше друштво да подигне нову јачу мрежу на својој територији, но што је било предвиђено у већ парафираном уговору, што је наше друштво примило, али на овом предмету није ништа урађено у овој години.

Крајем јуна престао је бити II директор друштва г. Милан Ђорђевић и остао је као »стручни саветник« до краја године.

У лето ове године предузела је Управа преговоре са Академијом Наука, ради закупа велике сале у њеној згради за велики студио, као и нових локала око те сале. Према томе, требало је предузети потпуну селидбу из дотадашњих локала у нове локале у истој згради, што би причинило и трошкове око 100.000 динара за потребне техничке инсталације. Како је ова сума требала да уђе у инвестиције, то је Управа друштва, тражила одобрење Министарства Саобраћаја. Нажалост, оно је одбило своју сагласност и Управа друштва није могла извршити ову своју намеру, која би била веома корисна по нашу радиофонију.

Ове године Управа је извршила и осигурање својих грађевина у Макишу код домаћих друштава, али је морала антенске стубове осигурати и у Лондону од оштећења, која домаћа друштва уопште не осигуравају, као што су земљотрес, поплава итд.

У погледу програма, ове је године у јесен уведен НАЦИОНАЛНИ ЧАС у споразуму са Централним Пресбиroom. Њега преносе све

три станице, које га наизменично и дају по утврђеном распореду. У њему се третирају најважнија национална питања.

Сем тога, друштвени стални оркестар појачан је са два нова члана: једним челистом и једним басистом.

За време националне жалости поводом трагичне смрти Витешког Краља Ујединитеља, 9 октобра, Радиостаница је давала прикладни програм и вршила преносе свих посмртних приредаба. Она је омогућила и репортаже свима страним радиостаницама. И ове године је радиостаница узела удела у децембру, на изложби Радио-клуба у павиљону Цвијете Зузорић, где је својим приредбама привукла масу посетилаца.

Крајем године, 30 децембра, поднео је г. Др. Милан Стојадиновић оставку на свој положај претседника Управног одбора друштва, пошто је у новој Влади назначен за Министра Финансија.

ТЕХНИКА. — По пресељењу предајника у Макиш и после најбољег подешавања антене, одмах је констатовано знатно побољшање пријема његових емисија. Он нигде није ослабио, већ је у целој земљи постао јачи и сигурнији, разуме се у мери, која се је могла очекивати од преслабог предајника.

Одличноме ефекту антене доприноси много и нарочито изведен **ЗЕМЉОВОДНИ СИСТЕМ**. Исти се састоји од два концентрична круга земљоводних бакарних плоча, које су спојене бакарним жицама, а жице се даље радиално шире по целој терену испод антенског уређаја. Из антенске кућице излазе на све четири стране по 15 жица дебљине 2 милиметра, дакле укупно 60 жица. Око антенске кућице налази се први круг, састављен од 12 плоча величине 2×1 м које су међусобно повезане и залемљене тако, да дају круг висине 1 м који стоји усправно укопан $1\frac{1}{2}$ м испод терена. Други круг састоји се од 60 плоча, а исто је укопан $1\frac{1}{2}$ м испод терена. Земљоводне жице од антенске кућице иду сада рововима дубине $\frac{1}{2}$ м преко кругова плоча правилно распоређене радијално од центра, а на местима, где секу кругове, жице су причвршћене и залемљене са плочама. Како је свака жица причвршћена на пет места са сваким кругом плоча, то постоји преко 600 контактних места између жица и плоча. Жице имају укупну дужину од преко 7.000 метара, па својом површином и површином плоча, која износи око 300 м^2 и услед тога што плоче својим доњим рубом стоје скоро стално у води, дају савршен контакт и додир са земљом и тако одлично доприносе распростирању високофреквентних струја земљовода. Земљовод у Макишу је услед своје велике додирне површине способан да послужи за распростирање струја и станице јаке преко 100 КВ, нарочито ако се само радијалне жице

продуже толико, да свака добије дужину која одговара отприлике половини таласне дужине којом станица ради.

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ. — Године 1934 преношено је 5 Европских концерата и то из Белгије (7 фебр.), Енглеске (25 марта), Шпаније (2 јуна), из Чехословачке и најзад из Југославије (23 фебр.).

Београдска филхармонија у сарадњи са I Београдским певачким друштвом извела је под управом г. Предрага Милошевића Вердијев Реквием (9 фебр.). Осим овога било је 5 редовних концерата под управом г. Стевана Христића. Симфониски оркестар Краљеве гарде извео је пред микрофоном Београдске радиостанице 8 симфониских концерата, од којих седам под управом г. Покорног а један под палицом г. Роговског. Из Београдског народног позоришта извршен је 21 пренос. Од значајних иностраних емисија треба поменути извођење Мисе солемнис под управом Фрица Буша које је преношено из Беча. Из Салцбурга су преношена два симфонска концерта под управом г. Артура Тосканинија.

Проширени Радиооркестар извео је у студију Београдске радиостанице 11 симфониских концерата и то под управом г. г. Брезовшека, Селинског, Христића, Биничког, Србуља и Милошевића.

Љубљанска Глазбена матица и оркестар Краљеве гарде под управом г. Полића извели су 18 марта ораторијум Фаустово проклетство од Берлиоза. Од концерата оркестра Станковић преношена су два и то 21. јан. (диригент г. Живковић) и 9 априла (диригенти г. г. Љ. Марић и В. Вучковић). Београдским композиторима посвећено је 6 композиционих вечери.

У јануару ове године Министар Саобраћаја позвао је Друштво на преговоре о подизању нових станица на новој бази, и то: да централна станица у Београду буде јака 100 КВ и да се подигну три релејне станице на територији Друштва: у Скопљу од 10 КВ, у Сарајеву од 0.5 КВ и у Дубровнику од 2.5 КВ (т. ј. да се тамо премести досадашња Београдска станица).

Друштво је прихватило овај позив и одредило је своје делегате за преговоре са делегатима државе, међу којима су поред претставника Министарства саобраћаја били и претставници Министарства финансија и трговине и индустрије.

Преговори су били и дуги и спори, пошто је сваки проблем озбиљно проучаван. До споразума је дошло тек почетком 1936 године, када су га чланови комисије и парафирали. Остало је, да га још Министарство саобраћаја поднесе Краљевској влади на одобрење.

На место г. Др. Милана Стојадиновића изабран је 25 априла г. Воја Петковић за претседника Управног одбора Друштва.

Пошто је Радио Клуб из Београда узео на себе да организује нарочити сервис за отклањање сметњи добром пријему емисија, то је Управа у априлу одлучила да му даје месечну помоћ од 1.500 дин, која је у септембру повишена на 2.000 дин а доцније и на 3.000 динара. Ова је помоћ престала да се издаје 1 јула 1937 год.

У јуну је посетио Друштво г. Вајт, генерални директор Компаније Маркони из Лондона. На седници Извршног одбора он је исказао своје задовољство на вођењу Друштва.

У погледу програма ове су године ангажована три нова члана за Радиооркестар (виолонисте) те се њихов број попео на 19.

Ове је године расписан конкурс за још једног мушког спикера; јавило се округло 70 кандидата и најбоље оцењен међу њима узет је на једномесечну пробу. Она је била незадовољавајућа те овај кандидат није задржан у служби. Према томе конкурс није дао позитивног резултата.

И ове је године Радио клуб приредио Радиоизложбу, и то у просторијама Инжињерског дома. Радиостаница узела је опет удела на изложби, на којој је приредила низ својих врло успешних емисија.

СПИКЕРИ NOS SPEAKERS

Хенрих Фингерхут

Јелена Билбија

Спикер јутарње емисије
Иван Ковачевић

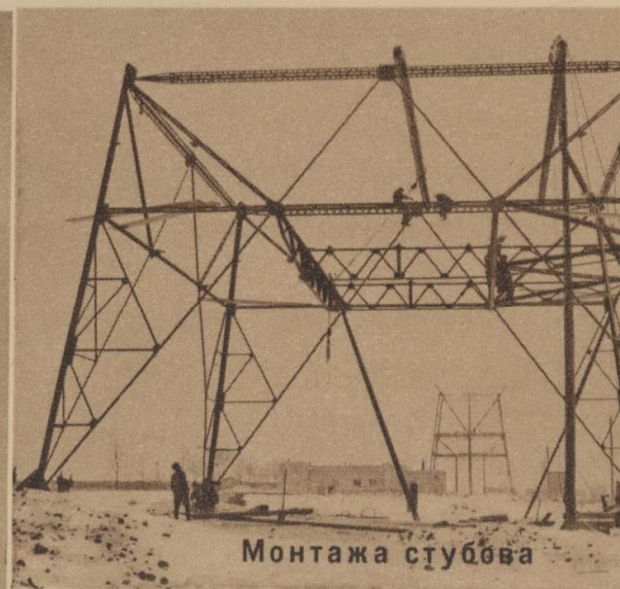
Спикер часа хумора
Петар Петровић

РЕСЕЉЕЊЕ ПРВОГ ПРЕДАЈНИКА У МАКИШ

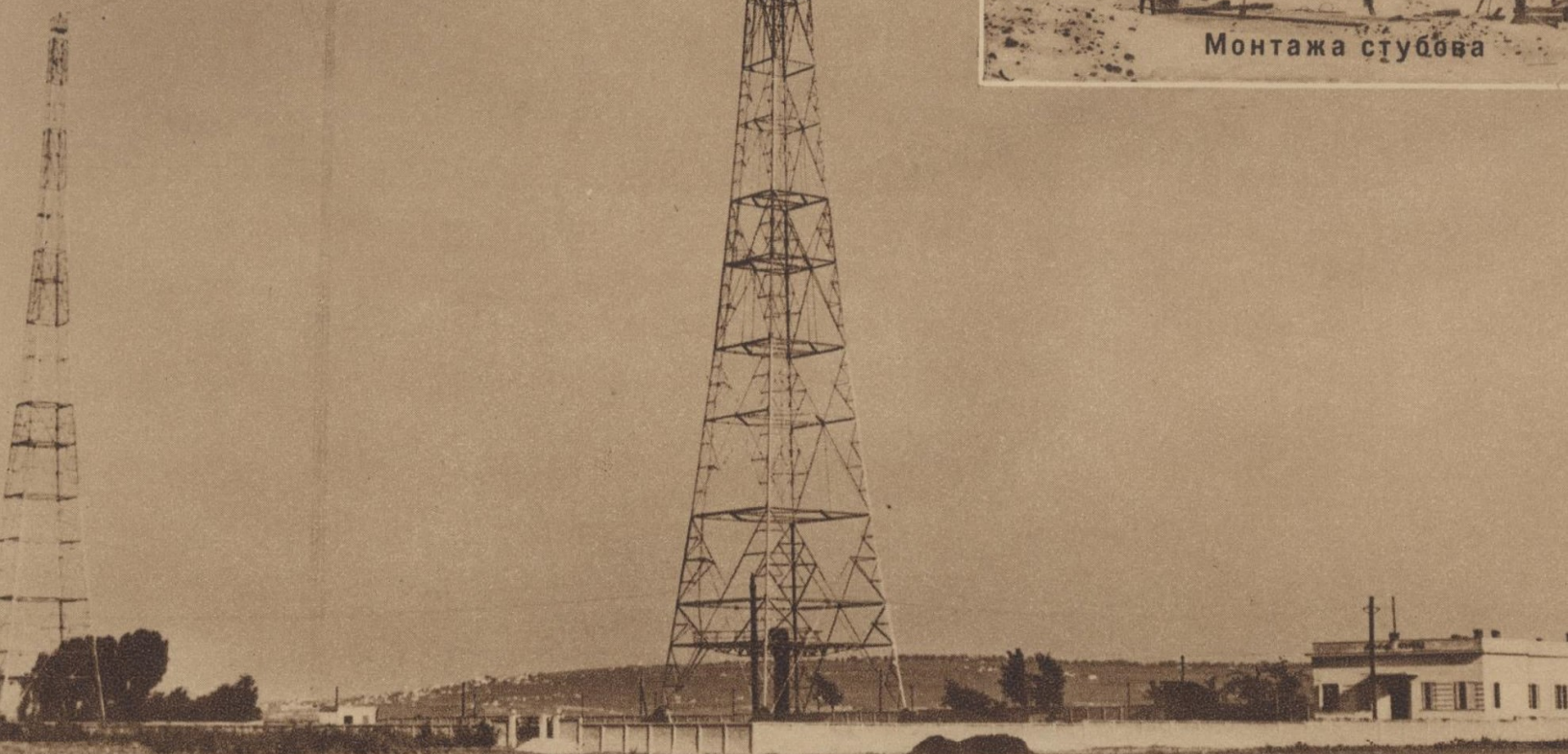
LE TRANSFERT DU 1er EMETTEUR A MAKICHE

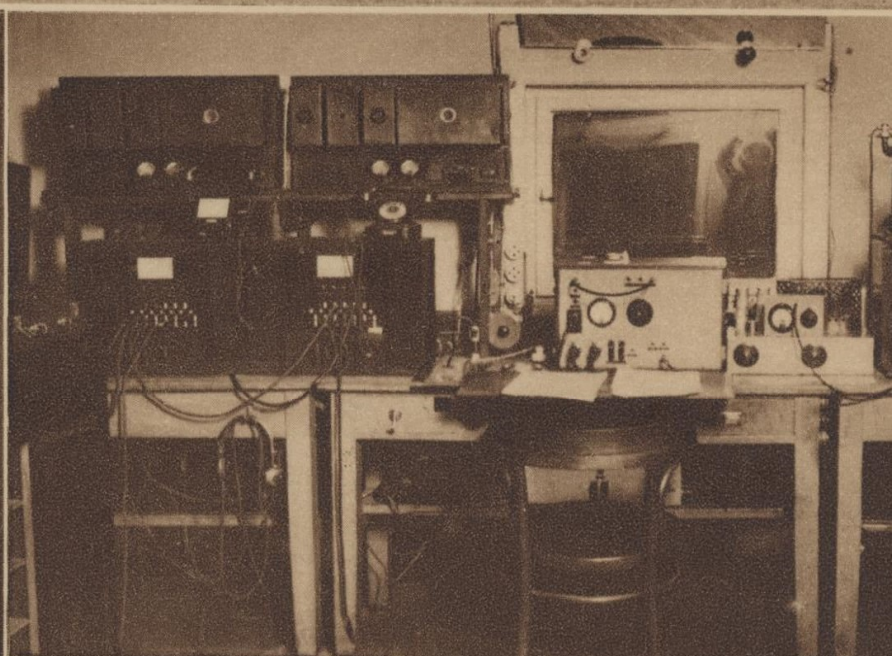
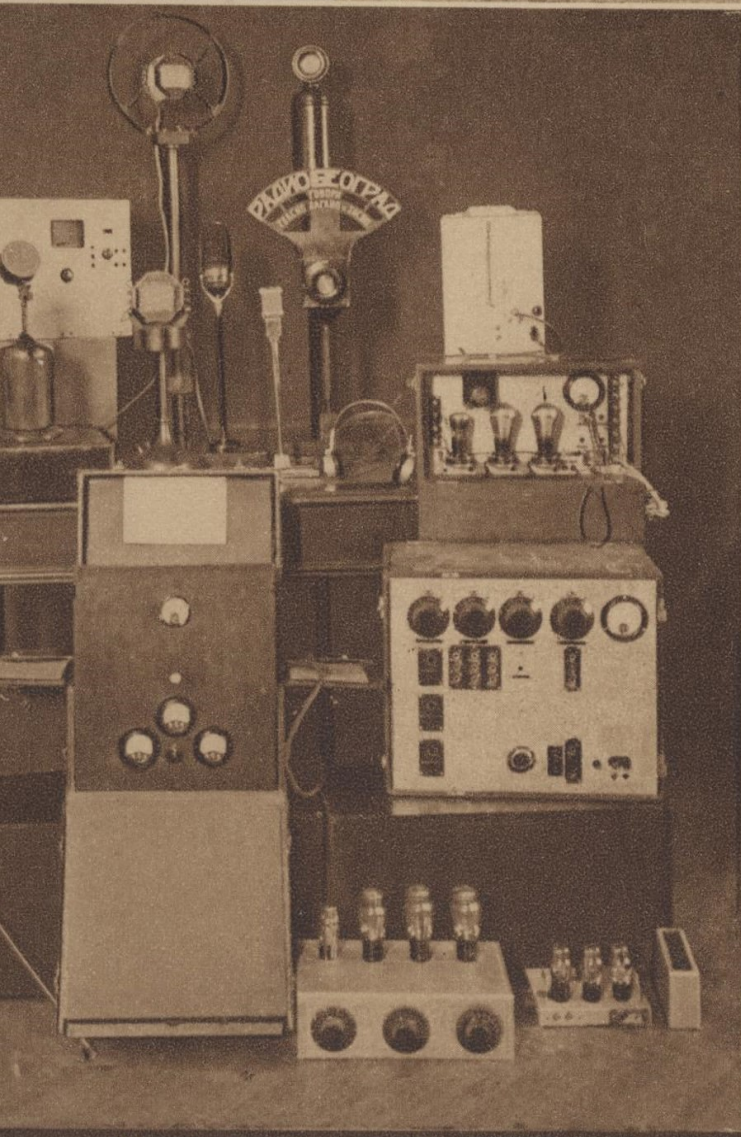
Скупљање антенског стуба

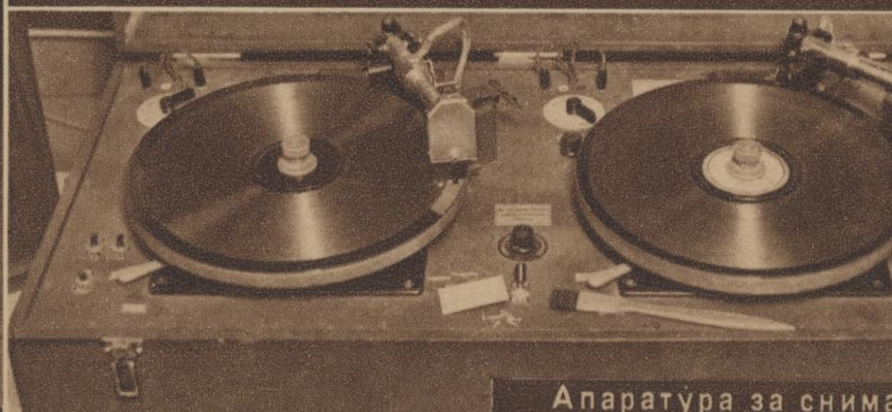
Монтажа стубова

Радијска станица Макиш

Уређаји за појачавање данас

Апаратура за снимање

Крајем ове године је васпостављено Министарство П. Т. и Т., које је преузело од Министарства саобраћаја и све послове око радиофоније.

ТЕХНИКА. — УРЕЂАЈИ ЗА СНИМАЊЕ МУЗИКЕ И ГОВОРА. —

Ови су уређаји неопходни свакој станици и има их разних система. После проба у 1934 год. и наша је станица набавила у 1935 години два посебна и један двојни уређај за снимања на плоче од лакованог желатина, а и друге врсте.

У току доцнијих година ови су уређаји усавршени доградњом нарочитих појачавача; сем тога могу се добити и много савршенији плоче. Због тога су и наши снимци постали првокласног квалитета и тешко се могу разликовати од оригиналних извођења.

За потребе нашег програма снимамо углавном само народне песме и музику, пошто њих сада мало снимају фабрике грамофонских плоча, те се не могу добити у трговинама; даље, снимају се и говори важних личности, звучни ефекти, репортаже итд.

У овој години набављена је још једна апаратура за репродукцију плоча до 30 см у пречнику.

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ. — Године 1935 било је 11 Европских концерата, и то: из Копенхагена (23 јан.), Лајпцига (3 марта), Мадрида (29 јуна), Будимпеште (10 септ.), Беча (22 окт.) и Варшаве (3 дец.). Уместо једног, из Југославије су преношена три, и то из главних градова земље: Београда (5 јан.), Загреба (2 фебр.) и Љубљане (2 марта).

Са Салцбуршких свечаних игара извршена су четири преноса, и то: Пренос Симфониског концерта Бечких филхармоничара (31 јула), Дон Хуана (1 авг.), Фалстафа (26 авг.) и Фиделиа (31 авг.).

У току године преношено је девет концерата Београдске филхармоније и 14 симфониских концерата оркестра Краљеве гарде.

Од великих ораториских дела слушаоци Београдске радиостанице чули су у току 1935 год. Матеус пасион од Баха (пренос из Беча 17 апр.), Јуду макабејца од Хендла (пренос из Беча 4 јуна), Стабат матер од Дворжака (пренос из Прага 7 јуна).

Из дворане Коларчевог универзитета емитовано је пет Музичких часова (делом камерних а делом симфониских).

У студију Београдске радиостанице изведена је опера Пустињаково звоно под управом г. Србуља. Поред тога неколико популарних оперета (Холандска женица, Орлов, Чар валцера и др.).

Из Београдског Народног позоришта преношено је 27 опера.

РЕЗУЛТАТИ КОНКУРСА у овој години били су: г. Ладислав Грински добио је прву награду од 3.000 динара за концерт за виолину и оркестар; госп. Љубомир Бошњаковић добио је 1.000 динара за

оркестарску композицију и 600 динара за обраду народних песама; г. Петар Стојановић 300 динара за соло песме; г. Божидар Јоксимовић 400 динара за обраду народних песама и г. Е. Гризолд 200 динара опет за обраду народних песама.

Овим Конкурсом Управа је хтела иа помогне домаће композиторе и да добије нова дела за своју музичку архиву.

ГОВОРНИ ПРОГРАМ. — Претставе из Народног позоришта, и, уопште, из позоришних зграда почели смо преносити већ од 26 септембра 1929 године, али у почетку само опере. Од идуће године преношене су редовно и драме, у првом реду опере, и из Загреба и Љубљане, а чешће и из иностранства. То је било време радио-филске радости: кад је слушалац уживао у самој чињеници, да може слушати нешто, што се догађа негде далеко и у исти час. Чим је човек почео да схвата радио-емисије као нешто природно и обично, почео је с урођеним критицизмом, да поставља и захтеве, т. ј. почео је да се буну против нечистих преноса. Тако се дошло до тога да су се постепено проредили преноси престава и из осталих позоришта у земљи и из иностранства, због слабих телефонских линија, те се од 1935 год. преносило махом из Београдског Народног позоришта, и то по две опере и по две драме месечно. Из иностранства само у случају ако је била реч о некој нарочитој претстави и ако су телефонске везе биле колико толико исправне.

ДРАМСКИ КОНКУРС. — Да би потстакла писце да пишу специјалне комаде за радио, Управа је расписала у прошлој години свој драмски конкурс за комаде, чије трајање треба да буде од 30 до 60 минута, са првом наградом од 2.000 динара и другом наградом од 1.000 динара.

У овој години су по одлуци жирија обе награде подељене и додељене следећим писцима: 1) Анонимном писцу за комад »Један мали бродић»; 2) г. Хусејину Ђогу за комад »Јутарњи разговор«; гђи Илзи Хубмајер за комад »Паланачка посла« и г. Тихомиру Јаребици за комад »Чист рачун«.

По питању новог уговора о подизању нових станица, који је био парафиран почетком ове године, Министарски савет је донео одлуку да се у Финансиски закон за 1936/37 год. унесе амандман, којим се овлашћује Министар П. Т. и Т. да може закључити уговор са Радио Београдом (а и са Загребом и Љубљаном) за подизање нових радиостаница, а по одобрењу Финансиских одбора Народног претставништва. Изгледало је да ће тада проблем реорганизације наше радиофоније ући у завршну фазу и добити убрзо своје коначно решење. Нажалост, то се није остварило. Напротив, било је убрзо јасно да ће се на дефинитивну одлуку морати да чека још дуго и дуго времена.

С обзиром на такву ситуацију Управа Радио Београда донела је одлуку да учини предлог г. Министру П. Т. и Т. да о своме трошку постави нов и модеран предајник од 20 КВ, не тражећи за то никакву накнаду од државе нити измену уговора. Управа није хтела да остаје и даље са преслабим и застарелим предајником од 2.5 КВ, па је од своје добре воље учинила материјалну жртву од округло 5,000.000 динара ради побољшања наше радиофоније и ради стварања бар једне модерне станице у Краљевини. Она није могла понудити станицу од 100 КВ, јер су за то потребна финансиска средства, којима она није располагала, али је и станица од 20 КВ, нарочито кад је она најмодернијег типа, од врло велике добити и по слушаоце и по престиж државе и нашег Друштва.

Решењем Министра П. Т. и Т. бр. 81.484 од 2 октобра наша понуда је примљена и Управа Друштва је одмах извршила поруџбину предајника код Лондонске компаније Маркони и предузела и остале мере за инсталисање новог предајника.

У погледу програма у овој су години уведене следеће новине:

У марту ангажован је г. Михаило Вукдраговић за хонорарног руководиоца народних музичких приредаба.

У јуну је одлучено да се распишу ДВА КОНКУРСА: МУЗИЧКИ са наградом од 20.000 динара и ЛИТЕРАРНИ са наградом од 10.000 динара.

У јулу су уведене ЈУТАРЊЕ ЕМИСИЈЕ, које су врло добро примљене од претплатника.

4 октобра отворена је годишња Радио изложба у павиљону Цвијете Зузорић, на којој је Радиостаница узела удела на сличан начин као и ранијих година.

У овом месецу Управа је донела веома важну одлуку: да свој дотадашњи салонски оркестар од 20 чланова претвори у симфониски од 42 члана, који би ступио у дејство почетком идуће године. Управа је имала ову намеру и много раније, али је није могла привести у дело због слабих финансиских сретстава. Ускоро затим је расписан конкурс за нове чланове оркестра и одређен жири за њихов избор.

У новембру месецу основане су ХУМОРИСТИЧКЕ НОВИНЕ један пут недељно, које су наишле на добар пријем. Управа је увек имала намеру да прошири хумористичке приредбе на своје програму али је наилазила на многе тешкоће због оскудице у добрим ауторима и извођачима.

При крају године нашом иницијативом уређена је са Министарством просвете серија предавања о питањима која интересују средње школе; она су одржана у првој половини 1937 године.

Од других догађаја навешћемо да је у марту прорадила државна Краткоталасна станица у почетку са снагом од 0,25 а доцније 1 КВ. Београдска радиостаница ставила је Краткоталасној цео свој програм на расположење за преносе.

Од 1 маја Управа је закупила још један стан у згради Академија наука и спојила га са дотадашњим просторијама. Тиме су добијена 2 нова студија и друге потребне просторије.

Затим, Управа је донела одлуку да изврши ОПШТУ АНКЕТУ код својих претплатника поглавито у погледу програма, упућујући свакоме од њих засебно писмо са упитником на које су они имали да одговоре најчешће само са да или не. Пошто је и Министарство П. Т. и Т. помогло извршење ове идеје, то је она приведена у дело. Резултате ћемо изнети доцније.

Норвешка станица Бодо напустила је у октобру талас Београда, а са тиме су престале и сметње које нам је она проузроковала. Казан међутим продужава и даље рад на таласу Београда.

Радиостаница је набавила у овој години 20 маски против отровних гасова за своје особље. Она је била међу првима, ако не и прва приватна установа, која се побринула за маске.

ТЕХНИКА. — У овој години набављена је још ЈЕДНА АПАРАТУРА ЗА РЕПРОДУКЦИЈУ ГРАМОФОНСКИХ ПЛОЧА, тако да их имамо три. Једна од њих је подобна за рад и наизменичном и једносмисленом струјом од 6 до 250 волти, како би се, у случају прекида наизменичне струје из градске мреже, ипак могла репродуковати

грамофонска музика. Остале две су подобне не само за репродуковање већ и за снимање плоча. Најзад, једна је подобна и за снимање и репродуковање плоча са 78 или $33\frac{1}{3}$ обрта у минуту, а сем тога она је и преносна те се њоме могу снимати плоче и ван станице; она је снабдевена и са миксером и другим елементима те је дакле потпуно модерна.

Две апаратуре су снабдевене синхроним моторима, те се услед тога увек одржава сталан број обртаја плоча приликом репродукције, што је врло важно при репродукцији музике. Број обртаја је 78 у минуту, као и при снимању плоча у фабрикама. Према томе репродукована музика апсолутно одговара у погледу интонације оригиналном извођењу приликом снимања.

Како су апаратуре уграђене у заједничко постоље, омогућено је и репродуковање целих симфониских дела и опера, без прекида при обртању плоче, кадгод су оне тако снимљене да се наставак не налази на другој страни исте плоче, већ на другој плочи.

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ. — Током 1936 године било је 6 Европских концерата и то: из Лајпцига (17 јануара), из Прага (3 марта), из Париза (21 априла), из Букурешта (27 маја), из Брисла (21 октобра) и из Лондона (28 децембра).

Из Салцбурга преношен је симфониски концерт Немачких романтичара под управом Бруна Валтера (6 августа) а из Опере Нирнбершки мајстори певачи од Вагнера и Фалстаф од Вердија. Са свечаности у Бајројту преношен је Лоенгрин (19 јула). Поред тога вреди поменути значајније симфониске концерте који су преношени из иностранства: Концерт Симфониског оркестра Лондонске радиостанице под управом Булта из Беча (23 априла), концерт Бечких симфоничара посвећен Брукнеру под управом Бруна Валтера из Линца, Интерконтинентални концерт из Америке (20 септ.), концерт Варшавске филхармоније под управом г. Ловра Матачића из Варшаве (16 октобра) итд.

Услед реорганизације, Београдска филхармонија одржала је у току 1936 год. само три концерта од којих су два преношена и то први под управом Амфитеатрова (24 априла) а други под управом Масинија (12 децембра). У накнаду зато оркестар Краљеве Гарде извео је 15 симфониских концерата. Из Београдског народног позоришта извршено је 38 преноса.

СИСТЕМАТСКО НЕГОВАЊЕ НАРОДНЕ МУЗИКЕ. — Ангажовањем г. Михајла Букдраговића, директора музичке школе »Станковић«, за руководиоца народних музичких приредаба, Управа Радија је желела да у својој Музичкој управи има једног стручњака чија ће једина брига бити да се стара о неговању народне

музике, која је увек имала многобројне љубитеље међу слушаоцима радија.

Доласком г. Вукдраговића предузете су мере за још брижљивији одбир суделовача у емисијама ове врсте, обавезно су вршене пробе примљених певача са оркестром и обезбеђена је стручна контрола над емисијама. Тиме је неоспорно дигнут ниво народне музике.

Народна импровизирана музика (т. зв. севдалиска) била је од оснивања наше станице па до данас једна од најрадије слушаних тачака наших емисија. У то време она је претстављала, а нарочито данас, један од најосетљивијих проблема нашег музичког програма.

Стављањем севдалинке у програм емисија Београдске радиостанице још у самоме почетку, учинио се без сумње један велики уступак најширим слојевима радиослушалаца, али се није у оно време пре десет година мислило до каквих и коликих размера ће се проширити ова врста музичког програма и на какве ће тешкоће, из године у годину, наилазити одговорни фактори да би овако народној импровизованој музици дали онај вид који она без сумње треба да има, да би и у тој форми, примитивној и уметничкој, оправдала своје постојање на нашем програму.

Основно што руководи данашњу Музичку управу у том важном питању дало би се у кратким линијама формулисати на следећи начин: Народна музика у свом примитивном виду онаква каква се пева у крају где је никла има пуно право да буде емитована путем радија, али нажалост, био је врло често случај, да су народни певачи певајући ове мелодије пред микрофоном пружили неверну интерпретацију ових песама и у тексту и у мелодији. Другим речима народна мелодија често је у врло осетним размерама претрпела измене, тако да певање пред микрофоном није одговарало својој аутентичној редакцији; зато је Музичка управа од почетка свог рада поклонила овом питању верне интерпретације народних песама своју пуну пажњу водећи рачуна да и текст и мелодија народних песама буду што верније оригиналу. Водило се и води се стога рачуна о аутентичности текста и мелодије као и да песме из појединих крајева певају певачи и певачице који су тамо рођени или се дубоко саживели са песмама појединих покрајина. Забележене мелодије од наших музичара служе све више и више као основа у том послу, као и све строже мере које се примењују према певачима приликом њиховог стављања у програм.

С једне стране то, а с друге приступање стварању уметничких обрада народних мелодија у форми која неће бити застарела а ни радикално модерна, него једна средина која ће одговарати укусу

и музички образованим као и оним музички непросвећеним слушаоцима, претставља један високи циљ коме теже одговорни фактори програма у нашој радиостаници.

Што се тиче народних оркестара поред циганских оркестара учествовали су и аматерски оркестри. Из године у годину, појачавао се стални аматерски оркестар тако, да од августа 1935 има четири члана (две виолине, чело и гитару) да би се у току 1936 г. појачао још са виолом и контрабасом и постигао састав у коме и данас изводи народну музику и прати народне певаче, а под именом **НАРОДНОГ РАДИО ОРКЕСТРА**. На челу овог оркестра налазе се г. Сима Беговић (гитара) и Властимир Павловић-Царевац (прва виолина). **ТАМБУРАШКИ ОРКЕСТРИ** налазили су се до 1 априла 1936 год. повремено у програмима наших народних музичких емисија. Тада је ангажован стални Тамбурашки радио оркестар у саставу од седам чланова, а на челу са г. Александром Араницким. У току 1937 год. имао је овај оркестар шест чланова, а од 1 јануара 1938 на овамо оркестар има осам чланова. Као и Народни радио оркестар, тако и Тамбурашки радио оркестар има веома богат и разнолик репертоар народних песама и игара. Тамбурашки радио оркестар, на пример, створио је у току три године сталног рада у нашој станици репертоар од око: 200 маршева, 450 народних потпурија, 4.000 песама из разних крајева Југославије и 500 народних кола и игара.

ГОВОРНИ ПРОГРАМ. — **ДРАМСКИ КОНКУРС.** — У овој години расписан је нов драмски конкурс са већим наградама у укупној суми од 8.500 динара. Драмска управа захтевала је овом приликом једну комедију и радиодијалоге или монологе.

Жири, који су чинили г.г. Вл. Велмар-Јанковић, Вељко Петровић и Др. Винко Витезица, прегледао је 59 примљених радова и одлучио да се I награда за комедију ником не подели, а да се награде дела: »Два адвоката« од г. Д. Илића-Јеја и »Серенада« од г. Душана Стевовића-Јазмина, по 2.000 динара; по 1.000 динара да се додели комедијама: »О једној хиљадарки је реч« од госп. Ђорђа Шпицера, »Буба телефонира« од гђе Данице Бандић и »Радио изложба« од Др. Стевана Загорчића.

Од радиомонолога награђени су: »Како је Аћим три пута продао једнога зеца« од г. Јове Куртовића, са 1.000 динара; »Лалина исповест« од Др. Ст. Загорчића, са 500 динара; и »Дневник хаусмајстора Паје« од гце Миле Милосављевић и г. Велимира Марковића са 500 динара.

Награде су раздане почетком идуће године.

29 јануара издало је Министарство Просвете УРЕДБУ О АУТОРСКО-ПРАВНОМ ПОСРЕДНИШТВУ којом је на овој основи регулисано питање ауторских тантијема уопште, па и за радио, које је дотада било несређено.

11 фебруара Извршни одбор је одлучио да техничког шефа г. Фрању Мозера пошаље у Лондон ради присуствовања фабрикацији и пробама са новим предајником.

Од 1 маја Управа је закупила велику салу у Дому Савеза набављачких задруга у Поенкареовој улици и подесила га за свој велики студио, пошто су студији у Дому Академија наука мали да приме нов Велики радиооркестар и друге велике ансамбле. Емисије из овога новог студија показале су се знатно савршеније и природније те је тиме и програм много побољшан.

РЕЗУЛТАТИ АНКЕТЕ КОД РАДИОПРЕТПЛАТНИКА, за чије је сређивање требало више месеци, објављени су тек у јуну. Од упућених 60.000 упитника одговор су послали 26.800 претплатника, т. ј. њих 45%. Одзив је био дакле врло добар, далеко бољи од свих ранијих анкета, када се добијало тек по која стотина одговора. Из 26.800 одговора могу се извести закључци који нешто значе и који доиста чине праве жеље већине претплатника:

Готово сви претплатници имају велике пријемне апарате, највише са четири или три лампе; детекторе су пријавили свега око њих 200. Сви апарати имају средње таласе, док дугачке и кратке могу слушати око 40% претплатника. 72% гласача имају струју преко целог дана; спољну антену имају њих 82% а земљовод 85%; 79% чују добро Београдску радиостаницу (то је још био стари предајник од 2.5 KV).

У погледу програма гласачи су се изјаснили овако:

За јутарњу емисију, која је недавно заведена, гласало је њих 66%; за повећање трајања музике, на рачун речи, гласало је 64%;

њих 58% сагласни су да се програм увече завршава пре 11 часова.

Што се тиче музике 76% гласача стављају на прво место народну музику; озбиљну музику желе свега њих 50%, а лаку 68%. Највећи проценат гласова — 79% — добиле су »Српске вечери«, затим »Народне вечери« (78%), па »Шарене вечери« (75%) и »Боемске (Скадарлиске) вечери« (73%).

РЕДАЈНИК ОД 20 КВ очиње рад 2 VIII 1937

L'EMETTEUR DE 20 KW
commence à fonctionner (2. VIII. 1937)

Председник Управног одбора
Војислав К. Петковић

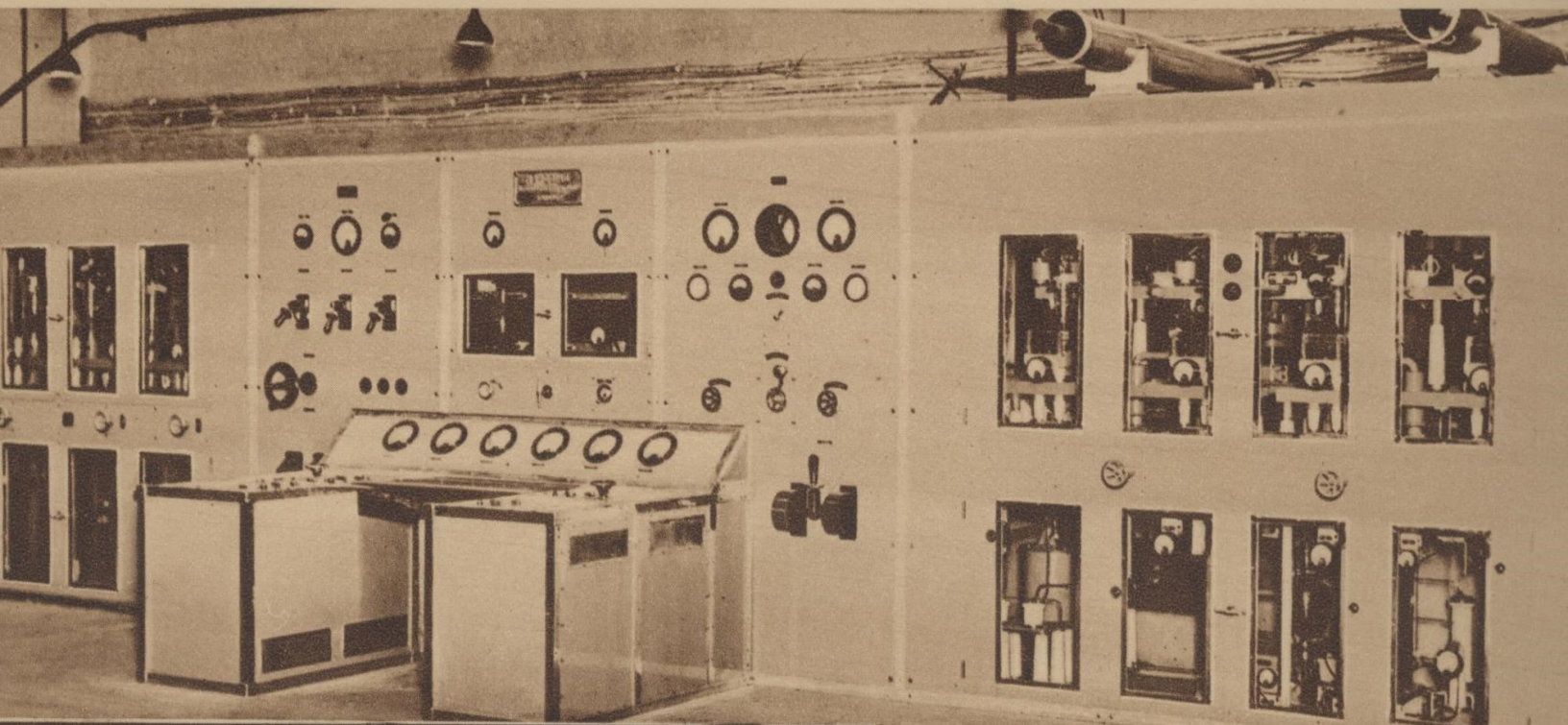
Министар п. т. и т. Др. Бранко Калуђерч

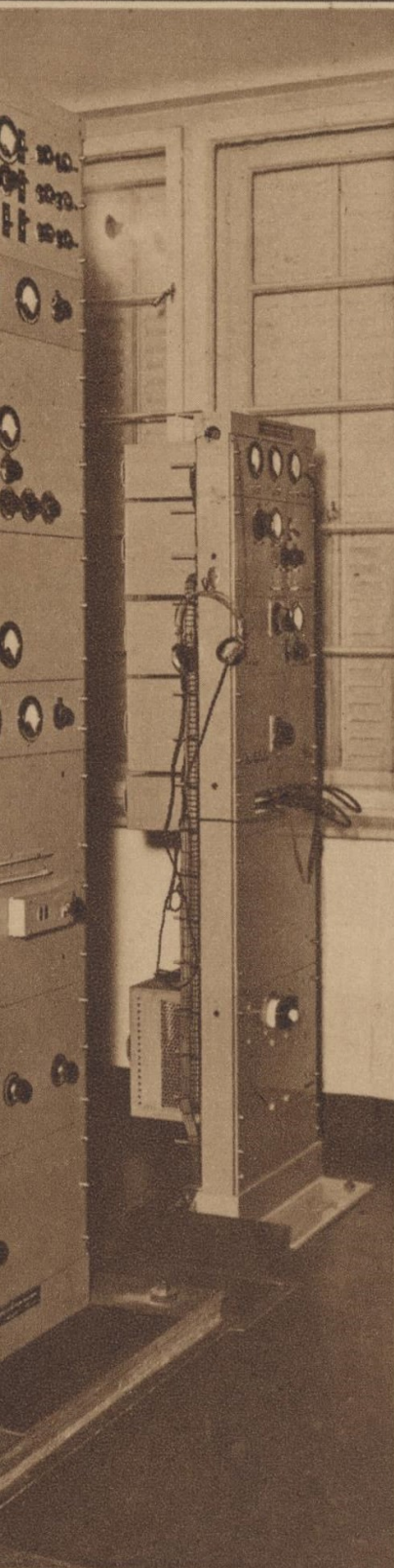
Веће предајника у Мачишу

НОВ ПРЕДАЈНИК ОД 20 КВ

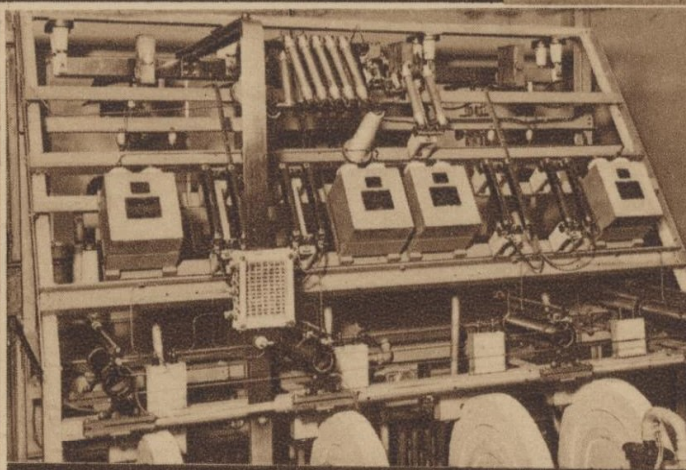
LE NOUVEL EMETTEUR DE 20 KW

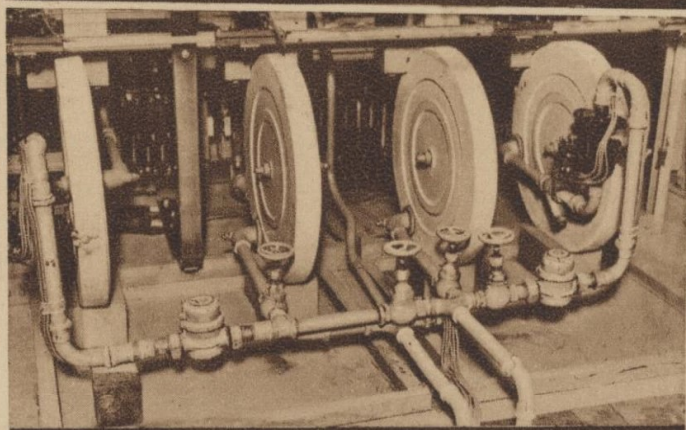
Целокупни изглед предајника спреда

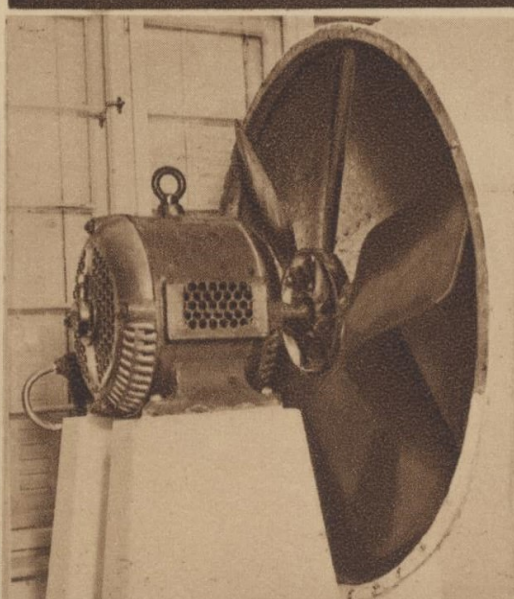
Кварцосцилатор
троник модулације

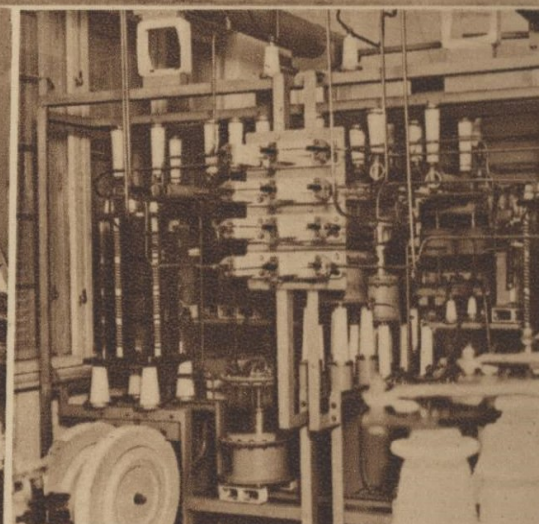
Позадина модулятора

Водоводна мрежа модулятора

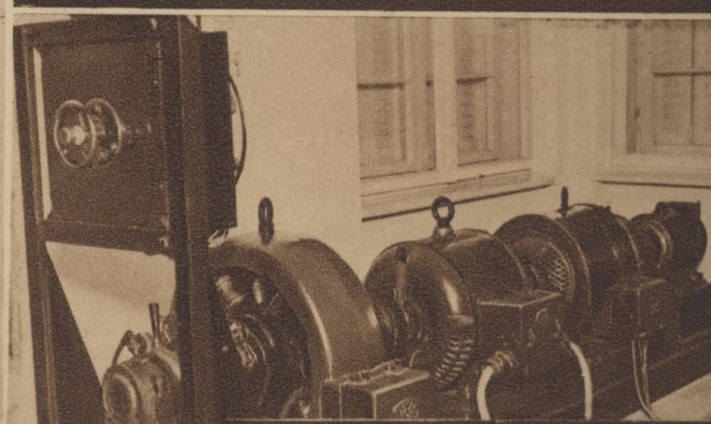
Вентилатор хладњака воде

Позадина излазног појачава

Исправљач за 19.000 Волти — 60 KW

Једна моторгенераторна гр

ДИРЕКЦИЈА И ОСОБЉЕ

LA DIRECTION ET LE PERSONNEL

Генерални директор
Данило С. Калафатовић

Целокупно особље Радиа А. Д. (1939)

Генерални секретар
инж. Л. Ђокић

Програмски одбор

ДВОРНИ ПРОГРАМ LE PROGRAMME PARLE

секретар Ј. Коњовић

Час за ђаке

Програмски директор
Вељко Петров

Час хумора

Жанка Стокић

ист Пикар говори о стратосфери

Извођење радио комада

Час рецитација

»Национални час«: Тадија Сондермајер
заменик Претседника Аеро Клуба

Дувачки концерти војне музике добили су 74 % гласа; музика за игру 72 % за кола и валцере, а 66 % за џез. Хорско певање 61 % а оперете 54 %.

Од солистичких приредаба, 70 % захтевају севдалиске песме, 65 % уметничке песме уз пратњу оркестра, а свега 41 % уз пратњу клавира. Од народних инструмената највише се захтева хармоника (74 %), тамбуре 67 % а гајде и гусле знатно мање (48 % и 47 %). Преносе из кафане траже 68 % гласача, а музику са плоча 72 %. У погледу речи гласање је показало ове резултате:

Предавања нису добила много гласова. Национални час стоји на првом месту са 58 %; санитетска су добила 47 %; соколска 46 %; за домаћице 43 %; за жене 41 %; пољопривредна 37 %; о фотографији 24 %, о шаху 17 %.

Од страних језика највише њих захтевају немачки (56 %), па француски (27 %) и енглески (22 %).

Позоришне комаде желе 66 % гласача; »хумористичке новине« (доцније Час хумора) 76 %; исто толико и за Вести и Новинарске извештаје. Спортске вести 52 %, преносе спортских утакмица 48 %; репортаже 56 %; гимнастику 31 %.

Објављивање програма захтева 60 % гласача, а давање тачног времена 75 %.

Ови резултати су показали да је Програмска управа и раније била на добром путу при састављању програма и да је и сама била добро погодила жеље својих претплатника, јер је програм састављала у духу тих жеља. На основи ових резултата имало је да се изврши врло мало промена. Али, свакако, ова је анкета била врло значајна као прво консултовање масе радиопретплатника, ради сазнавања њихових жеља и укуса.

1 јуна ступио је на дужност новоназначени шеф музичког програма и први диригент г. Михаило Вукдраговић, на место до-тадашњег шефа г. Петра Крстића. Том приликом је и г. Др. Воји-слав Вучковић преузео дужност секретара музичког програма наместо г. Владимира Слатина.

2 августа је, тачно у предвиђеном року, извршено **СВЕЧАНО ПУШТАЊЕ У САОБРАЋАЈ НОВОГ ПРЕДАЈНИКА ОД 20 КВ.** Пре подне у 10.30 час. извршено је црквено освећење предајника у Ма-кишу у присуству помоћника Министра П. Т. и Т. г. Инж. Добросава Ратајца, виших чиновника Министарства и Управе Друштва. Увече, у великом студију у Поенкареовој улици, Министар П. Т. и Т. госп. Др. Бранко Калуђерчић пустио је у рад нов предајник, својим свечаним говором, пред великим бројем одабраних званица, прет-ставника свих уметничких и културних грана и националних удру-

жења. Г. Министар, пошто је изнео огроман значај радиофоније, рекао је између осталог: »Од данас ће и Београд и југословенска радиофонија заузети нешто виђеније место међу осталим градовима толиких држава, не само Европе, него целог света, и које су нас, због наше немарности у томе погледу, већ давно претекле... Боже дај да бољи и јачи звуци ове радиостанице најаве народу боља и све срећнија времена...«

По завршеном говору изведен је свечан програм састављен од пробраних тачака из целе Југославије и са најбољим извођачима из целе земље, који су специјално за ову свечаност позвани у Београд.

Ово је био велики дан за југословенску радиофонију.

Нови предајник, један од најсавршенијих у Европи, и ако средње јачине подигао је Радио Београд на висок ниво и ставио га у ред модерних радиостаница, чија се музика и реч могу да чују не само у целој Краљевини већ и у целој Европи.

Са прецизним инструментом извршили су наши техничари мерење јачине поља новог предајника у разним крајевима Краљевине. Резултати су изражени у милivolтима по метру и на основу њих може се одмах закључити са каквим се апаратима и у коме месту може слушати Београдска радиостаница, разуме се ако нема локалних сметњи. Тако је н. пр. утврђено да са јачином поља од 2.5 милivolта, може она да се слуша и детектором; а за апарате са лампама довољна је јачина и од 0.03 до 0.001 мв према броју лампи у апарату. У оба случаја подразумева се да постоји добра антена и добар земљовод.

Резултати мерења су следећи:

1. Београд: 150 до 200 мв.
2. У правцу југа: Оплепац (65 км) 16.64 мв; Алексинац (172 км) 1.37 до 3.1 мв; Ниш (200 км) 1.52 до 2.32 мв; Лесковац (240 км) 0.122 мв; Скопље (320 км) 0.035 до 0.640 мв.
3. У правцу истока: Пожаревац (67 км) 8.5 до 9.55 мв; Зајечар (177 км) 0.172 до 1.580 мв.
4. У правцу севера: Нови Сад (70 км) 9.68 до 10.50 мв; Вршац (82 км) 7.23 до 7.55 мв; Сомбор (150 км) 2.83 до 3.66 мв).
5. У правцу запада: Ваљево (69 км) 13.50 до 13.68 мв; Сремска Митровица (65 км) 13.50 мв; Бања Ковиљача (102 км) 2.84 до 3.86 мв; Ужице (110 км) 0.89 до 1.24 мв; Сарајево (190 км) 0.123 до 1.718 мв; Мостар (265 км) 0.017 до 3.43 мв; Дубровник (305 км) 0.02 до 1.38 мв; Брод на Сави (195 км) 1.38 до 2.83 мв; Загреб (370 км) 0.06 до 1.37 мв; Љубљана (480 км) 0.02 до 1.37 мв.

Ове цифре јасно показују да је у свима побројаним местима талас Београдске станице довољно јак да се може слушати и са апаратима од 3 лампе, а разуме се, знатно боље са апаратима који их имају више. Што се тиче детектора, они се могу употребити на југу до близу Алексинца; на истоку до знатно даље од Пожаревца; на северу у скоро целој Војводини; и на западу до Ковиљаче и до близу Брода. Према томе, становници ове простране површине који немају могућности да купе велике апарате и који се задовољавају да слушају само Београд, могу се стужити детекторима, који су врло јевтини и за које не треба електрична струја.

По позиву француске радиофоније Управа је одлучила да наше Друштво узме удела на Светској изложби у Паризу, што је и извршено, слањем разних фотографија.

У септембру је Управа одлучила да од 1 јануара осигура своје службенике, који на то имају право, код Пензионог завода у Љубљани, тиме, да Друштво уплаћује свој део улога а службеници свој али како је већ у децембру изишла »Уредба о проширењу пензионог осигурања службеника« то је Управа поступила по свему по њеним одредбама, које су такође предвиделе почетак осигурања од 1 јануара. Служитељи и радници осигурани су код Уреда.

У октобру је Управа одлучила да се Друштво зачлани у Индустриској комори у Београду, што је и извршено.

У новембру је по предлогу г. Министра П. Т. и Т. одликовано девет чланова Управе и чиновника, разним орденима у знак признања због набавке новог предајника и његовог инсталисања.

29 новембра Управа је одлучила да у циљу техничког усавршења станице, набави код фирме Маркони и нове уређаје за студија по цени од око 2.000 фунти стерлинга, како би и они били на истом нивоу савршенства као и нови предајник. Како је према уговору требала претходна сагласност Министарства П. Т. и Т. то је она и тражена, али нажалост није добијена, из разлога што је цена већа, но код других фирми; због тога је ова идеја остала неостварена.

У децембру је одобрено котирање акција Друштва на Београдској берзи.

У погледу програма, урађено је у току године следеће:

30 јануара је приредила радиостаница јавни концерт у сали Коларчевог универзитета у корист Зимске помоћи чија је чиста добит упућена Одбору за Зимску помоћ, поред прилога који је Управа већ раније дала.

Од 1 маја је Новинарско удружење, секција Београд, почело да даје на Београдској радиостаници, свакога дана АКТУЕЛНИ ЧАС у коме су третирана актуелна питања. Овај је час био на програму

до краја године, када је замењен »Дневном репортажом« коју припрема нарочито ангажован репортер.

12 маја вршена је на нашем језику репортажа из Лондона поводом крунисања Краља Ђорђа VI, као и пренос крунисања из Вестминстерске катедрале.

У новембру је Управа одлучила да од 1 јануара идуће године постави за директора програма г. Вељка Петровића, члана Академије наука.

И најзад Управа је одлучила да Народни и Тамбурашки радио-оркестри добију појачање са по једним чланом од 1 јануара, како би се њихово свирање још више побољшало.

1937 ГОДИНА ПРЕТСТАВЉА ЧИТАВУ ПРЕКРЕТНИЦУ У АКТИВНОСТИ РАДИЈА БЕОГРАД. У њој су остварене велике тековине, које Управа раније није могла да изведе, због оскудице у финансиским средствима. Стално појачање броја претплатника дало је Управи више средстава и она је одмах остварила своје давнашње жеље. Наиме, она је у овој години:

1. Набавила и пустила у рад најмодернији предајник од 20 КВ који иако нема снагу одређену за Београд, т. ј. 100 КВ чини ипак огроман добитак за Радио Београд, јер га ставља у ред најмодернијих европских станица, која се може чути добро и у целој Европи;
2. Формирала је свој Велики — симфониски — оркестар од 47 чланова, који спада међу најбоље у нашој земљи;
3. Појачала је и усавршила популарне оркестре: Народни и Тамбурашки, који су веома омиљени великом броју слушалаца;
4. Ангажовала је нове водеће личности за свој програм, које не могу имати никакву другу службу, већ морају радију посветити сву своју активност.

Тај факат, у вези са повећањем трошкова на програм, донео је и неоспорно побољшање целокупнога програма.

Ове лепе тековине, које су на првом месту корисне нашим претплатницима, учиниле су, да они сада добро чују предајник и да имају добар програм. А кад се ова два основна услова испуне онда се повећава и број претплатника, а тиме омогућавају и нова побољшања радиослужбе.

ТЕХНИКА. — Нови предајник је система »Маркони« јачине 20 КВ са могућношћу појачања до 100 КВ. Он спада у најсавршеније предајнике са великом стабилношћу.

За разлику од старог, он је снабдевен осцилатором са кварцкристалом који обезбеђује апсолутно тачно одржавање радне таласне дужине (односно фреквенције), што је нарочито важно за квалитет

модулације. Док је стари предајник могао поднети модулацију од свега 60 до 70%, дотле нови може модулисати до 100%. То је огромно преимућство, јер је јача модулација, поред веће јачине поља, важна и за јачину пријема програма у пријемним апаратима. Поред тога уведен је и најсавршенији метод модулисања, такозвани »серијски«. Са те стране је дакле све учињено да нови предајник одговара највишем степену модерне емисионе технике.

У току августа и септембра продужени су даљи опити и подешавања са новом антенном док се нису постигли крајњи резултати који су превазишли и очекивања саме фирме, која је исту испоручила. Нови предајник омогућује пријем београдског програма на скоро целој територији Југославије са селективним апаратима довољне јачине. Домет за добар пријем детекторским и малим апаратима од 1 до 3 лампе знатно је повећан а зона фединга удаљена на 150 до 200 км од Београда. У тој зони, пријем је како по дану тако и ноћу, скоро исте јачине; преко те даљине међутим он је потпуно зависан од конфигурације земљишта и од осталих услова пријема, као што је случај и код свих осталих европских станица. Наравно да се са предајником од 20 КВ није могла задовољити потреба за све крајеве Југославије, јер је то технички немогуће, али је ипак учињен велики корак унапред, а коначни циљ ка обезбеђењу савршеног пријема на целој територији Југославије, постићиће се једино појачавањем постојећих станица и безусловним постављањем још неколико релејних станица у унутрашњости, пошто је површина Краљевине велика. Као природна последица распростирања таласа, појављује се на извесној удаљености од предајника једна зона у којој је пријем ноћу несталан ако не и немогућ и изобличен. ТО ЈЕ ТАКОЗВАНА ЗОНА ФЕДИНГА (ГУБЉЕЊА — ПРИГУШАВАЊА ТАЛАСА). У пракси је временом установљено да је зона фединга ближа предајнику ако је талас краћи, а удаљенија ако је талас дужи. Тако је на основу дугогодишњих мерења и опажања констатовано да је пријем без фединга код таласа дужине од 200 метара могућ једва до 45 км од предајника; код таласа од 500 метара фединг се појављује на око 150 км од предајника, код таласа од 1000 метара на око 450 км итд. Зона фединга не може се поништити нити удаљити од предајника једне таласне дужине, па ма се његова снага појачала и више пута. Једино се то може постићи такозваним полуталасним антенама, које поред удаљења зоне фединга ублажују и његово дејство и смањују дубину зоне, после које на већим даљинама пријем постаје опет добар.

Због тога данас скоро све модерне европске станице, па и Београдска, имају т. зв. полуталасне антифединг антене.

Да би се уништиле зоне фединга, једино је сретство, да се подигне читава мрежа станица у унутрашњости, тако да слушаоци из зоне фединга једне станице могу слушати другу станицу без фединга. Мерења, која смо извршили на разним местима у унутрашњости, потпуно потврђују оправдане наде у добре резултате наше анти-фединг антене, али истовремено потврђују и факат да зона фединга постоји. Она почиње на истоку, на Дунаву код Неготина, па иде преко Зајечара до јужно од Ниша, окреће затим на запад преко Сарајева, Бањалуке до Сиска, па одатле води на север између Вараждина и Копривнице; у Војводини се фединг не осећа, јер је сва површина у главном равна и повољна за лако распрострањавање радио таласа. Као пример рђавог утицаја планинског земљишта на добар пријем емисија, наводимо, да је у Сарајеву пријем Београдске станице десет пута слабији но у Славонском Броду или Нишу, који се налазе на истој даљини од Београда.

У овој години набављени су и два нова микрофона за нови Велики студио; они су система Маркони Рибон и употребљују се у енглеским и америчким студијама и имају појачаваче А за погон из мреже осветљења. Једино ови микрофони су добри за потпуно искоришћење великих модулациских способности нашег модерног предајника од 20 КВ.

Појачавачи А израђени у нашој радионици тако су конструисани да у себи садрже и акумулаторе и батерије за аноду, и да су њихове димензије сведене на најмању меру.

Због тога се они лако преносе и служе нарочито за преносе из цркава, кафана, са спортских приредаба итд. пошто са великом јачином имају и домет до 100 км преко телефонске линије. Појачавачи А за пренос из унутрашњости имају јачину довољну за преносе телефонском линијом до 1000 км.

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ. — Година 1937 је прекретна година у развоју Београдске радиостанице. У току првих шест месеци — од јануара до јула — најзначајнији догађај био је формирање симфониског Великог радиооркестра. 1 марта 1937 за шефа и првог диригента ново створеног радиооркестра наименован је Михајло Вукдраговић. Од тога дана Београдска радиостаница изједначила се је по своме редовном симфониском програму са другим старијим европским радиостаницама. Међутим, свој пуни мах Велики симфониски оркестар могао је да да тек неколико месеци касније. Музичка архива Београдске радиостанице није располагала довољним бројем оркестарских дела за пуни симфониски састав оркестра. Стога је прва брига Музичке управе била комплетирање оркестарске архиве. У међувремену Београдска филхармонија, Београдско народно позо-

риште и Музичка школа »Станковић« били су љубазни да ставе своје књижнице на расположење радиостаници.

Из приложене статистике моћиће се добити најприближнија слика о музичком раду од 1 јула 1937 до 1 маја 1938 године. Ваља при томе истаћи да је на иницијативу и уз материјалну потпору Београдске радиостанице, 12 маја 1937 изведено најграндиозније Бетовеново дело »Миса Солемнис«. У извођењу су поред солиста учествовали — мешовити хор музичког друштва »Станковић« и Симфониски оркестар Београдске филхармоније, под управом г. М. Вукдраговића.

Почетком јануара посетио је нашу станицу на позив Извршног одбора г. Карел Болеслав Јирак, шеф музичког програма прашког Радио журнала и угледни чешки композитор и диригент. У току десетине дана колико је г. Јирак провео у нашој средини имао је прилике да се у танчине упозна са дотадањим радом и начином вођења музичког програма у нашој станици. Велико искуство, које је госп. Јирак стекао водећи кроз дуги низ година музички програм прашког Радио журнала и свих чехословачких релејних станица било је од ванредне користи и за нашу станицу јер је госп. Јирак својим драгоценим саветима много допринео изграђивању нових смерница музичке програмске политике у нашој станици. Г. Вукдраговић је настојао да брижљивом систематизацијом рада продуби и развије оно што су његови претходници започели. На тај начин за њега се као први проблем појављује подизање репродуктивног нивоа извођења не само симфониских или камерних приредаба, већ и оних емисија које су упућене разонођавању широких слојева музичких љубитеља. Током летњих месеци он припрема генерални план рада за сезону 1937 и 1938.

КАМЕРНИ КОНЦЕРТИ. — У циљу неговања камерне музике, Београдска радиостаница уврстила је у свој овогодишњи програм низ (30) јавних камермузичких концерата који су одржавани од октобра 1937 до маја 1938, сваке среде у 22.00 часа. Први камермузички концерт одржан 6 октобра 1937 имао је следећи програм: 1) Л. В. Бетовен: Соната за виолину и клавир оп. 12, бр. 1, Де-дур; 2) Соло песме Шуберта, Шумана и Брамса; 3) Л. В. Бетовен: Соната за виолину и клавир, оп. 12, бр. 2 А-дур; извођачи: гђе Марија Михаиловић (виолина), Олга Михаиловић (клавир), гца Анита Мезе (сопран) и г. Алексеј Бутаков (клавир).

На четвртном концерту појављују се чланови Београдског квартета г.г. Личар, Ткалчић и Марија Михаиловић, који уз учешће првог концерт-мајстора Београдског радиооркестра г. Милана Димитријевића и гђе Софије Цветкове изводе Гудачки квартет оп. 35 од

Новака и Думки-трио оп. 90 од Дворжака. На шестом концерту који је одржан 10 новембра 1937 појављује се дувачки оркестар који под управом г. Вукдраговића изводи серенаду оп. 7 у Ес-дуру од Рихарда Штрауса.

Седми концерт посвећен је модерној музици: Остерц, Јирак, Курт Вајл.

Девети садржи неизведена дела југословенских композитора Одака и Коњовића. Централна тачка десетог концерта је изванредни циклус песама »Киндертотенлидер« од Густава Малера у извођењу гђе Јелке Стаматовић и камерног радиооркестра под управом г. Вукдраговића. Тринаести концерт посвећен је француској музици а у извођењу су учествовали гђа Катарина Јовановић, чланица Београдске опере, проф. г. Емил Хајек и концертмајстор г. Милан Димитријевић. 22 концерт имао је као централну тачку Бетовенову фугу у Бе-дуру коју је први пут у Београду извео гудачки радиооркестар под управом др. Војислава Вучковића. 23 концерт посвећен је модерној српској камерној музици, а на 25 је остварена премијера грандиозног Шенберговог дела Ноћ преображаја за алт и гудачки оркестар у извођењу гудачког радиооркестра под управом г. Вукдраговића.

СИМФОНИСКИ КОНЦЕРТИ. На самом почетку радне сезоне, а приликом рођендана Њ. В. Краља Петра, г. Вукдраговић диригује симфониским концертом Југословенских аутора са следећим програмом: 1) Фран Лотка: Свечана увертира; 2) Антон Лајовиц: Капричо; 3) Миленко Пауновић: Југословенска симфонија.

Убрзо затим на другом симфониском концерту Велики радиооркестар под управом др. Вучковића изводи следећи програм: 1) Бах: Свита у Ха-молу; 2) Купрен: Концерт у позоришном духу; 3) Хајдн: Симфонија у Де-дуру названа Часовник.

Недељу дана касније са Коларчевог народног универзитета преношен је први концерт Београдске филхармоније у новој сезони под управом г. Ловре Матачића: 1) Брукнер: Симфонија бр. 7; 2) Мусоргски: Ноћ на голом брду; 3) Готовац: Симфониско коло.

Од тада па до данашњег дана сви концерти Београдске филхармоније, било популарни или свечани, редовни или ванредни, чине саставни део радио програма. У току првих пет месеци рада нове музичке управе остварена су 24 симфониска концерта, 122 концерта Великог радиооркестра, 10 концерата оперских арија и фрагмената уз пратњу Великог радиооркестра. Приликом састава програма симфониских концерата нарочита пажња посвећена је домаћој музичкој продукцији. Готово сва оркестарска дела Стевана Христића, Бошњаковића, Големовића, Крстића, Биничког и многа

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ

LE PROGRAMME MUSICAL

Др. В. Вучковић

Тамбурашки радиооркестар

Шеф музичког програма
Михаило Вукдраговић

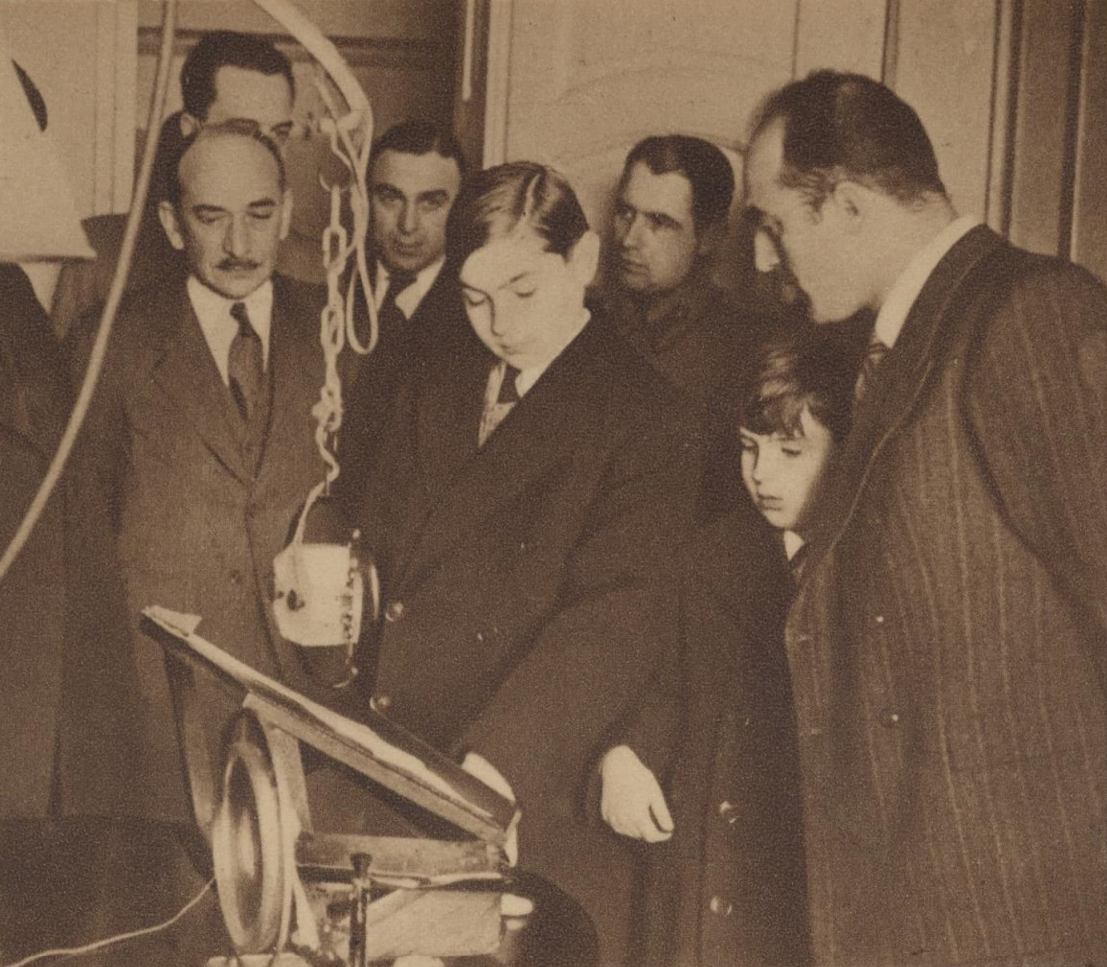

Велики радиооркестар

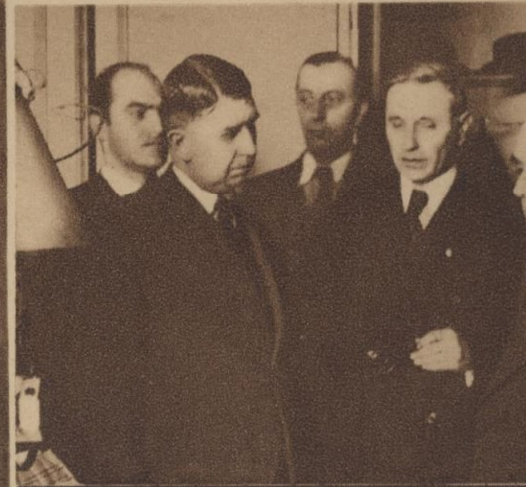

ПОСЕТЕ РАДИО СТАНИЦИ

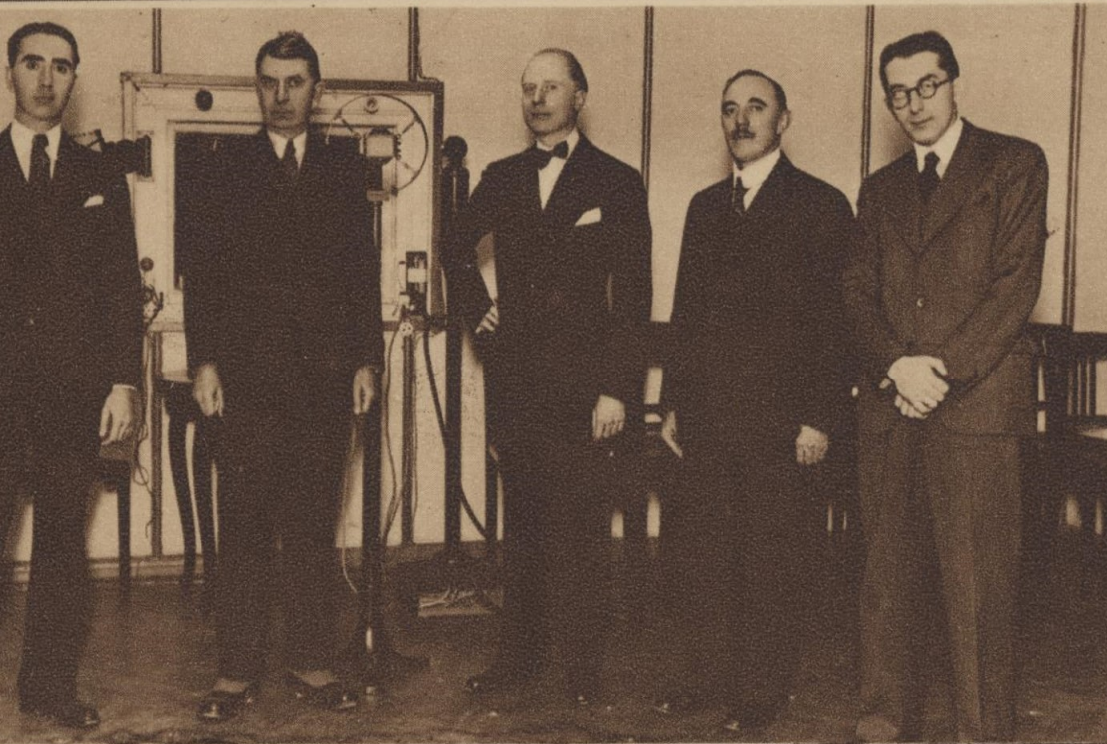
VISITES A NOTRE P

Њ. Њ. В. В. Кнежевићи Александар и Никола

Министар п. т. и т.
Панта Јовановић

Холандски посланик Ван Хорн

Светислав Петровић
и Тино Патиера

Министар п. т. и т. Војко Чвркић

Министар п. т. и т. Панта Јо
у Макишу

РАДИО ИЗЛОЖБЕ

EXPOSITIONS DE RADIO

1935

1934 Пролетња

1934 Јесења

1936

1938 Пролетња

Ниш 1937

РАДИО БЕОГРАД

Париз 1937

Посетиоци говоре

1938 Јесења

РАДИО БЕОГРАД
 КОНЦЕРТИ И ПРИРЕДБЕ
 РАДИО А. Д. БЕОГРАД
 РАДИО А. Д. БЕОГРАД
 СИМФОНИСКИ КОНЦЕРТ
 Радио оркестра, чичаног члановима оркестра Београдске опере
 МИХАИЛО ВУКАРАГОВИЋ
 МАРЦА МИХАЈЛОВИЋ

ЈАЧИНА ПРИЈЕМА

НОВО
ПРЕДАЈНИ

од 20

ЛЕГЕНДА

СТОЈАЊЕ ОД БЕОГРАДА: 67 км.

ЈАЧИНА ПРИЈЕМА: 1,37-3,1 МИЛИВОЛТА ПРО МЕТРУ

РЕБНА ЈАЧИНА ЗА АПАРАТЕ ОД 3-10 ЛАМПИ 0,001-0,030.

" " " ДЕТЕКТОРСКИ ПРИЈЕМНИК - 2,5.

НИЦА ДОБРОГ ДЕТЕКТОРСКОГ ПРИЈЕМА СА ВИСОКОМ АНТЕНОМ:

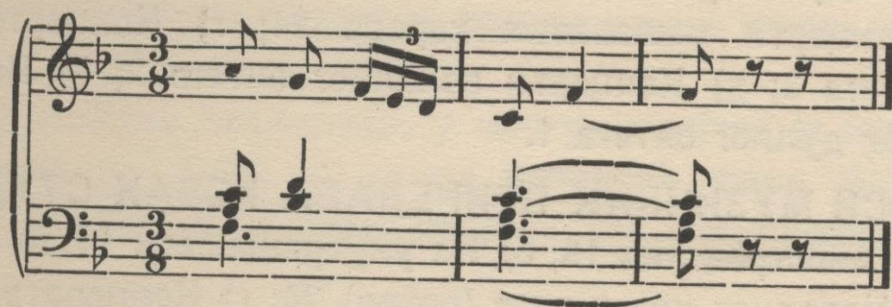
ТЕРИТОРИЈА РАДИО-СТАНИЦА:

дела Коњовића, Готовца, Логара, Живковића и других изведена су у студију Београдске радиостанице. Многи млађи композитори чули су своја дела први пут у радију (Рајичић, Чолић, Логар и др.). Поред тога велика пажња посвећена је извођењу стандардних дела светске симфониске музичке литературе (Бетовен, Брамс, Шуберт, Чајковски, Берлиоз, Вагнер и др.).

На дан пуштања у рад новог предајника од 20 КВ, т. ј. 2. августа замењен је ранији СИГНАЛ БЕОГРАДСКЕ РАДИОСТАНИЦЕ новим сигналом. Ево оба сигнала:

Ранији сигнал («Милкина кућа» по Ђурковићу)

Данашњи сигнал »Пусти ме мајко« по Мокрањуцу)

СТАТИСТИЧКИ БРОЈНИ ПРЕГЛЕД МУЗИЧКИХ ЕМИСИЈА од 1 јула 1937 до 1 маја 1938

I. СИМФОНИСКЕ ЕМИСИЈЕ:

а) Симфониски концерти 25; б) Забавни концерти Великог радиооркестра 198; в) Концерти оперских арија и фрагмената уз пратњу Великог радио оркестра 20; г) Хорски концерти уз суделовање оркестра 5.

II. ОРКЕСТАРСКЕ ЕМИСИЈЕ САЛОНСКОГ ТИПА:

а) Концерти забавне музике 168; б) Концерти салонског квартета 11; в) Концерти народне музике с певањем 9.

III. ОРКЕСТАРСКЕ ЕМИСИЈЕ ЗАБАВНОГ ТИПА:

а) Оркестар мандолина 8; б) Оркестар балалајки 5; в) Дувачки оркестар Краљеве гарде 14; г) Џез оркестар 35.

IV. МЕШОВИТЕ ЕМИСИЈЕ ЗАБАВНОГ ТИПА:

а) Оперете из студија 7; б) Руске романсе 9; в) Хавајске гитаре 8; г) Шарене вечери 6.

V. ЕМИСИЈЕ ВАСПИТНОГ ТИПА:

- а) Музички портрети и предавања 19; б) Час музичких школа 2; в) Час домаћих композитора 3.

VI. ЕМИСИЈЕ КАМЕРНЕ МУЗИКЕ:

- а) Интерни концерти 21; б) Јавни (камерни) концерти 25.

VII. ЕМИСИЈЕ СОЛИСТИЧКИХ КОНЦЕРАТА:

- а) Клавир 61; б) Виолина 55; в) Чело 25; г) Соло песме (уметнице) 102; д) Соло песме (уметници) 46; њ) Флаута 7; е) Кларинет 2; ж) Виола 4; з) Саксофон 2; и) Труба 1; ј) Оргуље 3; к) Харфа (соло и у ансамблу) 3; л) Цитра (соло и с певањем) 8; њ) Гитара 7; м) Мандолине 1; н) Гајде 16; њ) Фрула 1; о) Хармоника 32.

VIII. ЕМИСИЈЕ ХОРСКИХ КОНЦЕРАТА:

- а) Концерти мушких хорова 8; б) Концерти женских хорова 3; в) Концерти мешовитих хорова 24; г) Концерти вокалног квинтета 3; д) Концерти вокалног октета 2; њ) Концерат вокалног дуплог октета 1.

IX. ПРЕНОСИ МУЗИЧКИХ ПРИРЕДАБА ИЗВАН СТУДИЈА:

- а) Из иностранства 19; б) Из унутрашњости 14; в) Из београдског Народног позоришта (опера) 20; г) Концерата Београдске филхармоније: 1) редовних 9; 2) ванредних (монстр концерт 1; д) пригодних концерата 5.

РЕЗУЛТАТИ КОНКУРСА расписаног прошле године, по оцени жириа, који су сачињавали г.г. Бинички, Брезовшек и Покорни, били су следећи:

1) За симфониско оркестарско дело примљено је 12 дела и награда од 8.000 дин подељена је на г. Вилима Марковића и г. Петра Стојановића;

2) За камермузичко дело примљено је 10 дела и награда од 5.000 динара подељена је на г. Петра Стојановића и г. Жигу Хиршлера;

3) За обраду народних мелодија примљено је 8 дела али жири није ниједном доделно награду.

Због тога је Извршни одбор одлучио да се распише нов конкурс што је и учињено, и исти жири доделио је I награду од 3.000 динара г. Љубомиру Бошњаковићу а II од 1.200 дин г. Н. Мухвићу.

У јануару је додељена титула »Технички директор« дотадашњем шефу техничког одељења г. Фрањи Мозеру.

У истом месецу одлучено је да се приреди један јаван концерат у корист Зимске помоћи; чист приход је послат Одбору, поред специјалног прилога Управе.

У фебруару је Управа одлучила да издејствује одобрење код надлежних власти за обављање трговачке радње, што је друштвеним Правилима предвиђено. Одобрење је добијено у мају.

Управа је сем тога учинила претставку Министарству просвете за организовање школских часова за средње школе пошто сада постоје само часови за основне школе.

На Годишњем збору акционара, у марту, усвојена је измена члана XXXI Правила, по којој се укида пензиони фонд Друштва као непотребан, пошто је питање пензије већ регулисано на други начин.

Управа је учинила знатне олакшице члановима свога оркестра смањујући дневни рад, остављајући им један дан у седмици слободан и повећавајући им годишње отсуство.

1 априла је постављен за секретара Програмског директора г. Јован Коњовић, а г. Винко Витезица заузет другом службом престао је бити службеник Радија.

Овога месеца закључило је наше Друштво свој први уговор за велика ауторска права, по новој Уредби, са Ујдом (Удружењем југосл. драмских аутора).

Ради побољшања програма повећани су кредити за програм за 2.000 динара недељно од априла месеца.

Да би се отклониле сметње које београдски трамваји причињавају добром пријему програма, Управа Радија, поред ранијих мера, упутила је у априлу једну претставку Министарству П. Т. и Т. са молбом да се образује стручна комисија од претставника Министарства, Општине и Радија да овај проблем проучи. Ова је претставка прихваћена и комисија је образована.

У мају је Управа донела драговољну одлуку да износ Пензионог фонда, који је изменом Правила укинут, подели међу своје службенике који имају право на пензију. То је Управа учинила јер је била задовољна преданим радом својих службеника.

16 маја упутило нам је Министарство П. Т. и Т. акт, којим нас обавештава, да је сходно одредбама уговора, одредило и трећег контролора, који ће се бавити програмским питањима.

Управа је одлучила да префарба антенске стубове у Макишу, пошто је црвена боја била избледела; то је и извршено у току ове и идуће године. Исто тако одлучила је и да се набаве рефлектори за осветљавање антенских стубова како би се избегли несрећни случајеви при летењу авиона.

У августу умро је члан Управног одбора г. Ђура Паунковић.

16 августа Министарство П. Т. и Т. упутило је Друштву акт којим тражи понуду за подизање новог предајника од 100 КВ у Београду и поставља нову базу за реорганизацију радиофоније. — Одговоре је Управа послала у децембру и јануару 1939 године.

У новембру је г. Виктор Викерхаузер поднео оставку на чланство у Извршном одбору због болести и престао бити члан крајем године, остајући и даље члан Управног одбора.

У децембру је одлучено да се од 1 јануара 1939 ангажује за комерцијалног директора и за заступника Генералног директора г. Славко Сиришћевић.

АУТОКАР. — У току лета ове године Управа је опремила један аутокар и упутила га да изврши 4 кружна путовања по друштвеној концесионој територији, у близини Београда, у циљу опште пропаганде радиофоније и давања административних и техничких савета садашњим и будућим радиопретплатницима, заједно са прегледом њихових пријемних апарата и вршењем мањих оправака.

Аутокар је почео прво путовање 15 јуна, а вратио се са четвртог путовања 21 октобра. Обишао је: северозападну и североисточну Србију, Банат и Срем.

За ово време он је прешао 3.800 км, посетио 195 места и његово стручно особље прегледало је 1648 радиоапарата.

Констатован је велики интерес за радио, али и познате тешкоће за његово развиће: недовољна електрификација, велика скупоба апарата, честе локалне сметње, недостатак стручног особља за намештање апарата и за оправке, итд.

У току зиме наш стручњак је давао бесплатне савете нашим претплатницима у Београду.

ТЕХНИКА. — Наше уређаје за снимање на плоче допунили смо ове године једним преносним уређајем, који је спакован у једном коферу са свима елементима потребним за снимање и репродукцију; уређај је подешен за снабдевање наизменичном струјом из мреже осветљења.

Овај је уређај набављен у жељи да се снимања врше и ван студија, и у унутрашњости, што је било неопходно потребно.

*

Из прегледа који следује види се **ВРЕМЕ РАДА** наших предајника и утрошак струје:

Година	Часови рада		Утрошак струје у КВ	
	у години	од почетка рада	у години	од почетка рада
Предајник од 2.5 КВ				
1929	2.178	2.178	63.917	63.917
1930	3.431	5.609	99.156	163.073
1931	3.544	9.153	101.386	264.459
1932	3.648	12.802	92.594	357.053
1933	3.605	16.407	91.242	448.295
1934	3.521	19.928	83.475	531.760
1935	3.788	23.717	93.968	625.728
1936	3.823	27.540	98.069	723.797
1937	2.372	29.919	56.798	780.595
Предајник од 20 КВ				
1937	1.447	1.447	153.877	153.877
1938	3.984	5.431	383.010	536.887

Овај преглед показује да је стари предајник био у функцији читавих 30.000 часова! Он је и даље у исправном стању и стоји у резерви за евентуалну употребу или за пресељење у неки други град.

МУЗИЧКИ ПРОГРАМ. — У овој години продужен је рад по плану утврђеном за сезону 1937/38 год. а од 1 маја према статистичком прегледу који следује:

СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД МУЗИЧКИХ ЕМИСИЈА од 1 маја до краја 1938 год.:

- I. СИМФОНИСКЕ ЕМИСИЈЕ: а) Симфониски концерти 24; б) Забавни концерти Великог радиооркестра 122; в) Концерти оперских арија и фрагмената уз пратњу Великог радиооркестра 10; г) Хорски концерти уз суделовање оркестра 2.
- II. ОРКЕСТАРСКЕ ЕМИСИЈЕ САЛОНСКОГ ТИПА: а) Концерти забавне музике 122; б) Концерти салонског квартета 8; в) Концерти народне музике с певањем 4.

- III. ОРКЕСТАРСКЕ ЕМИСИЈЕ ЗАБАВНОГ ТИПА: а) Оркестар мандолина 7; б) Оркестар балалајке 4; в) Дувачки оркестар Краљеве гарде 7; г) Џез оркестар 4.
- IV. МЕШОВИТЕ ЕМИСИЈЕ ЗАБАВНОГ ТИПА: а) Оперете из студија 4; б) Руске романсе 12; в) Хавајске гитаре 8) г) Шарене вечери 4.
- V. ЕМИСИЈЕ ВАСПИТНОГ ТИПА: а) Музички портрети и предавања 22; б) Часови музичких школа 3; в) Час домаћих композитора 1.
- VI. ЕМИСИЈЕ КАМЕРНЕ МУЗИКЕ: Интерни концерти 27.
- VII. ЕМИСИЈЕ СОЛИСТИЧКИХ КОНЦЕРАТА: а) Клавир 40; б) Виолина 27; в) Чело 14; г) Соло песма (уметнице) 58; д) Соло песма (уметници) 39; њ) Флаута 3; е) Кларинет 9; ж) Виола 2; з) Саксофон 1; и) Оргуље 4; ј) Харфа (соло и у ансамблу) 1; к) Цитра (соло и у ансамблу) 1; л) Обоа 1; њ) Хорна 1; м) Гитара 2; н) Гајде 22; њ) Хармоника 69.

ДИСКОТЕКА. — Све радиостанице стављају у свој програм и грамофонске плоче, које се свуда радо слушају. Јер, ваља имати у виду, да се модерне плоче готово не могу разликовати од оригиналних извођења, а затим, да се преко њих могу чути многе композиције, ансамбли и уметници, који се на други начин не би могли ставити у програм.

Због тога и Београдска радиостаница има своју дискотеку са преко 3.000 плоча, које се после свега 10—20 емисија, морају замењивати новима, јер се покваре. Како добре плоче стају близу 200 динара то дискотека претставља вредност од око пола милиона динара. На крају ове године, Београдска радиостаница имала је тачно 3.062 плоче од којих су 1962 од 30 см, 999 од 25 см и 101, које су снимљене у нашој станици.

На овим плочама има 29 опера, 51 симфонија, 106 увертира, прелудија и симфонских ставова, 30 свита, 3 оперете, 93 хорске песме, 51 ораторијум, кантата и симфониска поема итд.

МУЗИЧКА АРХИВА. — Радиостаница, чији музички програм траје дневно 6 сати, мора да има и знатну музичку архиву, како би се избегло често понављање појединих композиција.

У почетку она је прикупила музичку архиву поглавито за свој Салонски оркестар, који је и сада повремено на програму. За овај оркестар Радиостаница има 2845 дела, од којих су 190 дела домаћих композитора, 340 народних песама и игара у обради господина П. Крстића и 15 у обради г. Урошевића.

Кад је у 1937 години образован Велики радиооркестар, онда је почела да се прикупља архива за њега, тако да сада има 120 дела домаћих композитора и 565 страних.

Свега, за оба оркестра има 4.190 дела.

Архива се сваке године повећава и намера је да се на првом месту прикупе све композиције домаћих аутора; то међутим није лако извести, јер су оне већином у рукопису, те се морају преписивати.

ГОВОРНИ ПРОГРАМ. — Литерарни (говорни) део нашег програма, размерно, за ово десет година, заузима, мање више стално, исту количину времена. Од 27.4 % некада до 38.7 % данас. То одговара нормали радиоемисија уопште, не узимајући за нормално оно што се догађа у последње време, у неким станицама на страни, где се радио и сувише употребљава за извесне политичке манифестације, за политичку пропаганду и службена саопштења. И код нас се од ове прошле године повећао нешто литерарни део, због заведених радио драма и прерада, недељом и петком, али, према данашњем нашем емисионом времену, то је максимум преко кога, бар у овим приликама, обзиром на односну подношљивост претплатника, ми не смемо прећи.

Од самог литерарног (говорног) дела поједине гране износиле су у ранијим годинама просечно:

поучна	21.15 %
информативна	50.98 %
забавна	20 %

Остатак од 8 % отприлике отпадао је на рекламна и службена станична саопштења.

У другој половини десетогодишњице просечно:

поучна	23.84 %
информативна	45.53 %
забавна	17.95 %

Размер литерарног дела пао је био у првом реду због тога што су почели да дејствују наш Велики радиооркестар и два народна оркестра. Поучна грана је порасла због заведеног Националног часа, а информативни се на око спустио због све више збијене, за радио све више одговарајуће, службе вести и дневника. Но, за последњих 14 месеци тај се размер нагло помера у корист литерарног дела. А при спецификавању врста све ће више чинити тешкоће што постоји тенденција да се и поуке дају у забавној форми, и, што ће се све више чути помешане, говорне и музичке емисије.

У последњим годинама било је јасно, као што се то на страни већ раније било увидело, да драмске претставе са позоришних дасака уопште нису погодне за пренос, из разлога неотклоњивих и неизмирљивих разлика позоришне и радиофонске технике. Од јесени 1938 прешло се на то да се позоришне, односно драмске претставе дају само у студију. Тако се из Београдског позоришта преносе месечно две опере, а позоришно особље даје у нашем студију месечно по једну драму из свога репертоара. Разуме се, програмска дирекција, односно дирекција књижевнога програма, накнађује публици то тиме што даје месечно још најмање шест драмских претстава из свога студија, из својих сретстава, у својој режији, по своме репертоару.

Није могуће навести овде поименично све комаде који су давани преко наше станице, било из наших студија или преносом из Београдског народног позоришта, или из Загребачког народног позоришта.

Изнећемо само бројеве:

У 1929 години дали смо 27 комада, док се број пење у 1930 години на 65 а у 1931 години на 78. Тај се број приближно одржава и у 1932 години (79), у 1933 год. (69), па силази у 1934 год. на 56, у 1935 год. на 35, у 1936 год. на свега 19, у 1937 год. на 18, и најзад се мало пење у 1938 год. до 38.

Разлог опадању броја драмских комада треба тражити у техничким тешкоћама за преносе комада из Народног позоришта, јер се због покрета извођача и њихове неједнаке удаљености од микрофона, они често слабо или никако не чују, те се радња не може увек пратити ни схватити. Да би се ова сметња отклонила, која је нарочито озбиљна кад у комаду игра велики број лица, Програмска дирекција се сада стара да што већи број комада да из самог студија, када се извођачи, постављени близу микрофона могу увек добро чути. Због тога је број комада и појачан у 1938 години па ће се то појачање одржати и следећих година.

Као пример наводимо да смо у 1938 год. дали из студија 31 комад, од којих 4 за децу, док смо из Народног позоришта узели свега 7 комада. Међу комадима из студија, набрајамо: Суђаје, Црвене руже, Без трећег, Пер Гинт, Моцарт и Салиери, Ромео и Јулија, Дантонова смрт, Кир Јања, Протекција, Скамполо, Салома, Јазавац пред судом, Дубравка (са извођачима нарочито доведеним из Загреба), Кнез Иво од Семберије, Максим Црнојевић.

Надамо се да ће наши претплатници, који често захтевају комаде, бити задовољни овим новим стањем ствари, које иде у њихову корист.

Репортер Р. Марковић

СПОРТ SPORTS

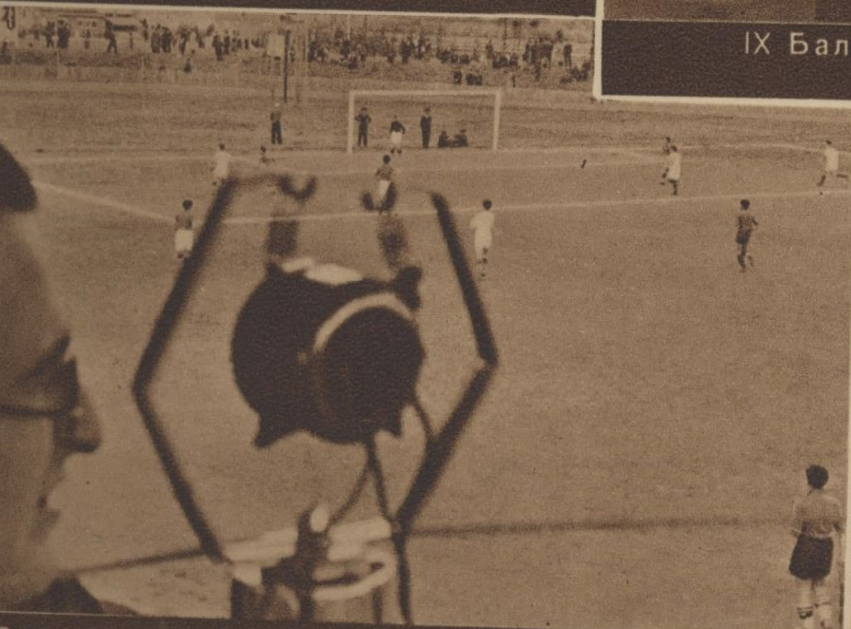
Олимпијски дан 7 VI 1936 г.

Репортажа тениске утакмице у Београду

IX Балканијада — Београд — Полагање заклетве

Репортажа ногометне утакмице — Борово

Боксер Киввел даје изјаву у студ

ПРЕНОСИ ИЗ БЕОГРАДА И УНУТРАШЊОСТИ

LES RELAIS DE BEOGRAD ET DE L'INTERIEUR

Освећење дунавског моста Краља Петра II у Београду 1935

Соколски Слет
жупе Београд 1934

Миланска Скала у корист «Зимске помоћи», Београд 1938

Интерпарламентарна У
Сер Аел — Вел. Брита
Београд 1934

Јан Бата, Борово 1938

Прослава 20 год. уласка С
војске, Петроварадин 9 IX

ПУТОВАЊА АУТОКАРА

Радиостанице 1938

LES PARCOURS DE L'AUTOCAR

de notre poste en 1938

Мерење лампи

Крај ђерма у Банату

Дељење упутстава

Преглед пријемника

Пред фабриком у Б

АДМИНИСТРАЦИЈА

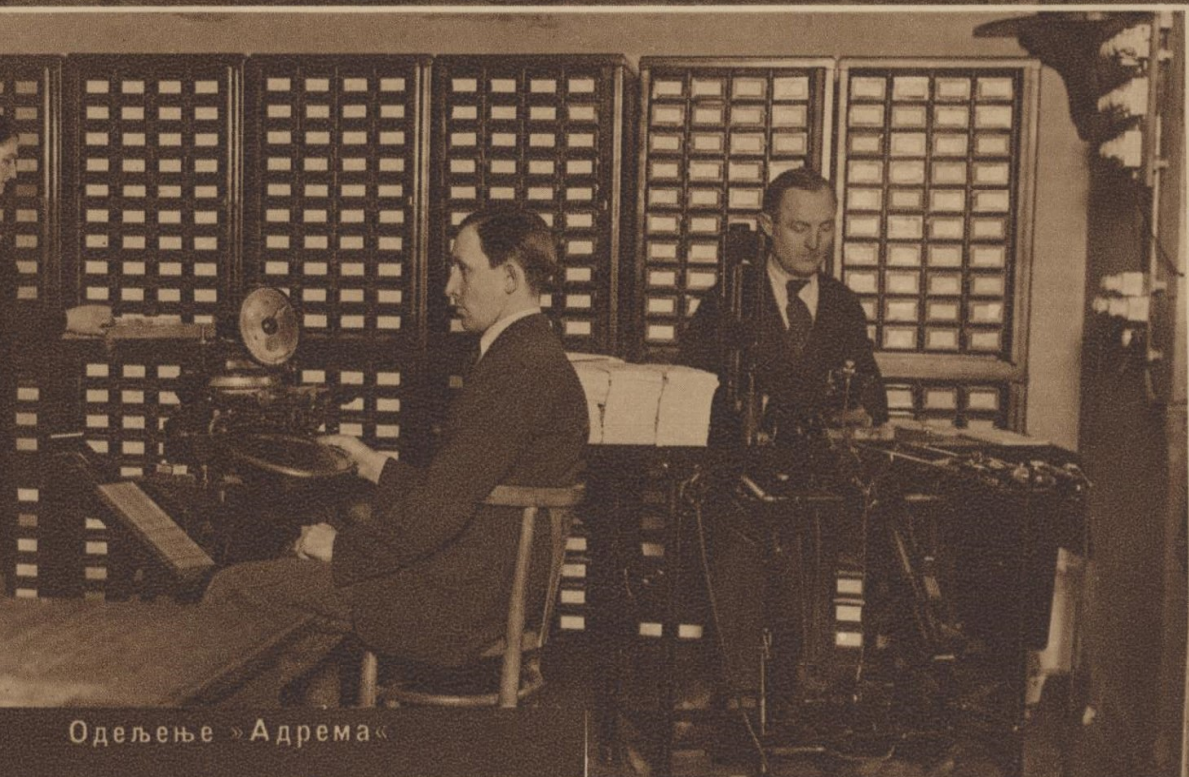
ADMINISTRATION

ин. фии. држ. рач.
лор Д. Грујичић

Шеф администраци
М. Погорелц

Одељење »Адрема«

Одељење картотеке
претплатника

Фото-лабораторија и »Ротапринт« штампарија

Од поучних, васпитних предавања, хигијенско-медицинска су почела да се дају од 1930 године, недељом и четвртком. То су били т. зв. **ЧАСОВИ НАРОДНОГА ЗДРАВЉА**, а касније, то је поверено као редовни циклус предавања, Централном хигијенском заводу. У последње време та су предавања разлучена на две врсте, недељом за широке слојеве, а четвртком више за градско становништво. — **ПОЉОПРИВРЕДНА ПРЕДАВАЊА** дају се од почетка недељом пре подне, за земљораднике, а у последње време чешће и преко недеље, углавном за школоване привреднике.

Предавања звана **ЧАС ЗА ЖЕНЕ** давана су од 1933 године редовно, једном недељно, а поверена су била организацијама жена интелектуалки, но она су, у томе облику, од јесени 1938 укинута, и данас, пуштају се, готово у истом броју, предавања која потичу од жена, али таква која имају и општи интерес и која су без искључиве тенденције, било феминистичке било антифеминистичке. **ЧАСОВИ ЗА ЂАКЕ** заведени су од 1931 године редовно сваког четвртка, у трајању од 1 часа. Од јесени 1937 они су сведени на 45 минута. Од јесени 1938 ти су часови подвојени, двапут месечно доводе се деца из основних школа пред микрофон, а двапут месечно се дају часови за ђаке из средњих школа (драмске сцене и прикази из омладинске литературе).

Од септембра 1934 године усредсређена су извесна предавања, патриотско-националног карактера, а на предлог и сарадњу Централног пресбирија Претседништва владе, у тако званом дневном **НАЦИОНАЛНОМ ЧАСУ**. Он је био уношен у дневни програм једно време од 20 до 20.30 час. а последњих година од 19.30 до 19.50 час. У њему су учествовале од почетка све три домаће станице, наша с највећим бројем предавања, просечно у месецу од 13 до 17, поред по два предавања Министарства за физичко васпитање народа и Министарства социјалне политике и народног здравља и једног предавања Инспекције земаљске одбране.

ВЕРСКИ ПРЕНОСИ. — Још од самог почетка рада станице врше се редовни преноси службе Божје највише из православне Саборне цркве из Београда, а затим и из других православних храмова у Београду и у унутрашњости. Поред тога, вршени су и преноси других верских обреда: о Богојављењу, литијама, славама разних установа и друштава итд.

О католичким главним празницима, наша станица врши сваке године преносе службе Божје, поглавито из цркве Христа Краља из Београда, а једном приликом и из Штросмајерове катедрале у Ђакову.

Најзад, с времена на време, врше се преноси и из богомоља осталих вероисповести.

У првим годинама радиофоније свуда, нарочито у станицама мањих народа, она је била искоришћавана и за поуку и усавршавање СТРАНИХ ЈЕЗИКА. Тако је било и код нас. Првих година уведени су били часови француског и немачког, а касније и енглеског језика. Ови су часови укинати, после наше велике анкете, јер их је захтевао мали проценат претплатника. У летњим месецима даване су поуке из српског језика. 1938 године још је предаван српски језик на особен начин, више за југословенски но за другојезични свет. А пре соколских слетова, Савез Сокола Краљевине Југославије је предузео часове пољског и чешког језика. Наша станица је, одмах по отварању, осетила потребу да своје слушаоце забави, осим повремених претстава шаљивих позоришних комада, и другим редовним хумористично-комичним емисијама. До тога је дошло тек 1936 године када је ангажовала познате хумористе да, са познатим комичарима, већином из Народног позоришта, организују групу која је од 1936 године давала недељно т. зв. ХУМОРИСТИЧНЕ НОВИНЕ, доцније замењене ЧАСОМ ХУМОРА. Ова редовна, недељна, средом, једночасовна емисија, одувек је привлачила највећи број наших слушалаца, па и оних из рејона других домаћих станица. Та популарност нашег Хумора траје и данас, могло би се слободно рећи да све више расте и шири се. С колико се интереса она очекује и слуша доказује баш то што је стално праћена страсним прохтевима, одобравањем и замеркама. А ко зна за све тешкоће и тегобе које су скопчане са прибављањем материјала и са прикупљањем извођачког особља, већином заузетог претставама у Народном позоришту! Да и не помињемо тешкоће због извесних обзира и изненадне препреке које спутавају машту и секу речитост наших омиљених, типичних шаљивџија и подвалаџија. Но упркос свему томе, наш Час хумора створио је извештан тип стихованих рапората, монолога, дијалога, скечева, претставника народних и друштвених крајева и слојева, специјалну атмосферу, у којој се, из нарочитог, поред свег нашег, расног, заједљивог али не и загрижљивог, угла, више шететског но убитачно саркастичног, проматрају и оцењују људи и појаве савременог живота. Разуме се, ни бучна (у бројевима претплатника и слушалаца оличена) одобравања ни оштре критике и осуде не смеју омести програмску дирекцију у њеноме задатку да, с времена на време, занови и постепено дигне ову, пре свега, популарну емисију. А ово се тиче исто тако и садржаја као и њенога извођења.

У мање, нећемо рећи споредније, емисије спадају: ГИМНАСТИКА, КУВАЊЕ И УВОДНА ПРЕДАВАЊА ЗА КАМЕРНЕ, или и иначе, појединим музичарима и музичким врстама, посвећене концерте за претставе и грамофонска збирања, као и за плоче с рецитацијама и монолозима.

ГИМНАСТИКА се даје од новембра 1931 године. Раније трајао је гимнастички час 30 минута, био је на поподневном програму, два пута недељно, једном за одрасле а једном за децу. Од 5 јула 1936 године он је сведен на 10 минута, али је пребачен у Јутарњу емисију свакога дана. Од 1 априла 1937 год. врше га две личности, наизменично.

ПРЕДАВАЊА О КУВАЊУ почела су 1930 године, доцније, то је сведено на јеловник. Та се емисија, као потсетник и поучник домаћицама, прекида с времена на време. Од 5 јула 1936 саопштавају се рецепти и јеловници свакога дана у Јутарњој емисији по 5 минута. А од 1939 године предаје стручњак четвртом у подне о нарочитим кулинарским домаћим приређивањима, са саветима о реду и естетици кухиње и трпезарије и о практичној конвенцији погошћавања.

СПОРТСКЕ ИЗВЕШТАЈЕ давале су нам у почетку поједине редакције и спортске организације, све док није станица завела специјалног спортског сарадника и репортера. Непосредне репортаже с појединих важнијих утакмица у земљи и на страни дају се систематски тек у последњим годинама. Који пут се користи случајни репортер који се већ налази на месту борбе, али већином станица се служи, и ван Београда, и ван државних граница, својим сопственим репортером.

РЕПОРТАЖА, о знатним актуалитетима, са места манифестација, с учешћем домаћих и страних »јунака дана«, било је од почетка, али се она систематски заводи тек у другој половини наше деценије, особито у последње време. Био је репортован код нас већ и Свесоколски слет у Београду 1930 год., боравак Блаженопочившег Витешког Краља Александра I Ујединитеља у Загребу 1934 год., довођени су у станицу пред микрофон или је наш микрофон ношен у станове нашим водећим државницима у пресудним тренуцима најновије наше историје (код нас је једино, сем једнога звучног филма, и одјекнуо глас нашег Витешког Краља), као и пред политичке и светске претставнике страних држава и народа, али се то ради плански тек последњих година. У последње време, тако рећи није наишао у Београд ниједан страни државник, дипломата, знатнији научник, уметник, спортиста, чије речи, непосредно упућене

нашем свету, нису чули и наши слушаоци (Ружди Арас, Исмет Инени, Метаксас, Барбантини, Маринети итд.).

Уводним предавањима музичких емисија, камерних, симфоничких и оперских, посвећује се, особито у последње време, све већа пажња. Најбољи наши музиколози, гђа И. Секулић, проф. Др. Милојевић, Хајек, П. Коњовић, Бандур, Вукдраговић, Др. Вучковић, Живковић, Драгутиновић и др., настоје да нашем свету прикажу историске, уметничке и идеолошке садржине, вредности и домете појединих носилаца музичке уметности и појединих музичких врста. Ти, чисто литерарни, у најбољем смислу, текстови, због техничких разлога, обухваћени су временски у музички део програма, а, уствари, они су на овој страни те, и трајањем и озбиљном каквоћом, значе знатан додатак литерарном делу.

ПЛОЧА С ДОМАЋИМ РЕЦИТАЦИЈАМА И МОНОЛОЗИМА, уопште, говорних плоча, био је и раније, али, у скорој будућности таквих плоча биће више, јер је наша станица набавила потпуну лако преносну апаратуру којом ће снимати домаће певачке и говорне специјалитете, и ван Београда, којима ће приређивати нарочите емисије и испуњавати одговарајуће паузе. Овамо ће спадати не само плоче уметничког и фолклорног карактера већ и такве које ће имати историског значаја за будуће нараштаје (певања, свирања, рецитације и декламације, у нарочитим приликама, наших уметника, изјаве и гласови наших првака, државних, црквених, политичких, научних, књижевних, уметничких, привредних и друштвених, сведока крупних догађаја, претставника извесних времена и крајева итд.).

*

Као што смо горе настојали да прикажемо потез континуитета у раду и развоју наше станице, тако ћемо се сада, на завршетку ове наше десетогодишњице, и на крају ове наше и сувише кратке и сумарне смотре, трудити да прикажемо данашње стање, које је исто тако као и оно од пре десет година само полазно за даљи напредак и рад. Рад програмске дирекције, и специјално литерарног (говорног) одељења, у нашим приликама, нити може бити радикално, револуционарно новаторски, нити сме бити инертно конзервативан. Он мора да респектује стечено и уведено, али, не сме да изгуби из вида ни постављени идеални циљ. Он мора да задовољава разне и најопречније захтеве наших разнородних елемената од којих се врбују претплатници а мора и да тежи ка побољшању општег нивоа свих емисија да у том смеру постепено уводи нове, и да покушава будити у слушаоцима више прохтеве, амбиције и скло-

ности, да не кажемо мора покушавати да профињава и разграњава општи укус и интелектуалну радозналост.

Ово је толико важно и пресудно, а толико тешко и то због тога што је у питању нарочита особина огромне већине наших данашњих претплатника. Оних, који слушају готово искључиво нашу станицу, и који, на први поглед оправдано, нетрпељиво траже да она само њих задовољи. То су грађани Београда и његове околине, наших вароши, варошица, и електрификованих већих села. Истински интелектуалци и добар део нашег грађанства у престоници, по градовима, варошицама, селима, по пољопривредним и индустријским предузећима, не постављају за све наше емисије тако заповедно и категорично своје личне захтеве и укусе јер слушају и друге станице и упоређују уопште емисије, а задовољавају се оним што им код нас одговара. Још више се држе у резерви широки слојеви нашег народа, јер огромна већина нашег сеоског становништва уопште нема радиоапарате. Кад централни, претежни, део нашег народа, у Србији, Босни, Херцеговини, Црној Гори и Јужној Србији, а по електрификацији њихових села и насеља и по фабрикацији једнотипних, јевтиних апарата, буде давао већину претплатника и слушалаца, — услови за рад и развитак програма, уопште, а у првом реду његова говорнога дела, из основа ће се мењати. Прохтеви и укуси образованих синова једнога народа и његове широке масе не само што се лакше могу задовољити у истом дневном програму — због одвојеног времена појединих емисија а према њином различитом начину рада и одмора — него се чак ни у суштини не косе. Интелектуалац се никада неће бунити против емисија за радни народ ни против предавања ни против директних сеоских и, за село или раднике, приређених емисија. Шта више, наћиће често у њима и забаве и поуке. А исто тако ни сељак ни радник неће се никада бунити против умних предавања и резонавања, ни против добре књижевности и поезије, ни против уметничке музике. Ако, случајно, не легне већ у време таквих емисија, он ће апарат мирно затворити, учини ли му се ствар несхватљивом. Али се може и спријатељити с Моцартом, можда много пре но онај који хоће да га забавља каванска музика. Но, док се жељена електрификација наше земље углавном не спроведе, морамо озбиљно да водимо рачуна о садашњим приликама. То има пред очима у првом реду музичка управа када толику пажњу посвећује т. зв. народној песми и певачима. Литерарна управа јој иде на руку тиме што чини напоре да проверава текстове оних песама које се певају. Али то није лак посао, већ и због тога што се нема мерила, узора, и извора за оцену. Текстови

се мењају и временом и селећи се од једнога краја до другог, али, ипак, у последње време чине се кораци да се утврде, мање-више, исправни текстови.

Литерарна управа, баш због разнородности наших слушалаца, иде све више и одлучније за тим да прецизно обележи емисије за народ, за грађане и за своје образованије слушаоце. Стога, препустивши суботу по подне и вече, чистој забави уз песму и свирку, завела је да недељом пружи народу, уз поуку, из хигијене и привреде, — и боље забаве, дајући редовно, или народних песама уз гусле, или читања из народу приступачне а добре домаће књижевности, или, понајчешће, веселе радио драме.

За грађане се даје средом Час хумора, а за школовани свет уторником увече предавања од наших научничких и књижевничких првака из њихових струка, петком увече, обично, дају се за радио преудешене драме или камерни прикази славних песничких дела. Уз то, суботом по подне, када је омладина ван школе а родитељи ван канцеларија, пружамо приказе, наизменце, добрих дела из наше и стране књижевности, као и портрете наших и страних историских личности.

У погледу на национални час, са одобрењем иницијатора ове важне емисије, а, у најновије доба, и у све приснијој сагласности са Загребачком и Љубљанском станицом, литерарна управа тежи за тим: да у оквиру тога часа прикаже позитивне, духовне, моралне и материјалне вредности наше отаџбине и нашег народа. А, да то приказују најпозванији људи за поједина питања и да приказивање буде приступачно, који пут и забавно, истински радиогенично. И при утврђивању овога часа, као и за остале своје емисије, дирекција програма већ данас је прешла на праксу да програм удешава по идејном плану, тражећи накнадно предаваче и приказиваче који ће најбоље моћи одговорити задацима. То, дакле, већ само по себи, искључује сваку дилетантску и љубитељску случајност. Напослетку, развитак нашег говорног програма очитује се и у емисионом времену. У првој половини нашег десетогодишњег постојања наше су емисије биле већином од пола сата. Пре неколико година, од 1936, прешло се на максимум предавања од 20 минута, а данас већ се настоји да се поједине емисије смање на 15, па и на 10 минута. Шта више литерарна управа ће ускоро морати да заведе и извесне забавне и (то нарочито!) саветодавне (за разне професије) емисије од неколико минута. Радио постаје све више права личност, пријатељ и рођак породица, и тај положај му намеће све нове дужности. Оне се толико множе да и поред повећања дневног емисионог времена морају се и поједине тачке скраћивати. Када

— ако Бог да, ускоро! — наша Београдска станица буде свечано поздравила свога стохиљадитог претплатника, а можда, у исти час са стеченом снагом од 100 КВ, програмска дирекција, а специјално литерарна управа, наћиће се пред новим великим изгледима и задацима. Порашће и емисионо време, порашће и могућности, а порашће и осећање одговорности да се проширењем делокруга и утицаја достојно послужи полетној моћи, садржајној тежини, и звучној лепоти и блеску наше српско-хрватске речи. Имаће се и воље и створиће се за то и план да се привуче свако ко има да нешто корисно, благотворно и лепо каже нашем народу. Ако курсежи не успевају у пуној мери, наша ће станица наручивати дела и радове; уосталом, не може се никада предвидети све шта ће произвести и куда ће одвести оваква установа која се тек развија. Али, толико се већ сада види, она ће сигурно успоставити онај присни, лични контакт између народа и оних његових синова који за њега мисле, брину и изразито осећају. Такав је непосредни, усмени додир и одржао наш народ некада, разбијен у многобројне групе; данас, у уједињеном и великом народу, наши таласи ће, углавном вршити ту везу, уз остала модерна технична сретства.

*

ОПШТА СТАТИ

ВРСТА		1929	1930	1931
	Озбиљна музика	% мин. 39,17 34.938	37,36 60.637	34,63 60.563
	Лака музика	% мин. 19,38 14.185	25,36 30.461	23,26 26.966
	Народна музика*)	% мин. — —	— —	— —
	Музика за игру	% мин. 5,94 4.662	9,92 9.696	6,76 2.410
	Предавања и козерије	% мин. 10,30 10.691	6,73 12.458	9,08 13.852
	Обавештења	% мин. 11,96 12.416	11,26 20.872	15,41 30.253
	Служба Божја	% мин. 2,76 2.869	2,64 4.980	2,58 5.065
	Мешовите емисије	% мин. 2,50 2.602	1,28 2.387	1,95 3.918
	Разно	% мин. 1,22 1.266	1,10 2.050	3,03 5.928
	Књижевност	% мин. 6,77 7.029	4,35 7.645	3,30 6.463
	Музика	% мин. 64,49 66.903	72,64 134.540	64,65 130.096
	Говор	% мин. 35,51 36.873	27,36 50.392	35,35 65.479
Укупне емисије**)		мин. часова 103.776 1.729,36	184.932 3.082,12	195.575 3.259,35

*) До 1936 год. није вођена засебно народна музика. — **) Од 1936 год.

СТИКА ПРОГРАМА

1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
38,24 72.761	36,61 72.090	33,09 59.444	30,14 55.292	19,20 21.353	19,62 22.830	21,77 23.799
20,60 27.090	26,— 47.765	27,14 48.295	30,27 48.074	21,11 30.310	22,07 33.160	19,52 23.853
— —	— —	— —	— —	14,48 27.057	14,32 27.769	16,06 29.267
9,22 8.640	6,53 10.200	5,27 5.810	4,67 6.994	3,94 2.366	3,48 1.567	3,98 1.550
7,04 15.807	4,74 10.387	8,09 18.251	7,08 16.055	7,68 14.956	7,68 15.761	6,91 14.150
14,05 31.526	14,13 30.946	15,65 35.348	17,87 42.763	18,98 37.840	18,27 37.760	17,03 34.874
2,69 6.060	3,06 6.715	2,45 5.534	3,08 6.999	2,89 5.980	2,86 5.890	3,48 7.124
1,47 3.270	1,53 3.346	1,31 2.940	1,88 2.024	3,50 7.013	3,47 7.199	3,06 6.273
3,76 8.432	4,84 10.610	4,60 10.394	2,32 5.275	6,81 13.612	6,72 13.821	6,09 12.476
2,93 6.589	2,56 5.605	2,40 5.431	2,69 5.976	1,51 3.028	1,51 3.010	2,10 4.224
68,06 152.771	69,14 151.375	65,50 147.904	65,08 147.460	58,73 117.399	59,49 122.361	61,33 125.616
31,94 71.684	30,86 67.609	34,50 77.898	34,92 79.092	41,37 82.437	40,59 83.264	38,67 79.121
224.455 3.740,55	218.984 3.649,44	225.802 3.763,22	226.552 3.775,52	199.836 3.330,36	205.625 3.427,5	204.737 3.412,17

укупне емисије не садрже паузе као дотле. Услед тога су цифре мање.

ЕВИДЕНЦИЈА РАДИОПРЕТПЛАТНИКА И УБИРАЊЕ РАДИОПРЕТПЛАТЕ

Радиопретплата државна је такса коју Министарство П. Т. и Т. убира свакомесечно преко својих пошта. У покриће амортизације целокупног радио постројења, трошкова програма, администрације и т. д. према уговору Друштво прима од претплате коју држава убира на његовој концесионој територији 60 %.

Друштво је према уговору и према Правилнику о пријемним радио апаратима обавезно, да пре исплате њему припадајућег удела у претплати испита исправност достављених му месечних обрачуна. Да би Друштво могло вршити то испитивање, оно је одмах у почетку свога рада увело евиденцију радиопретплатника. У почетку рада Друштва године 1929 на његовој концесионој територији било је свега 7.000 претплатника. Тадашња одлука да се евиденција претплатника уреди по картотечном систему, показала се је у току година као правилна. Она и сада, кад је порастао број претплатника преко 94.000 без грешке и прецизно ради.

Израда основне картотеке стала је Друштво много времена и великих напора, јер су први спискови претплатника које су му поште по налогу надлежног Министарства доставиле били непотпуни и у многоме неисправни. Ипак су се преданим и савесним радом чиновништва оделења за картотеку све те тешкоће пребродиле.

Сваки претплатник има своју картотеку. На њој су поред презимена и имена, занимања и тачне адресе претплатника, забележени и подаци кад је уследила пријава, колика му је годишња претплата, и све промене у подацима које су у току времена уследиле. Картотека је смештена у нарочитим челичним кутијама да се с њоме може лако руковати, а сређена је по поштама, и у свакој пошти по текућим бројевима који се подударују са бројевима издатих радио дозвола. Како су поште дужне да воде стални списак својих претплатника и да издају дозволе под редним бројем тога списка, и како се је утврдио принцип да се једном попуњен број у случају отказа или брисања претплатника не може више доделити ново пријављеном претплатнику, то је тачна евиденција на врло једноставан начин омогућена. Поште достављају Друштву извештај о сваком новопријављеном претплатнику. У том извештају назначени су сви потребни подаци па и број под којим је

издата дозвола. На тај начин свака се грешка или прескакање у бројевима било од које стране одмах утврди и доведе у ред. На основу месечних рачуна о убраној претплати, које поште достављају Друштву, сваки се поједини претплатник за уплаћену претплату раздужује у својој картотеци. Тако се за свакога претплатника тачно зна када и колико је уплатио. Ако је остао дужан, на његову картотеку се стави за сваку неплаћену месечну претплату на одређено место црвени јахач, који се скида чим је намирио дуг. На тај начин евиденција о дуговању лако је прегледна. Ако се претплатник уредно одјавио и измирио сву претплату његова се картотека вади из текуће картотеке и ставља у засебну евиденцију »одјављених«, како би се могла вршити повремена контрола да ли је заиста демонтирао радиопријемно постројење и да ли можда не кријумчари. Ако приликом одјаве постоји још неко дуговање у претплати онда се картотека тог претплатника ставља у засебну евиденцију »одјављених и још дугујућих претплатника«, где остаје све до потпуног измирења дуговања.

У циљу лакшег проналажења појединих претплатника воде се за све поште са већим бројем претплатника азбучно сређени индекси у виду картотеке. Како би се поштама са већим бројем претплатника олакшао рад у евиденцији претплатника, то је Друштво почетком 1936 год. доставило свим тим поштама, а има их 30 са укупно преко 40.000 претплатника, приручне кутије са истим картотекама као што их има Друштво и стално их одржава достављањем картотека новопријављених претплатника. Исто тако Друштво је средином 1937 г. снабдело све Дирекције П. Т. и. Т. са нарочитим картотекама и орговарајућим кутијама, те их и сада даље одржава у ажурном стању. Те картотеке служе Дирекцијама само за евиденцију претплатника и за евиденцију дуговања, сретством црвених јахача.

Све до 1933 г. претплата се је наплаћивала за три месеца унапред на тај начин што су поште достављале својим претплатницима поштанске уплатне чекове. У првој години док је био број претплатника мали, тај начин је за поште био још донекле сношљив и претплата се прилично тачно убирала. Но већ крајем 1929 г. кад је број претплатника почео брзо да расте, почели су се показивати сви недостаци тога начина. Постепено је падао постотак остварене наплате месечне претплате тако да је код појединих пошта, а нарочито у Београду, на крају износио свега 40 % уместо 100 %. Поред обилног посла који су имале поште са накнадним утеривањем дуговања, исписивање поштанских чекова задавало је поштама из месеца у месец све више тешкоћа. Велике празнине у Правилнику о прејемним радио апаратима, а нарочито непостојање

одредбе о обавезној писменој одјави, кочиле су, не мало, правилан и несметан рад. Да би се сви ти недостаци уклонили а истовремено удовољило жељи сиромашних претплатника да се претплата наплаћује месечно, Друштво је у октобру 1932 год. предложило Министарству П. Т. и Т. нацрт о реорганизацији начина убирања претплате. Основа тога новог начина наплате била је да се претплата не наплаћује више тромесечно путем поштанских уплатних чекова, које су поште исписивале и достављале претплатницима, те тако уплату остављале вољи претплатника, већ да се наплаћује месечно путем писмоноше у домовима претплатника, а на основу нарочитих признаница, које Друштво о свом трошку штампа и доставља поштама. Како је предложени начин наплате значио крајну рационализацију рада око наплате претплате а истовремено пружао могућности најефикасније контроле, то је Министарство П. Т. и Т. увиђајући све то, својом одлуком бр. 102617 од 10 децембра 1932 г. прихватило предлог Друштва и проширило нов начин наплата на целу државу, допуњујући чл. 29 Правилника о пријемним радио апаратима. Тако је Друштво добровољно на себе примило већи део административног посла. Да би се реорганизација могла спровести Друштво је набавило комплетно модерно Адрема постројење и то: машину за аутоматско штампање адреса претплатника на признанице и месечне рачуне; машину за исписивање адреса на лимене адресне плочице; потребан број адресних плочица са челичним орманима за смештај тих плочица. Осим тога Друштво је набавило малу штампарску машину Ротапринт, која ради на принципу офсет машине, са осталим потребним споредним машинским уређајем за штампање признаница, рачуна, картотеке и осталих тисканица.

1 марта 1933 године почело се са убирањем претплате по новом систему. Углавном цео поступак је следећи: чим одељење за картотеку прими извештај поште о новопријављеном претплатнику, у Адрема одељењу се одмах испише на лименој таблици тачна адреса претплатника, број дозволе и месечна претплата. Адресне таблице сређене су у нарочитим лименим кутијама на исти начин и истим редом као картотека претплатника. Путем тих адресних таблица штампају се у Адрема машини признанице.

Свака признаница има купон који служи писмоношама за обрачун наплаћене претплате и који се ради тога отштампа истим подацима као признаница. Признанице се, заједно са рачуном, благовремено доставе поштама за наплату.

Ако се наплата није могла извршити писмоноша враћа пошти признаницу, пошто је претходно на њој кратко забележио разлог из којег се наплата није могла извршити.

Крајем месеца пошта изврши обрачун наплаћене претплате на тај начин да у току месеца новопријављене унесе у продужењу од Друштва достављеног рачуна и себе у одређеној рубрици раздужи за ненаплаћену претплату. Рачун се израђује у трипликату од кога један примерак поште достављају заједно са ненаплаћеним признацима Друштву, један примерак надлежној Дирекцији П. Т. и Т. а један задрже за своју архиву.

По пријему рачуна, Друштво, за ненаплаћене признанице, где има места, одмах достави поштама нове признанице.

Крајем свакога месеца Дирекције П. Т. и Т. доставе обрачун у прошлом месецу убране претплате сређен по поштама и уплате припадајући део на поштанско чековни рачун Друштва. Достављене дирекциске обрачуне Друштво сравни са рачунима које су му поште директно доставиле и евентуалне несугласице уреде се путем рекламације у идућем месецу.

Иако је евиденција претплатника и убирање претплате било у свим детаљима добро организовано, ипак су недостаци и празнине у Правилнику о пријемним радио апаратима још и даље у многеме кочиле правилан рад. Но, решењем бр. 69976 од 5 септембра 1936 г. Министарство П. Т. и Т. донело је такву допуну Правилника да су се отстраниле последње тешкоће и препреке. Најважнија одредба те допуне је обавезна писмена одјава, која раније у Правилнику уопште није била предвиђена. Друга важна одредба је да сваки нови претплатник приликом пријаве мора плаћати претплату за три месеца унапред, а после месечно с тим да се може одјавити у сваком месецу. Отказ важи увек за крај месеца у коме је учињен. Ранији отказ је био могућ само за крај календарског тромесечја. Трећа такође важна одредба је, да је пошта дужна свакога претплатника који је остао дужан претплату за два узастопна месеца, одмах брисати из списка с тим да је претплатник обавезан измирити дужну претплату до краја месеца за који је брисан. У случају потребе претплата се може обратити и принудним путем. Од осталих одредаба, које су у многеме олакшале вођење евиденције, ваља поменути и ту, којом се промене адресе и стана могу доставити поштама било усмено, било телефоном, било писмено без таксе.

Но, и поред свих тих допуна ипак напредак радиофоније у нашој земљи категорички тражи што скорије доношење једног радио закона са одговарајућим правилником у коме ће бити довољно заштићени и они претплатници, којима неблокирана и неисправна електрична постројења својим сметњама загорчавају уживање у чистом пријему радио емисија.

СТАЊЕ ПРЕТПЛАТНИКА

Година	Пријаве		Одјаве		Чист прираст		Стање крајем ГОДИНЕ	Број претплата-ника на 1000 становника
	бројно	у %	бројно	у %	бројно	у %		
1928	—	—	—	—	—	—	7.071	1,2
1929	14.059	72,9	1.860	9,6	12.199	63,3	19.270	2,36
1930	13.807	49,7	5.310	19,1	8.497	30,6	27.767	3,40
1931	11.525	37,05	8.192	26,3	3.333	10,7	31.100	3,81
1932	9.598	29,9	8.626	26,8	972	3,03	32.072	3,93
1933	9.533	27,4	6.799	19,9	2.734	7,8	34.806	4,27
1934	14.301	36,—	9.387	23,6	4.914	12,3	39.720	4,44
1935	18.220	37,07	8.792	17,8	9.428	19,4	49.148	5,49
1936	21.184	35,7	11.012	18,5	10.172	17,1	59.320	6,41
1937	22.993	32,9	12.560	18,—	10.433	14,9	69.753	7,54
1938	29.671	34,4	13.344	15,5	16.327	18,9	86.080	9,58
Укупно	164.891	—	85.882	—	79.009	—	—	—

СТАЊЕ ПРЕТПЛАТНИКА ПО БАНОВИНАМА

Крајем године	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Управа града Београда	7.750	8.202	9.979	13.633	17.732	20.791	24.770
Дунавска	19.339	20.714	21.905	25.010	28.951	33.233	40.617
Савска, део	532	613	768	938	1.150	1.359	1.732
Врбаска, део	98	119	153	180	228	260	344
Дринска	1.929	2.191	2.696	3.487	4.049	5.038	6.460
Приморска, део	171	232	341	503	500	570	703
Зетска	463	565	912	1.261	1.522	1.877	2.390
Моравска	955	1.170	1.596	2.261	2.834	3.793	4.648
Вардарска	835	1.000	1.370	1.875	2.354	2.832	4.416
Укупно	32.072	34.806	39.720	49.148	59.320	69.753	86.080

СТАЊЕ ПРЕТПЛАТНИКА ПО ЗАНИМАЊУ

		1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Земљорадници	број	1.536	1.656	1.614	1.971	2.465	3.153	4.942
	%	4,7	4,4	4,06	4,01	4,15	4,52	5,74
Занатлије	број	4.825	5.220	6.336	8.426	11.005	13.458	17.130
	%	15,5	15,1	15,95	17,14	18,55	19,27	19,90
Трговци	број	5.637	5.973	7.271	8.393	9.477	10.504	12.172
	%	17,5	17,4	18,30	17,07	15,99	15,15	14,17
Приватни чиновници . .	број	6.230	6.679	6.338	7.758	9.396	11.110	13.337
	%	19,4	19,13	15,95	15,78	15,83	15,92	15,49
Државни чиновници . .	број	4.254	4.902	5.719	6.748	7.852	9.147	11.195
	%	13,7	14,08	14,39	13,73	13,23	13,19	13,—
Адвокати	број	693	617	753	862	934	952	1.022
	%	2,1	1,8	1,99	1,75	1,57	1,36	1,19
Лекари	број	1.119	1.254	1.455	1.692	1.903	2.080	2.313
	%	3,4	3,6	3,76	3,44	3,20	2,81	2,69
Учитељи	број	1.123	1.216	1.523	1.779	2.057	2.297	2.746
	%	3,5	3,4	3,83	3,61	3,46	3,29	3,19
Професори	број	398	429	537	644	774	898	1.079
	%	1,2	1,4	1,35	1,31	1,30	1,28	1,25
Инжењери	број	992	1.063	1.134	1.375	1.599	1.720	2.042
	%	3,—	3,15	2,35	2,79	2,69	2,46	2,37
Студенти	број	326	347	314	387	446	522	606
	%	1,—	0,99	0,78	0,78	0,75	0,74	0,70
Официри	број	989	1.191	1.609	2.278	2.965	3.487	4.196
	%	3,—	3,5	4,05	4,63	4,99	4,99	4,87
Приватници	број	2.480	2.770	3.315	4.467	5.653	6.852	8.496
	%	7,7	7,9	8,34	9,18	9,52	9,82	9,87
Свештеници	број	361	392	441	559	668	818	1.038
	%	1,3	1,2	1,31	1,13	1,12	1,17	1,20
Читаонице и клубови .	број	86	91	94	106	119	140	181
	%	0,2	0,36	0,43	0,21	0,20	0,20	0,22
Школе	број	282	220	175	159	136	90	98
	%	0,8	0,4	0,44	0,32	0,22	0,12	0,11
Пољопривредна друштва	број	21	18	15	12	17	15	18
	%	0,56	0,06	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02
Гостионице	број	605	640	869	1.236	1.600	2.166	3.088
	%	1,8	1,93	2,18	2,51	2,69	3,20	3,58
Установе	број	100	112	197	284	303	339	372
	%	0,3	0,42	0,49	0,57	0,51	0,48	0,43
Хидро - отсеци	број	15	16	11	12	11	11	9
	%	0,04	0,04	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01
Укупно . . .		32.072	34.806	39.720	49.148	59.320	69.753	86.080

RÉSUMÉ

Nous avons l'honneur de présenter ici — pour les lecteurs ne connaissant pas la langue serbo-croate — un bref résumé de cette oeuvre, éditée par Radio Beograd à l'occasion de son dixième anniversaire, afin d'exposer son activité pendant les dix premières années de son existence.

L'INTRODUCTION expose les faits décisifs de l'activité de Radio Beograd pendant cette période.

LA RADIODIFFUSION DANS LE MONDE est exposée brièvement, en soulignant son progrès énorme et inespéré à tous les points de vue. La RADIODIFFUSION EN YUGOSLAVIE est effectuée par trois sociétés privées: Beograd, Zagreb et Ljubljana, indépendantes l'une de l'autre, possédant chacune une seule station: Beograd 20 Kw; Zagreb 0.7 Kw et Ljubljana 5 Kw. L'émetteur de Beograd est moderne, les deux autres sont anciens.

Une station à ondes courtes de 1 Kw appartenant à l'Administration se trouve à Beograd et sa puissance sera bientôt portée à 10 Kw.

RADIO BEOGRAD

ORGANISATION. LES STATUTS de la Société sont approuvés le 15 mars 1927.

LE CONTRAT entre l'Etat et la Société est signé le 4 février 1928. La concession de la Société est fixée à 15 ans à partir du jour de la mise en exploitation de la station (24 mars 1929), après quoi toute la station deviendra la propriété de l'Etat. La Société touche 60 % du montant de l'abonnement, qui est de 300 dinars par an, avec quelques exceptions. La durée des émissions journalières est de 3 heures au minimum. Le premier émetteur avait une puissance de 2.5 Kw et était du système « Marconi » de Londres.

LE RÈGLEMENT SUR LES RÉCEPTEURS, à défaut d'une loi, fixe les droits et les devoirs des abonnés.

1928 ET 1929. — Toutes les parties de la station sont installées dans des locaux loués dans une maison privée au centre de la ville; l'antenne de 25 m de hauteur est installée sur le toit de la même maison.

L'inauguration de la station a été faite le 24 mars 1929 par le ministre des P. T. T. Le programme se perfectionna d'une année à l'autre et sa durée a été portée progressivement à 10.30 heures par jour.

En 1934 l'émetteur, en vertu d'une clause du Contrat a été transféré hors de la ville à une distance de 9 Km sur un terrain et dans des bâtiments appartenant à la Société. Celle-ci a fait ériger deux pylones de 100 m pour l'antenne, avec la prise de terre moderne. De cette façon, quoique l'émetteur soit resté le même — 2.5 Kw — la réception des émissions a été sensiblement améliorée.

C'est en 1937 que la station de Beograd a fait un grand pas en avant. Le nombre de ses abonnés s'étant suffisamment accru, la Direction a pu enfin disposer des ressources nécessaires pour réaliser ce qu'elle désirait depuis longtemps. En effet, cette année-là, l'émetteur initial trop faible de 2.5 Kw fût remplacé par un émetteur des plus modernes également Marconi, de Londres, d'une puissance de 20 Kw qui, malgré sa puissance assez modeste, peut, néanmoins, être entendu dans l'Europe entière. Cet émetteur a été installé par les soins de Radio Beograd, en attendant une réorganisation de la radiodiffusion en Yougoslavie qui est à l'ordre du jour depuis plusieurs années, et après laquelle Beograd sera doté d'un émetteur de 100 Kw. C'est également en 1937 que Radio Beograd a créé son Grand orchestre symphonique, un des meilleurs en Yougoslavie. En outre, Radio Beograd a loué en ville une grande salle, et l'a aménagée en studio pour les concerts symphoniques.

Enfin, les frais engagés ayant été sensiblement augmentés, la qualité et la durée du programme furent également améliorées.

De cette façon, Radio Beograd s'est placé en 1937 au rang des stations modernes et peut tranquillement attendre la future réorganisation de la radiodiffusion yougoslave — réorganisation qui ne saurait tarder.

БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕОГРАДА

